

QALIB XALQIN
QALIB LİDERİ!
İLHAM ƏLİYEV

İLHAM ƏLİYEV 92 faiz səsle
yenidən Prezident seçildi

MSK, yəni Mərkəzi Seçki Komissiyası növbədənənar prezident seçkilərinin nəticələrini fevralın 11-də açıqladı.

Nəticələrə əsasən

İlham Əliyev 92,12 % (4 567 458 səs) səsle seçkilərin qalibi olub.

Digər namizədlərin səs faizi aşağıdakı kimidir:

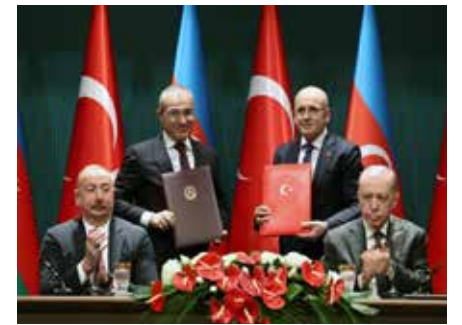
Prezidentliyə namizədliyi özü tərəfindən irəli sürülən Zahid Oruc - 2,17 faiz (107 632 səs);
Böyük Quruluş Partiyasının prezidentliyə namizədi Fazil Mustafa - 1,99 faiz (98 421 səs);
Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının

prezidentliyə namizədi Qüdrət Həsənzadə - 1,72 faiz (85 411 səs);

Milli Cəbhə Partiyasının prezidentliyə namizədi Razi Nurullayev - 0,80 faiz (39 643 səs);
Böyük Azərbaycan Partiyasının prezidentliyə namizədi Elşad Musayev - 0,66 faiz (32 885 səs);

Namizədliyi özü tərəfindən irəli sürülən Fuad Əliyev - 0,54 faiz (26 517 səs).

Onu da xatırladaq ki, növbədənənar prezident seçkilərində seçici fəallığı 76,43 faiz olub.

Türkiyə və Azərbaycan arasında ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması investisiyalarının cəlb edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir

Azərbaycan xalq çalğı alətlərinin standartlarının hazırlanması üzrə Texniki komitə yaradılıb

AZƏRBAYCAN MUSIQISI

PREZİDENTİN
ANDIÇMƏ
MƏRƏSİMİ

"Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır"

Fevralın 14-də Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin Milli Məclisdə andiçmə mərasimi keçirilib. Prezident Əliyev andiçmə mərasimində Azərbaycanın daxili və xarici siyasəti ilə bağlı hazırkı durum və gələcək illərdə ölkənin tutacağı xətt ilə bağlı geniş nitq söyləyib.

"Güclü iqtisadiyyat, güclü ordu, daxili sabitlik, xalq-iqtidar birliyi xarici siyasətimizin əsas amilləridir", prezident növbəti illərin əsas prioritetləri kimi bunları qeyd edib.

İlham Əliyev ölkə inkişafının əsas

istişamətləri haqda danışıqda "ordu quruluşu", "hərbi sənayenin inkişafı", "sərhədlərin qorunmasının gücləndirilməsi", "xarici risklərdən qorunmaq", "milli birlik", "azərbaycançılıq", "azad edilmiş ərazilərin bərpası", "məcburi köçkünlərin doğma yurdlarına qaytarılması", "iqtisadi və sosial sahədə inkişaf", "yoxsulluq və işsizliyin aradan qaldırılması", "xarici investisiyaların cəlbə", "monopolizmə qarşı mübarizə", "nəqliyyat infrastrukturunu", "tranzit imkanlarından faydalanmaq", "texnologiya və süni intellekt sahələrinin inkişafı" ifadələrini istifadə edib.

Xocalı soyqırımından 32 il ötür...

Kanadanın Toronto şəhərində Xocalı faciəsinin 32-ci ildönümü ilə əlaqədar anım tədbiri keçirilib

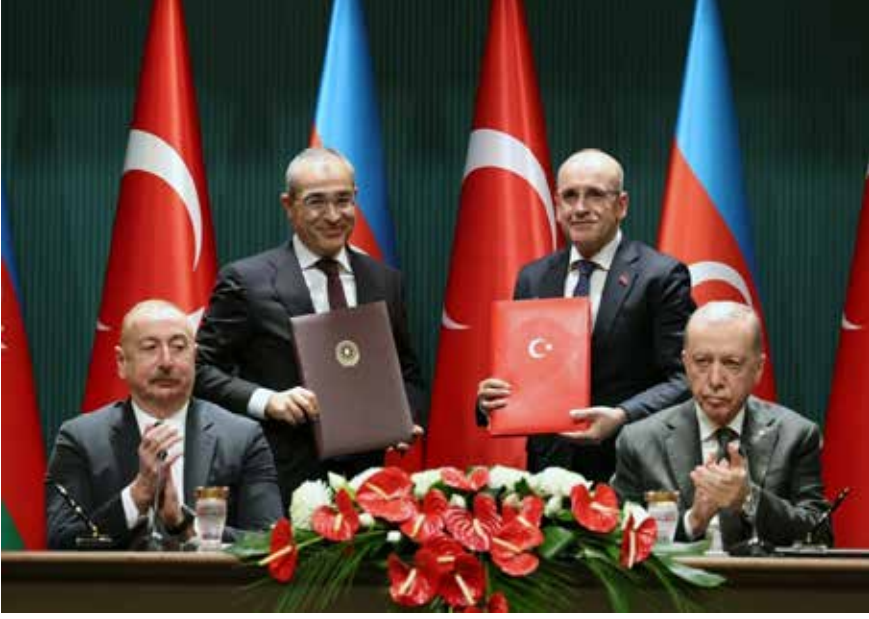
Dövlət Komitəsində Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Çağdaş Musiqi Dərnəyinin üzvləri ilə görüş keçirilib

Azərbaycanlı rəssamın əsərləri Parisdə beynəlxalq incəsənət sərgisində nümayiş olunub

Türkiyə və Azərbaycan arasında ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması investisiyalarının cəlb edilməsi baxımından əhəmiyyətlidir

İkiqat vergitutmanın aradan qaldırılması haqqında müqavilələr beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin inkişafında xüsusilə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, bu müqavilələr bir dövlətin sərmayəçilərinin digər dövlətdə fəaliyyətləri zamanı vergitutmanın prinsiplərini müəyyənləşdirməklə, həmin sərmayəçilərə əlverişli şəraitin yaradılması, bununla da xarici

sərmayələrin cəlb edilməsi və xarici iqtisadi fəaliyyətin təşviqi baxımından böyük önəm daşıyır. Azərbaycan müstəqillik dönməndən bu günə kimi 56 ölkə ilə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması haqqında beynəlxalq saziş imzalayıb ki, bunlardan 54-nün tətbiqinə başlanılıb.

İqtisadiyyat Nazirliyi yanın-

da Dövlət Vergi Xidmətindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, Türkiyə və Azərbaycan arasında gəlirlərə görə vergilərə münasibətdə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergidən yayınmanın qarşısının alınması haqqında Saziş 1994-cü ildə imzalanıb. Ötən dövr ərzində ölkələr arasında artan iqtisadi əlaqələr, beynəlxalq vergitutma tendensiyasında baş verən əsaslı dəyişikliklər, hər iki ölkə tərəfindən ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması haqqında Model Konvensiya layihələrinin yenidən hazırlanması yeni Saziş layihəsi üzrə danışıqların aparılmasını zəruri edib.

“Bununla bağlı, cari ilin 7-9 fevral tarixlərində Türkiyənin Ankara şəhərində Azərbaycan və Türkiyə arasında gəlirlərə görə vergilərə münasibətdə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergidən yayınmanın qarşısının alınması haqqında yeni Saziş layihəsi üzrə danışıqlar baş tu-

tub. Danışıqların nəticəsi olaraq fevralın 19-da Ankarada Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə “Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Respublikası arasında gəlirlərə görə vergilərə münasibətdə ikiqat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergidən yayınmanın qarşısının alınması haqqında Saziş” imzalanıb. Sənədi Azərbaycanın iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbarov və Türkiyənin xəzinə və maliyyə naziri Mehmet Şimşək imzalayıblar. İmzalanmış yeni saziş həm Azərbaycan iqtisadiyyatına Türkiyə investisiyalarının cəlb edilməsi, həm də bir dövlətin müəssisələrinin və fiziki şəxslərinin digər dövlətdə iqtisadi fəaliyyətlə məşğul olduqları zaman onlar üçün əlverişli vergi mühitinin yaradılması baxımından əhəmiyyətli hesab edilir”, - deyə Dövlət Vergi Xidmətinin məlumatında bildirilir.

express
TRAVEL INT
☎ 416.924.2525

TURKISH AIRLINES

A NEW SKY
A New Life

✉ info@expresstravelint.ca
🌐 expresstravelint.ca
📍 3200 Dufferin St. Unit 12-B
Toronto, ON MA 3B2

TEXIO

ACADEMY

Launch Your Tech Career Today with Our Exclusive Bootcamps!

Unlock Career Opportunities Our classes offer cutting-edge insights, hands-on experience, and expert guidance. Don't miss the chance to boost your skills and open new doors of opportunity.

Transform Your Career with Our Tech Bootcamps!

- ✓ Cybersecurity Bootcamp
- ✓ Coding Bootcamp
- ✓ Software Testing Bootcamp
- ✓ Salesforce Bootcamp

Join us Now

10%
OFF

www.texio.io

info@texio.io

888-778-TEXIO (3946)

PREZİDENTİN ANDIÇMƏ MƏRASİMİ

"Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır"

İlham Əliyevdən andiçmə mərasimində mühüm mesajlar: "Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır"

Fevralın 14-də Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin Milli Məclisdə andiçmə mərasimi keçirilib. Prezident Əliyev andiçmə mərasimində Azərbaycanın daxili və xarici siyasəti ilə bağlı hazırkı durum və gələcək illərdə ölkənin tutacağı xətt ilə bağlı geniş nitq söyləyib.

"Güclü iqtisadiyyat, güclü ordu, daxili sabitlik, xalq-iqtidar birliyi xarici siyasətimizin əsas amilləridir", prezident növbəti illərin əsas prioritetləri kimi bunları qeyd edib.

İlham Əliyev ölkə inkişafının əsas istiqamətləri haqda danışanda "ordu quruluşu", "hərbi sənayenin inkişafı", "sərhədlərin qorunmasının gücləndirilməsi", "xarici risklərdən qorunmaq", "milli birlik", "azərbaycançılıq", "azad edilmiş ərazilərin bərpası", "məcburi köçkünlərin doğma yurdlarına qaytarılması", "iqtisadi və sosial sahədə inkişaf", "yoxsulluq və işsizliyin aradan qaldırılması", "xarici investisiyaların cəlb", "monopoliyalara qarşı mübarizə", "nəqliyyat infrastrukturunu", "tranzit imkanlarından faydalanmaq", "texnoloji və süni intellekt sahələrinin inkişafı" ifadələrini istifadə edib.

O xarici siyasətin əsas prioriteti kimi Türk Dövlətləri Təşkilatına inteqrasiyasını göstərib. Məlum məsələdir ki, Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas prioritetlərindən biri türk dövlətləri ilə münasibətlərin daha da möhkəmləndirilməsidir. Yeni bir dövrə qədəm qoyan Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlarla, eləcə də, Türk Dövlətləri Təşkilatı ilə sıx əməkdaşlığa malikdir. Bu baxımdan İlham Əliyev andiçmə mərasimindəki nitqində türk dünyası ilə əməkdaşlığın önəmli

olduğunu bildirib:

"Bu, bizim üçün prioritetdir, mən bunu açıq demək istəyirəm, yəqin ki, indi aparılan siyasət də hər kəsə bunu aydın göstərir. Bu, bizim üçün əsas beynəlxalq təşkilatdır, çünki bu, bizim ailəmizdir. Bizim başqa ailəmiz yoxdur. Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır. Əgər kimsə hesab edir ki, biz başqa yerdə ailə axtarmalıyıq, deyə bilərəm ki, bizi heç yerdə gözləmir və bunu artıq gizlətmirlər. Əgər əvvəlki illərdə, xüsusilə işğal dövründə bizi çaşdırmaq üçün, yeni, gözəndən pərdə asmaq üçün müəyyən vədlərlə cəlb etməyə çalışırdılarsa, indi o maskalar da yırtıldı və açıq-aydın burada ayırıcı xətlər müşahidə olunur. Biz o ayırıcı xətləri çəkməmişik, biz bu ayırıcı xətlərin əleyhinəyik".

Qeyd edək ki, Azərbaycanın bu istiqamətdə töhfələrindən biri də Türk Şurasının yaradılması ilə bağlı sazişin məhz bu ölkədə imzalanmasıdır. 2009-cu ildə Azərbaycanın Naxçıvan şəhərində keçirilən toplantıda imzalanan Sazişə əsasən Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası yaradılıb. Saziş Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkiyə prezidentləri tərəfindən imzalanıb. Naxçıvan Sazişinə əsasən, müəyyən edilmiş əsas fəaliyyət məqsədləri və vəzifələri, tərəflər arasında qarşılıqlı etimadın möhkəmləndirilməsi, regionda və dünyada sülhün bərqərar edilməsi, xarici siyasət məsələlərinə ortaq yanaşmanın təşviq edilməsi, beynəlxalq terrorizm, ortaq maraq kəsb edən bütün sahələrdə regional və ikitərəfli əməkdaşlığın gücləndirilməsi və s. məsələlərə önəm verilir. Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının fəaliyyəti dövründə türkdilli ölkələr arasında hərtərəfli əməkdaşlığa yardım edib.

Türk Şurasının yaradılmasına dair qərarın, Naxçıvanda keçirilən Zirvə Görüşündə qəbul edilməsi türk dünyası üçün rəmzi əhəmiyyət daşıyır. Naxçıvan sazişi ilə

türkdilli dövlətlər arasında əməkdaşlığın təsisatlanmış yeni formatı yaradılıb. Ötən müddət ərzində bu əlaqələr genişləndirilib. Naxçıvan sazişinin imzalanmasından keçən dövr ərzində görülən işlər, qarşılıqlı səfərlər türk dövlətləri arasında inteqrasiyanı dərinləşdirmək üçün səmərəli platformaya çevrilib.

Türkdilli ölkələrin dövlət başçılarının IX zirvə görüşündə qəbul olunan mühüm sənədlər Türkdilli Ölkələrin Əməkdaşlıq Şurasının yaradılması və Naxçıvan bəyannaməsinin qəbul edilməsi əhəmiyyət kəsb edir.

Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VIII Zirvə Görüşünü xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Zirvə görüşündə Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının adını "Türk Dövlətləri Təşkilatı"na dəyişdirilməsi haqqında Qərar, Türkmənistanın Türk Dövlətləri Təşkilatında müşahidəçi statusunun verilməsi haqqında Qərar, Azərbaycan Respublikası prezidentinin "Türk Dünyasının Ali Ordeni" ilə təltif edilməsi haqqında Qərar, Türk Şurası VIII Zirvə Görüşünün Bəyannaməsi və digər qərarların imzalanması tarixi hadisə olaraq əhəmiyyət daşıyır. "Bizim ailəmiz Türk dünyasıdır. Biz özümüzü çox yaxşı hiss edirik. Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan bütün ölkələrlə qardaşlıq münasibətlərimiz var və bizim siyasətimiz Türk Dövlətləri Təşkilatını gücləndirməkdir. Bu, böyük coğrafiyadır, böyük ərazidir, böyük hərbi gücdür, böyük iqtisadiyyatdır, təbii sərvətlərdir, nəqliyyat yollarıdır, gənc əhalidir, artan əhalidir və bir soydan, kökdən olan xalqlardır. Bundan güclü birlik ola bilərmi? Əlbəttə ki, yox", - deyərək Prezident bildirib.

Son illərdə Türk dövlətləri arasında əlaqələr bütün sahələrdə intensiv xarakter alıb və dövrün tələblərinə, baş verən proseslərə uyğun olaraq sürətlə inkişaf etdirilir.

Tərəflərin bir-birinin ərazi bütövlüyü, suverenliyi, sərhədlərin toxunulmazlığı, habelə daxili işlərinə qarışmamaq prinsipləri əsasında dövlətlərin siyasi və iqtisadi təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsində əməkdaşlığa üstünlük verməsi də qlobal miqyasda yaranan vəziyyətin şərtlərindən sayıla bilər.

Həmçinin Azərbaycanın qədim mədəniyyət ocaqlarından biri olan Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün "Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı" elan olunması təsadüfi deyildi. TÜRKSOY tərəfindən Şuşanın 2023-cü il üçün "Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı" elan edilməsi Türk-İslam dünyasının

Azərbaycanın qədim şəhərinin mədəni zənginliyinə diqqətinin göstəricisidir.

Onu da qeyd edək ki, Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv olan dövlətlər Azərbaycanın Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda aparılan bərpa-yenidənqurma işlərinə də öz töhfələrini verirlər. Məsələn, Özbəkistan prezidenti Şavkat Mirziyoyev tərəfindən özbək xalqı adından hədiyyə olaraq Füzulidə inşa edilən və bu yaxınlarda açılışı baş tutan Mirzə Uluqbəy adına 1 nömrəli tam orta məktəb, Qazaxıstan tərəfindən tikiləcək Füzulidə Kurmanqazı adına Yaradıcılığın İnkişafı Mərkəzi, Cəbrayılda yaradılan Azərbaycan-Türkiyə Beynəlxalq Meşə

Təlim Mərkəzini, Zəngilanda birinci mərhələsi açılan "Dost Aqropark" ağıllı kənd təsərrüfatı kompleksi və s. Ortaq soy-kök, orta q tarix və mədəniyyət, milli dəyərlər, eyni zamanda, üzv ölkələr arasında qarşılıqlı dəstək, mövcud potensial və həyata keçiriləcək layihələr Türk Dövlətləri Təşkilatının rolunu daha da artırır və onu dünyanın aparıcı beynəlxalq qurumlarından birinə çevirir.

"Biz müştərək səylərlə elə etməliyik ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı qlobal arenada önəmli faktora və güc mərkəzinə çevrilsin. Buna biz ancaq birlikdə nail ola bilərik", deyər İlah Əliyev qeyd edib.

"BİZ" anti-Azərbaycan qüvvələrə tutarlı cavab verib

Azərbaycan tarixinə xalqımızın sarsılmaz birliyinin nümayişi kimi daxil olan 7 fevral növbədən kənar prezident seçkilərində xaricdə yaşayan azərbaycanlılar da öz mütəşəkkil davranışları ilə fərqləniblər.

Ötən il dekabrın sonunda dünya azərbaycanlılarının təşəbbüsü ilə yaradılmış "BİZ – Zəfər Yoluna Davam!" platforması xaricdəki Azərbaycan icmalarının Vətənə bağlılığının, dövlətimizin milli maraqlarının keşiyində möhkəm dayanmalarının mənzərəsini bir daha görməyə imkan yaradıb.

Xaricdə yaşayan soydaşlarımız fevralın 7-də tək cə "BİZ – Zəfər Yoluna Davam!" platforması üzərindən dünya azərbaycanlılarının səsvermə prosesində böyük fəallıqla iştirakını izləməyib, həmçinin bu platforma vasitəsilə

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün tam bərpa olunmasını həzm edə bilməyən ermənipərəst qüvvələrə tutarlı cavab verib, "yumşaq güc"ə çevrildiklərini nümayiş etdiriblər.

Soydaşlarımız səsvermə prosesində iştirakları ilə bağlı video və fotomaterialları müntəzəm olaraq platformada ictimailəşdirib, xaricdəki azərbaycanlıları səsvermə hüquqlarından istifadəyə dəvət ediblər.

Dövlət Komitəsində Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətinin Çağdaş Musiqi Dərnəyinin üzvləri ilə görüş keçirilib

Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin sədrinin birinci müavini Valeh Hacıyev Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətində (ŞKTC) fəaliyyət göstərən Çağdaş Musiqi Dərnəyinin üzvlərindən ibarət nümayəndə heyəti ilə görüşüb.

Qonaqları salamlayan V.Hacıyev onlara komitənin fəaliyyəti və həyata keçirdiyi layihələr barədə məlumat verib.

Türk dövlətləri arasında əməkdaşlığın günü-gündən genişləndiyini, ŞKTC-nin Türk Dövlətləri Təşkilatına müşahidəçi statusla üzvlüyünün bu əməkdaşlığı daha da genişləndirdiyini vurğulayaraq, Girnə şəhərində Azərbaycan Evinin fəaliyyətə başlayacağını bildirib.

Səmimi qəbula görə

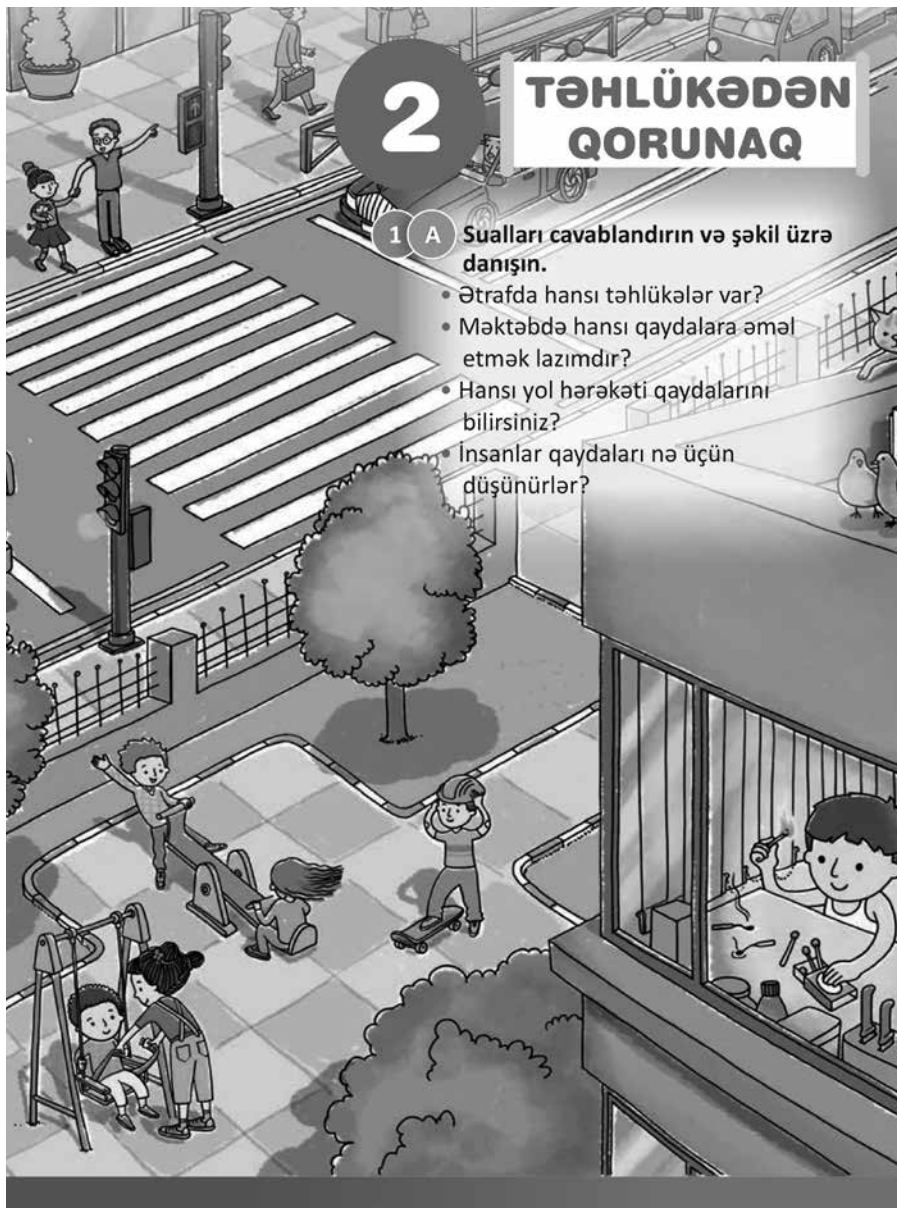
təşəkkür edən ŞKTC-nin Bakı təmsilçisi Ufuk Turganer və Çağdaş Musiqi Dərnəyinin sədri Ersin Tünay Şimali Kiprlə Azərbaycan arasında humanitar və mədəni əlaqələrin səviyyəsinin getdikcə yüksəlməsindən məmnunluqlarını bildiriblər.

Görüşdə Azərbaycan-Kipr Dostluq Cəmiyyətinin sədri Orxan Həsənoğlu da iştirak edib.

Qeyd edək ki, kiprli musiqiçilər Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illik yubileyi tədbirləri çərçivəsində fevralın 11-də Naxçıvanda "Tək Səs Tək Ürək" adlı konsert proqramı ilə çıxış ediblər. Fevralın 14-də isə Bakıda Nizami Kino Mərkəzində səhnəyə çıxacaqlar.

Ana Dili Dərsləri

2

TƏHLÜKƏDƏN QORUNAQ

1 A Sualları cavablandırın və şəkil üzrə danışın.

- Ətrafda hansı təhlükələr var?
- Məktəbdə hansı qaydalara əməl etmək lazımdır?
- Hansı yol hərəkəti qaydalarını bilirsiniz?
- İnsanlar qaydaları nə üçün düşünürlər?

1-fəsil • 1 • DİQQƏT! TƏHLÜKƏ!

2 A Kitabların cildlərinə baxın. Sizcə, bu kitablarda nə haqda məlumat verilir?

• Söz boğçası •

- cild
- xilasedici
- fəsil
- müəllif

• Hüsnxət •

Dd

Dd

Sözləri köçürün.

dərman

dad

adam

Dilars

B "Təhlükə nədir" kitabının müəllifi kimdir?

C "Təhlükə nədir" kitabında verilmiş fəsilərin adlarını oxuyun və suallara cavab verin.

Fəsilər	Səhifə
Evdə təhlükə	3
Yolda təhlükə	8
Yadlar və biz	11
Yanğın	15

1. Kitabın neçə fəslə var?
2. Üçüncü fəsildə nədən bəhs olunur?
3. Beşinci fəsil necə adlanır?

26

1-ci fəsil • Diqqət! Təhlükə!

Ç Aşağıdakı şəkillər "Təhlükə nədir" kitabının hansı fəsilərinə aiddir?

1

2

3

3 A Şəkillər üzrə danışın.

• Bunları bilməliyə •

Cümlə

böyük hərflər nöqtə

Fərəh gül dərdi.

cümlə

B Mətni oxuyun, suallara cavab verin.

ŞÜŞƏ

Ayxan su içmək istədi. Su şüşəsi əlindən düşdü. Şüşə qırıntıları ətrafa dağıldı.

?

1. Sizcə, bu hadisə hansı təhlükələr yarada bilər?
2. Mətdə neçə cümlə var?

C Cümlələri oxuyun. Şəkillərlə uyğunlaşdırın.

- a) Qaz sobasına yaxın durmayın.
- b) Yad adama qapı açmayın.
- c) Elektriklə oynamayın.

1

2

3

• Hüsnxət •

Yy

Yy

Sözləri köçürün.

yardım

ayran

dayı

Yallı

4 A İşarələrə aid olan cümlələri oxuyun. Hər bir təhlükə haqqında bildiklerinizi danışın.

Hayətdə it var.

Yol təmir olunur.

B Şeiri oxuyun. Suallara cavab verin.

UŞAQ VƏ BUZ

Dərsə gedən bir uşaq
Çıxdı buz üstə qoçaq.
Sürüşdü birdən-birə,
Düşdü üz üstə yerə.

Mirza Əlakbar Sabir

?

1. Uşaq hara gediirdi?
2. O nə üçün yıxıldı?

28

1-ci fəsil • Diqqət! Təhlükə!

BAKI ŞƏHƏRİNİN TARİXİ MƏDƏNİYYƏT ABİDƏLƏRİ BARƏDƏ MƏLUMAT

Bakı öz tarixinə görə qədim şəhər olduğundan, burada müxtəlif dövrlərə aid çoxlu sayda tarixi və memarlıq abidələri vardır.

Publisher:

Az Media Group Inc.

Azerbaijan Post Newspaper

(Heydarbaba Newspaper)

Copies: 5000

Monthly (The second Friday of every month)

Editor-in-chief

Yashar(Ali) Poorali

Public Relation:

Sevil dafchifard

Designer:

Farhang Manesh

Photographer:

Fakhriddin Khudaykulov

Writers and Reportes:

Elman Poorali, Fakhriddin Khudaykulov, Farman Farzi, Mohhamadreza karimi, Xalide Garay, Aydin Qaraxanli, Hasan Rashedi, Sajad Salehi

Telephone: +14168977831

info@azerbaijanpost.org

www.azerbaijanpost.org

Address: 1111 Flint Rd Unit 22, North York, ON M3J 3C7

Bakı şəhərinin mərkəzində sahəsi 22 ha. olan "İçəri Şəhər" yerləşir. "İçəri Şəhər"də 50-dən çox müxtəlif dövrləri əhatə edən tarixi və memarlıq abidələri vardır. Bu günə qədər qorunub saxlanmış abidələrə Şirvanşahlar Sarayını, Qız Qalasını, Sınıq Qalanı misal göstərmək olar.

Azərbaycan memarlıq incilərindən biri olan Şirvanşahlar Sarayı XV əsrin əvvəllərində salınmış, buraya kompleks, saray, divanxana, şirvanşahlar türbəsi, minarəli saray məscidi, hamam, Seyid Yəhya Bakuvi türbəsi və sonralar ucaldılmış "Şərq" divanxanası abidələri daxildir. Kompleksin ilk tikililəri 1441-ci ilə, son "Şərq" divanxananın tikintisi isə 1558-ci ilə memar Əmirşaha aid olduğu qeyd edilir.

Azərbaycan memarlığının unikal abidəsi olan "Qız Qalası" İçəri şəhərin cənub-şərq hissəsində ucaldılmış və bu abidə iki mərhələdə tikilib. Abidənin 13,7 m hündürlüyünə qədər olan aşağı hissəsi bir çox alimlərin hesab etdiyi kimi eramızdan əvvəl VII-VI əsrlərə aid edilir. Qalanın hündürlüyü 29,7 m, diametri isə 16,5 metrdir. Divarlarının qalınlığı aşağı hissədə 5 m, yuxarı yaruslarında isə 4 metrdir. Qala 8 yarusdan ibarətdir, daxilində su qatlarına qədər çapılmış 21 metr dərinliyində olan quyu vardır. Od məbədi olan "Atəşgah" Bakının 30 kilometrliyində, Abşeron yarımadasının Suraxanı qəsəbəsinin cənub-şərq hissəsində yerləşir.

"Atəşgah" XVII-XVIII əsrlərdə təbii qazların çıxdığı əbədi sönməz alovların yerində inşa edilmiş od məbədidir. Məbədin ən erkən tikilisi olan tövlə eramızın 1713-cü ilinə aiddir, mərkəzi məbəd-səcdəgahı isə 1810-cu ildə tacir Kançanaqaranın vəsaiti ilə tikilmişdir.

Bakının ən qədim və zəngin tarixi abidələrindən biri də dünyada qayaüstü təsvirlərlə tanınmış Qobustandır. Qobustanda Böyükdaş, Kiçikdaş, Cingirdağ, Sonqardağ və Şıxqaya dağlarında daş dövrün və Azərbaycan xalqının ulu keçmişinin şahidləri olan çoxlu qayaüstü təsvir, düşərgə, yaşayış məskəni, qəbir abidələri və sair vardır.

Böyükdaş ərazisində mezolitdən orta əsrlərə qədər bütün dövrlərin abidələrinə rast gəlmək olar. Bakının Mərdəkan qəsəbəsində qədim tarixə malik iki qala mövcuddur. Bunlardan biri dördkünc olub, XII əsrdə Şirvanşah Məncəhrin oğlu Axsitan tərəfindən tikilmiş və bu qala Axsitanın düşmən üzərindəki parlaq qələbəsi şərəfinə ucaldılmışdır. Qalanın hündürlüyü 22 metr, qalınlığı aşağıdan 2.10 metr, yuxarıdan isə 1.60 metrdir. İçəridən qala 5 yarusla bölünür.

2-ci qala dairəvidir, yerlilər bu qalanı Şıx qalası adlandırırlar. Qalanın hündürlüyü 12.5 metrdir, içərisi 3 yarusdan ibarətdir. Qalanın üstündəki yazıdan məlum olur ki, o, 1232-ci ildə memar Əbdülməcid Məsud oğlu tərəfindən tikilmişdir.

Azərbaycanlı rəssamın əsərləri Parisdə beynəlxalq incəsənət sərgisində nümayiş olunub

ransanın paytaxtı Parisdə "Grand Palais Ephemere"də (Böyük Saray) "ART EN CAPITAL 2024" beynəlxalq müasir incəsənət sərgisi açılıb.

Sərgidə atası, tanınmış Azərbaycan rəssamı Vidadi Nərimanbəyovun sənət yolunu davam etdirən Nigar Nərimanbəyovanın əsərləri nümayiş olunur. Artıq üç ildir bu sərgidə iştirak edən N.Nərimanbəyova bu il digər əsərləri ilə bərabər, nəvəsinə həsr etdiyi "Tariel - balaca Harri Potter" adlı yeni rəsm əsərini də sərgiləyib.

Qeyd edək ki, N.Nərimanbəyova 2016-cı ildə Fransa Milli Mədəniyyət Federasiyası Müstəqil Fransa Rəssamlarının məşhur "Payız Salonu"nun "TOILE D'OR" ali mükafatına layiq görülüb. "ART EN CAPITAL"ın əsas və yeganə

mükafatı olan "TOILE D'OR" 1973-cü ildə Fransa Milli Mədəniyyət Federasiyası tərəfindən təsis edilib. Bununla da Nigar Nərimanbəyova "2016-cı ilin Fransada və Avropada ən yaxşı rəssamı" statusunu qazanıb. Rəssamın bu nailiyyəti müasir Azərbaycanın təsviri sənətinə böyük töhfədir.

"ART EN CAPITAL 2024" beynəlxalq müasir incəsənət sərgisində nümayiş olunan əsərlər Fransa Rəssamlıq Akademiyasının üzvlərindən ibarət böyük münisiflər heyəti tərəfindən seçilib. Bu, ən nüfuzlu peşəkar incəsənət sərgisidir. Sərgi fevralın 18-dək davam edəcək.

Azərbaycan xalq çalğı alətlərinin standartlarının hazırlanması üzrə Texniki komitə yaradılıb

Mədəniyyət Nazirliyinin təklifi əsasında Azərbaycan xalq çalğı alətlərinin standartlarının hazırlanması üzrə Texniki komitə yaradılıb. Bununla bağlı, fevralın 19-da Milli Kitabxanada Texniki komitənin ilk iclası keçirilib.

iclasda Mədəniyyət Nazirliyi və "Azərbaycan Standartlaşdırma İnstitutu" publik hüquqi şəxsin əməkdaşları, Texniki komitənin üzvləri iştirak edəblər.

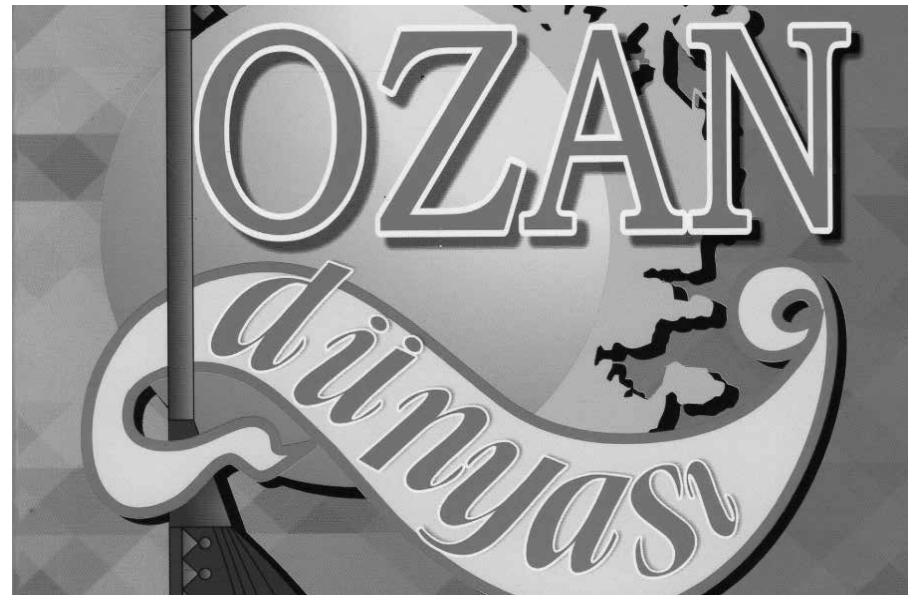
İclasda bildirilib ki, xalq çalğı alətlərinə dair standartların hazırlanmasında intellektual və təcrübi yanaşmalar tətbiq olunmalıdır. Bu standartlar milli musiqi alətlərinin həm qorunub saxlanılmasına, həm də təkmilləşdirilməsinə öz töhfəsini verəcək.

Qeyd olunub ki, Azərbaycan xalq çalğı alətləri xalqımızın musiqi tarixi, ifaçılıq sənəti, eləcə də musiqi təfəkkürü və bədii-estetik zövqü ilə sıx bağlı olan mədəni sərvətdir. Bu alətlərin hazırlanması prosesi əsrlərdən bəri müəyyən prinsip əsasında, yeni sənətkarlar tərəfindən nəsildən-nəslə ötürülərək

yaradılıb. Bu gün xalq çalğı alətlərinin hazırlanmasında ümumi yanaşma yoxdur. Bu o deməkdir ki, hər bir usta fərqli ölçü və texnologiyalarla çalışır. Nəticədə musiqi alətlərinin bədii və texniki imkanlarında fərqlilik və mənfə halların yaranması müşahidə olunur. Xalq çalğı alətləri üzrə standartların yaradılması alətlərdə ölçülərin düzgün verilməsinə, kök sisteminin, akustik xüsusiyyətlərin, ümumilikdə isə bədii və texniki imkanların artırılmasına zəmin yaradacaq. Eyni zamanda, sahə üzrə mütəxəssislərin yetişdirilməsi və müvafiq peşəkar ixtisasların yaradılması prosesinə də müsbət təsir göstərəcək.

Daha sonra xalq çalğı alətlərinin standartlarının hazırlanması üzrə Texniki komitənin əsasnaməsi təqdim olunub. Əsasnaməyə əsasən, komitədə Mədəniyyət Nazirliyi, Milli Məclisin Mədəniyyət komitəsi, AMEA, Milli Konservatoriya, Bakı Musiqi Akademiyası və digər qurumların təmsilçiləri yer alıb.

İclasda digər çıxış edənlər Texniki komitənin yaradılmasının əhəmiyyətini qeyd edib, müvafiq təkliflərini səsləndiriblər. Standartların hazırlanması istiqamətində görülməli işlər, bununla bağlı iş planının tərtib olunması barədə müzakirələr aparılıb.

"Ozan dünyası" jurnalının bu il üçün ilk sayı işıq üzü görüb

"Ozan Dünyası" Aşıq Yaradıcılığının Təbliği İctimai Birliyinin nəşri olan "Ozan dünyası" jurnalının bu il üçün ilk sayı işıq üzü görüb.

jurnalda folklorumuza, xüsusən də aşıq yaradıcılığı və ustad aşıqların həyat və yaradıcılığının tədqiqinə dair elmi və elmi-publisistik yazılara geniş yer verilib.

Baş redaktoru Əməkdar mədəniyyət işçisi Musa Nəbioğlu olan jurnalda Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun XX əsrin görkəmli ustad aşıqlarından olan Xındı Məmməd haqqında yazdığı və indiyədək heç yerdə çap olunmayan yazısı və ona həsr etdiyi şeir yer alıb.

Jurnalın bu sayında Əməkdar elm xadimi, professor Məhərrəm Qasımlının "Usta gözünün saz nuru", AMEA Folklor İnstitutunun əməkdaşı Şəbnəm Haqverdiyevanın "Sazbəndlilik sənəti və sazbəndlər", pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Qafarlının

"Ağız ədəbiyyatını yazılı ədəbiyyata qovuşduran aşıq – Molla Cuma", Əməkdar jurnalist Nizami

Məmmədzadənin "Aşıq Əmrah ucalığı", araşdırmaçı Işıqlı Atalının "Çağdaş Azərbaycan zurna-balaban yaratıcısı", Musa Nəbioğlunun "Ustadlar ustadı Sadiq Sultanov", pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Mənsurə İsmayılovanın "Ustad sənətkarların həyat hekayəti: dastan-rəvayətlər", Araz Yaquboğlunun "Hər sözü dillərdə bal olan şair", Həzi Həsənlinin "Dəlidağın bala Ədaləti" adlı məqalələr də öz əksini tapıb.

Fevralın 27-si ilk çərşənbədir. Su çərşənbəsinin unudulan və yaşadılan adətləri

Su çərşənbəniz mübarək!

Fevralın 27-si ilk çərşənbədir. Su çərşənbəsinin unudulan və yaşadılan adətləri

Azərbaycanda bu il Novruz çərşənbələri fevral ayından başlayacaq

Bu il Novruz bayramının ilk çərşənbəsi olan - Su çərşənbəsi fevralın 27-si tarixinə təsadüf edəcək. Belə ki, Od çərşənbəsi isə martın 5-i qeyd ediləcək. Martın 12-də Yel çərşənbəsi olacaq. Novruzun ilaxır çərşənbəsi olan Torpaq çərşənbəsi isə martın 19-na təsadüf edəcək. Novruz bayramı axşamı martın 20-si qeyd ediləcək. Beləliklə, bu il fevralın 27-də Su çərşənbəsi qeyd olunacaq. Məhz bu çərşənbədən başlayaraq evlərdə Novruz bayramına hazırlıqlar başlayır. Bəzi inanclara görə kainat 4 ünsürdən yaranıb - su, od, külək, torpaq. Məhz Novruza qədər 4 çərşənbənin qeyd olunması da bu inamla

bağlıdır. Su çərşənbəsində su və su mənbələri təzələnir, canlanma yaranır.

Bu çərşənbəni bəzən "Yalançı", "Əzəl çərşənbə", "Sular Novruzu" da adlandırırlar. Xalq arasında "əvvəl çərşənbə", "gözəl çərşənbə", "sular Novruzu", "gül çərşənbə" kimi də tanınır.

Hər bir çərşənbənin öz adət-ənənəsi olduğu kimi Su çərşənbəsinin də özünəməxsusluğu var.

Folklorşünaslar qeyd edir ki, Su çərşənbəsinin tarixi çox qədimlərə gedib çıxır, bunu da kainatın yaradılışı ilə də əlaqələndirirlər.

Suyun təzələnməsi kimi anlaşıldığından, həmin gün bütün mərasimlər su ilə bağlı olur.

İnsanlar həmin gün səhər tezdən axar suyun üstünə gedir, üstündən atılır. Bu o deməkdir ki, insanlar yeni suyu

qarşılayır, xəstəliklərdən azad olacaqlarına, dərd-bəlalalarının bu su ilə gedəcəyinə inanırlar.

Su çərşənbəsi ilə bağlı unudulmaqda olan adətlərdən biri də budur ki, çərşənbə axşamı qızlar saçından kəsib axan çaya atırmış ki, bütün arzuları çin olsun. Axar çaydan gətirilən suyu quyulara, ağacların dibinə, evlərə səpərmişlər ki, həmin il ruzili-bərəkətli olsun.

Digər adətlərdən biri də Su çərşənbəsində səhər tezdən axar sudan, bulaqdan, çaydan və ya arxdan "lal su" (dilsiz su) gətirilməsidir. Bu suyu qablara qoyurlar, axşam qızlar toplanar, hər biri öz bəxti üçün üzüyünü saçına sürtüb suya atar. Üzük qabın kənarına toxunub cingildəyər. İnam və etiqlərə görə, üzük neçə dəfə cingildəsə, o qızın da bəxti o sayda il sonra açılır.

Su çərşənbəsi ilə bağlı unudulmuş inanclar

- Su çərşənbəsində evin damına buğda atırlar ki, bərəkət artıq olsun;

- Un çuvalının ağzını açıq qoyurlar ki, bərəkət paylananda bağlı qalmasın;

- Axar suyun qabağını kəsmək olmaz. Kəssən, sənə xətər toxunar. Bu da qədim azərbaycanlı atamızın suyu müqəddəs görməsinə dəlalət

edir;

- Çərşənbə tonqalı yanıb qurtarandan sonra onun dövrəsinə üç cızıq çəkərlər. Deyirmişlər ki, əgər belə etməsən, sənə xətər toxuna bilər. Evin də bərəkəti dağılar. Bu da qədim babamızın torpaq və suya olduğu kimi, oda da müqəddəs baxmasına bir işarədir;

- Bayram axşamı baltanı götürüb bir-bir ağacların kötüyünə vururlar. "Hə, yatmışan, oyan, bərəkət payını götür deyərler";

- Əvvəllər su üstündən atılma adəti də olub. Təbii ki, axar, saf su nəzərdə tutulur. Üç dəfə atıldıqdan sonra həmin axar suyun uzaq yerində bir saxsı qab sındırıb "Nə dərd-bəlamız varsa, bu saxsıyan getsin" deyərmişlər.

Su çərşənbə süfrəsinə gəlincə isə, süfrədə təmiz sudan hazırlanmış pürrengi çayın olması mütləqdir. İmkani çatan qədər plov bişirilməli, süfrədə 7 adda nemət olmalıdır.

Novruzun ən gözəl rəmzlərindən olan səməni də Su çərşənbəsində qoyulmağa başlanılır. Səməni yazın gəlməsinin, təbiətin canlanmasının, əkinçiliyin rəmzidir. Əcdadlarımız onu göyərtməklə növbəti təsərrüfat ilinə bərəkət, bolluq arzulamışlar.

Xarici ölkələrdə fəaliyyət göstərən Azərbaycan Evləri

Dünyanın 14 ölkəsində
20 Azərbaycan evi

Mühacirətdə yaşayan Ceyhun Hacıbəyli haqqında bilmədiklərimiz

Fevral ayında xeyli Azərbaycan ziyalısı, görkəmli şəxsləri dünyaya göz açıb.

Onlardan biri mühacir Azərbaycan ədəbiyyatının, tarixinin, publisistikasının inkişafında və təbliğində müstəsna xidmətləri olan Ceyhun Hacıbəylidir.

Ceyhun Hacıbəyli 1891-ci il fevralın 3-də Şuşa şəhərində anadan olub. O, ilk təhsilini əvvəl Şuşada alıb, daha sonra Bakıda rus-tatar məktəbində davam etdirib.

Üzeyir bəyin məşhur "Leyli və Məcnun" operasının yaranmasında Ceyhun bəyin də yaxından köməyi olub. Bu Ceyhun bəyin şəxsi sənədlər arasında saxlanılan "İlk Azərbaycan operası necə yaranmışdı" xatirə yazısında öz əksini tapıb. Xatirə yazıda C.Hacıbəyli Üzeyir bəy tərəfindən yazılan "Leyli və Məcnun" operasının yaranmasında bəstəkara texniki işlərdə yaxından kömək etməklə, 12 yanvar 1908-ci ildə göstərilən həmin tamaşada İbn Səlam və Nofəl rolunda ilk dəfə səhnəyə çıxdığını bildirir. Təəssüf ki, Ceyhun bəyin tamamlanmamış bu xatirə yazısını əsas götürüb onun "Leyli və Məcnun"u kiçik qardaşı ilə müştərək yazdığını iddia edənlər də olub. Bu iddia əsassızdır. Çünki Ceyhun bəyin musiqi istedadı olsa da, bu sahədə təhsili olmadığından təbii ki, notu da bilməzdi. Xatırladaq ki, Ceyhun bəy bir müddət Parisdə musiqi təhsili almağa çalışıb, lakin pulu olmadığından oranı yarımcılıq tərk etməyə məcbur olub.

Ceyhun bəy 1912-ci ildə Moskvada təhsil alan qardaşı Üzeyir bəyə məktubunda yazırdı: "Fikrimə gəldi ki, gedim Hacı Zeynalabdinin yanına. Çünki borclular vaxt gələn kimi yenə mənə qısnayırdılar.

Bədgünə getdim. Hacı mənə çox mehriban qəbul etdi və səni də soruşdu. Dedim Moskvada konservatoriyada oxuyur. Dedi ki, çox yaxşı olub. Bizim musiqiyə çox ehtiyacımız var. Dedim ki, mən də Parisdə musiqi oxuyurdum, lakin pulum olmadı, qayıdıb gəldim. O mənə musiqi oxumaq üçün Parisə getməyi tövsiyə elədi və dedi ki, mən Həsən ağaya deyərəm sənə müəyyən məvacib verərlər ki, sən Parisdə dolana biləsən. Mən çox məmnun olub evə qayıtdım".

Lakin Ceyhun bəy hansı səbəbdənsə pulu

ala bilmədiyi üçün musiqi təhsilini davam etdirə bilmir. Bundan sonra Ceyhun bəy bədii yaradıcılıqla məşğul olmağa üstünlük verir. Buna görə də təsadüfi deyil ki, Turgenevin "Pulsuzluq" komediyası (1909-cu il) ilə Azərbaycan oxucusu ilk dəfə məhz C.Hacıbəylinin tərcüməsindən tanış olub.

O, həmin illərdə Azərbaycan klassiklərinin və müasirlərinin yaradıcılığı ilə bağlı məqalələr yazır, həmçinin qonşu türkdilli xalqların nümayəndələrinin yaradıcılığına müraciət edirdi.

Ceyhun bəyin istedadını gören məşhur milyonçu Murtuza Muxtarov öz vəsaiti hesabına onu Peterburq Universitetinə oxumağa göndərir. Ceyhun bəy qəbul imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verib universitetin hüquq fakültəsinə daxil olur. Bir il oxuduqdan sonra Fransaya gedir və Parisin məşhur Sarbonna Universitetində siyasi biliklər fakültəsində təhsilini davam etdirir. Ceyhun bəy burada jurnalistlik fəaliyyəti ilə də məşğul olur. Onun Parisdən göndərdiyi məqalələr "Baku", "Kaspi" qəzetlərində dərc edilir.

Təhsilini başa vurub Bakıya qayıdırdan sonra C.Hacıbəyli əsasən mühərrirliklə məşğul olmuşdu. 1918-ci ildə Gəncədə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qurulduğu elan edilməsinə baxmayaraq, Bakı düşmənlərdən hələ də tam təmizlənməmişdi. Həmin il sentyabr ayının 15-də Qafqaz İslam Ordusunun şücaəti sayəsində erməni daşnaklarının vəhşiliyinə son qoyulandan, ingilis əsgərləri ölkədən gedəndən sonra Cümhuriyyət hökuməti Bakıya köçdü.

Yeni qurulan Azərbaycan hökumətinin 3 sentyabr 1918-ci il tarixli qərarına əsasən, bir çox çətinliklərlə dörd nömrəsi Gəncə şəhərində çıxan "Azərbaycan" qəzeti oktyabr ayının 3-dən fəaliyyətini Bakıda davam etdirir. Qəzet oktyabr ayının 8-nə kimi redaksiya heyəti adından, sonra isə 1919-cu ilin yanvar ayının

16-na kimi Ceyhun bəyin müdirliyi ilə nəşr edilir. Ceyhun bəy Hacıbəyli "Azərbaycan" qəzetinin ilk redaktoru olur.

O, Avropa dillərini sərbəst bildiyi üçün 1919-cu ilin yanvar ayının 6-da

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən Parisdə keçiriləcək Versal Sülh Konfransı üzrə "müşavir" təyin olunur. Həmin gün Ceyhun bəyə Sülh konfransında iştirak etmək üçün şəhadətnamə də verilir. Versal Sülh Konfransı respublikamız üçün ciddi əhəmiyyət daşıdığından 1919-cu ilin yanvar ayının 7-də orada iştirak edən Ceyhun bəylə birgə bütün heyətə Nazirlər Şurasının sədri Fətəli xan Xoyski və Adil xan Ziyadxanovun imzası ilə "General" mandatı təqdim olunur.

Ceyhun bəy yeni qurulmuş Azərbaycan hökumətinin tapşırığı ilə 1919-cu ilin yanvar ayında Əlimərdan bəy Topçubaşovun başçılığı ilə Məmməd Həsən Hacinski, Əkbər ağa Şeyxülislamov, müşavirlər Məhəmməd Məhərrəmov və Mir Yaqub Mir Mehdiyevdən ibarət heyətlə Versal Sülh Konfransında iştirak etmək üçün Parisə yola düşür. Səfərdə əsas məqsəd Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini beynəlxalq aləmdə tanıtdırmağa nail olmaqdır. 1919-cu ilin yanvarından 1920-ci ilin yanvarına qədər fasilələrlə davam edən həmin konfransda Antanta Azərbaycan Respublikasının istiqlaliyyətini tanıdı. Bu, sovet Rusiyasının qəzəbinə səbəb oldu.

Ceyhun bəy vətənə qayıtmağın təhlükəli olduğunu görüb ailəsini Fransaya gətirtmək məcburiyyətində qalır. Həyat yoldaşı Zöhrə Hacıqasımovaya-Hacıbəyli iki yaşlı hələ tamamilə uşağını da götürüb Ceyhun bəyin yanına gedir.

Mühacir həyatı yaşamaq çox çətin idi. İşsizlik Ceyhun bəyi ağır vəziyyətə salır. Lakin qardaşı Üzeyir bəyə məktub yazanda çətinliklərini ondan gizlətməyə çalışırdı. Ceyhun bəyin həyatının bu "gizlinləri" böyük qardaşı Zülfüqar bəy vasitəsi ilə Üzeyir bəyə çatdırılarda bəstəkar böyük narahatlıq keçirir və dərhal məktub yazaraq Ceyhun bəyden təcili ailəsini götürüb Bakıya qayıtmasını təkid edir və onların qayıtması üçün icazə alacağını da vəd edir.

Amma Ceyhun bəy fikirləşir ki, sovet hökuməti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründəki fəaliyyətini ona heç zaman bağışlamayacaq. Üzeyir bəy də qardaşının Azərbaycana qayıtması üçün dəfələrlə əlaqədar təşkilatlara müraciət etməsinə baxmayaraq, istəyinə nail ola bilmirdi. Cey

hün bəyin ağır yaşam tərzi haqqında Zülfüqar bəydən eşitdiyi sözlər onun qəlbini göynədirdi. Üzeyir bəy təsəllisini yalnız ona hər ay müəyyən məbləğ pul göndərməkdə tapırdı.

Azərbaycandan xarici dövlətlərə pul göndərmək üçün növbə olduğundan və pulun miqdarına müəyyən meyar qoyulduğundan Üzeyir bəy qardaşına lazım olan məbləği bəzən göndərə bilmirdi. Üzeyir bəy həmin çətinliyi ona məktub vasitəsilə izah edir və yazırdı ki, əgər mümkün olarsa borc götürsün, növbəti ay pul yollayanda ödəyər. Lakin başqasından borc pul almağı özünə sığışdırma bilməyən Ceyhun bəy liseydə oxuyan oğlunun təhsil haqqını ödəyə bilmədiyinə görə uşağı məktəbdən kənarlaşdırırlar.

Bundan sonra Ceyhun bəy dostu Əlimərdan bəygilə gəlir. Əlimərdan bəy

dostunu sakitləşdirməyə çalışır və tezliklə məsələni həll edəcəyinə söz verərək elə həmin günü - 26 fevral 1932-ci il tarixdə Ceyhun bəy Hacıbəyli oğlunun təhsil aldığı məktəbin direktoruna aşağıdakı məzmununda məktubla müraciət edir:

“Çox təəssüf hissi ilə öyrəndim ki, bizim heyətin üzvü Ceyhun bəy Hacıbəylinin oğlu, Sizin rəhbərlik etdiyiniz kollecin şagirdi tədris haqqını ödəmədiyi üçün dərslərdə iştirak etməkdən məhrum olunub.

Cənab müdir, sizə məlumdur ki, bu şagird lisey üzrə başqa şagirdlərdən bilik və bacarığına, xüsusilə fransız, ingilis, hətta latın dillərini bildiyinə görə fərqlənir...

Çox böyük təəssüf hissi ilə qeyd edirəm ki, valideynlərinin maddi durumu övladının təhsil haqqını vaxtılı-vaxtında ödəməsinə imkan vermir. Ağır yaşayışlarının əsas səbəbi onların siyasi mühacir həyatı sürdüklərindən irəli gəlir. Hələ onların iqtisadi durumunu qeyd etmirəm.

Cəsaretlə üzərimə götürüb, nəzərinizə çatdırıram ki, Sizin liseyin tələbəsinin atası ilk imkandan istifadə edib həmin məbləği ödəyəcək.

İndi isə xahiş edirəm, cənab müdir, liseyin şagirdi Hacıbəyli sonuncu dərslərinə kimi sinifdə əyləşməyə icazə verəsiniz və sonra şərait yaradasınız ki, o öz təhsilini sona qədər başa vursun. Öncədən mən və müstəmləkə altında yaşayan bütün Azərbaycan Sizə dərin təşəkkürünü bildirir”.

1933-cü ilin yanvar-mart aylarında Parisdə nəşr olunan “Asiya” jurnalının əlavə xüsusi buraxılışında C.Hacıbəylinin 144 səhifədən ibarət olan “Qarabağ dialekti və folkloru”

əsəri dərc edilib.

C.Hacıbəyli 1940-cı ildə fars şairi Ə.Firdovsinin həyat və yaradıcılığı haqqında da məqalə yazıb. Onun Azərbaycan muğamları və musiqi klassikləri haqqında yazıları da maraqlıdır.

İkinci Dünya müharibəsinin ağırları Ceyhun bəyin ailəsindən də yan keçmir. Üzeyir bəyin hər bir məktubunda xatırlanan və əzizlənən Ceyhun bəyin Bakıda dünyaya gəlmiş oğlu Ceyhun 1937-ci ildə Paris Hərbi Akademiyasını müvəffəqiyyətlə bitirəndən sonra alman faşizminə qarşı vuruşmaq üçün cəbhəyə gedir. Düşmənlə döyüşmək üçün təyyarəsi ilə səmaya qalxan Ceyhun bərabər olmayan vuruşda qəhrəmanlıqla həlak olur. 23 yaşlı oğlunu itirən Ceyhun bəy sarsıntılar keçirir. Bir tərəfdən vətən həsrəti, digər tərəfdən isə oğlunun faciəsi uzun zaman onu rahat buraxmır.

C.Hacıbəylinin maraqlı yazılarından biri də “Azərbaycan şairləri” adlı məqaləsidir. Bu yazı təxminən 1950-ci illərdə qələmə alınıb. Burada Ceyhun bəy Aşıq Pəri, İbrahim xanın nəvəsi, Mehdiqulu xanın qızı Xurşud Banu Natəvan, İbrahim xanın qızları “Ağabacı” təxəllüsü ilə yazan Ağabəyim ağa və Gövhər ağanın həyat və yaradıcılığı haqqında fransız oxucularını tanış edir.

Azərbaycan ədəbiyyatını, incəsənətini, tarixini yetərinə təbliğ edən Ceyhun bəy Hacıbəyli 1962-ci ildə Fransada vətən həsrəti ilə gözlərini əbədi yumub Parisin Sen-Kulu qəbiristanlığında torpağa tapşırılıb.

Digər oğlu Timurçin Hacıbəyli Parisdə təhsil alıb, Fransa Alüminium Konserninin baş mühəndisi vəzifəsində çalışıb. 1993-cü ildə dünyasını dəyişib.

“Türk Mədəni İrsi Konvensiyası” üzərində iş aparılır

Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun fəaliyyət tarixində ilk dəfə olaraq Fondun baş qərargahında üzv ölkələrin Xarici İşlər və Mədəniyyət nazirliklərinin nümayəndələri, irs sahəsində ekspertlər, eləcə də təşkilatın layihə rəhbərləri və tədqiqat üzrə mütəxəssislərinin iştirakı ilə ikigünlük müşavirələr olub.

Fonddan AZƏRTAC-a verilən məlumata görə, iclaslar çərçivəsində ekspert qruplarının iştirakı ilə sessiyalar keçirilib, “Türk Mədəni İrsi Konvensiyası”nın hazırlanmasına dair təkliflər irəli sürülüb, Türk dövlət başçılarının Türk Əməkdaşlıq Təşkilatı qarşısında qoyduğu vəzifələr, eyni

zamanda, “TURKTIME” proqram sənədi müzakirə edilib.

Müşavirədə çıxış edən Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun prezidenti Aktotı Raimkulova iclasın gündəliyi haqqında məlumat verib. O, “Türk Dünyası 2040 Vizyonu” çərçivəsində Fondun üzərinə qoyulan “Türk mədəni irsinin qorunması haqqında” Konvensiyanın icrası üzərində artıq işlərin başladıldığını vurğulayıb.

İclasın gündəliyinə Konvensiyanın hazırlanması, Fondun növbəti iki il üçün fəaliyyət planına baxılması və təşkilatın nəzdində Bərpaçılar və Türk Dünyasının Memarlıq Tarixçilərinin Məşvərət Şurasının yaradılması ilə bağlı məsələlər daxil edilib.

Sonra iştirakçılara “Türk Mədəni İrsi Konvensiyası” layihəsinin təqdimatı nümayiş etdirilib. Dövlət qurumlarının nümayəndələri, ekspert qrupları və Fondun əməkdaşları sənədin təkmilləşdirilməsi və qarşılıqlı

maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıblar.

Fondun Şurasının yaradılması və “Türk Mədəni İrsi Konvensiyası”nın hazırlanması istiqamətində də məhsuldar işlər aparılıb. Konvensiyanın təkmilləşdirilməsi məqsədilə Fond tərəfindən yaradılmış ekspert qrupu ilə mütəmadi olaraq onlayn və ikitərəfli görüşlər keçirilib, daha sonra yekun rəylər təşkilata üzv ölkələrin Xarici İşlər və Mədəniyyət nazirliklərinə təqdim edilib.

İclasda, həmçinin təşkilata üzv ölkələrin müraciətləri və layihə rəhbərlərinin təklifləri əsasında Türk dünyasının zəngin irsinin təbliği, qorunması və bərpası yönündə layihələri ehtiva edən Fondun ikiillik Fəaliyyət Planı ətrafı nəzərdən keçirilib.

İki gün ərzində keçirilən görüşlər qarşılıqlı fikir mübadiləsi və təkliflərlə müşayiət olunub.

AZƏRBAYCAN MUSIQISI

Xalq mahnıları.

Azərbaycan xalqının musiqi-poetik yaradıcılığının ən qədim və önəmli janrlarından olan mahnılarda onun pak, yüksək mənəviyyəti, daxili aləmi, arzuları, ümidləri parlaq şəkildə əks olunmuşdur.

Azərbaycan xalq mahnıları mövzu və məzmunun müxtəlifliyinə, musiqi və poetik dilin aydınlığına, rəngarəngliyinə görə bir neçə janr qrupuna ayrılır. Onlardan əmək mahnılarını, mərasim mahnılarını, məişət (bura lirik mahnılar da daxildir) və tarixi mahnıları göstərmək olar.

Azərbaycan xalqının mahnı yaradıcılığının qədim növlərindən biri də mərasim mahnılarıdır. Xalqın bayram şənlikləri, toy və matəm mərasimləri adəti üzrə ənənəvi mahnılar ilə müşayiət olunmuş və bu mahnıların bir çoxu bu günə kimi xalq arasında yaşamaqdadır. Bu mahnıların mətnini isə xalq ədəbiyyatının ən geniş forması olan bayatılar təşkil edirdi.

Məişət mahnıları da məzmununa, formasına və ifadə etdiyi hissələrə görə müxtəlif olaraq, uşaq mahnılarına, yumorlu və satirali mahnılara və lirik mahnılara bölünürlər. Uşaq mahnıları, xüsusilə də anaların uşaqlara oxuduqları beşik mahnıları öz tarixi etibarilə məişət mahnılarının ən qədim növüdür. Beşik mahnılarına ninnilər, laylalar və oxşamalar daxildir.

Lirik mahnılar isə mahnı janrının ən zəngin və gözəl növüdür. Lirik mahnılar bu janrın həm də ən böyük hissəsini təşkil edir. Saf məhəbbət, sevgilinin gözəlliyinin vəsfi, ayrılıq, intizar, qəm, qüسسə və s. hissələr lirik mahnıların məzmununun əsasını təşkil edir.

Lirik mahnı yaradıcılığı xalqın milli bədii özünüifadə və vasitələrindən ən güclüsünə çevrilmişdir. Bu mahnıların bəziləri məzmununa görə nikbin, şad ruhda, bəziləri isə qəmli, kədərli ruhdadır. Azərbaycan xalqının mahnı yaradıcılığında vacib yeri həm də epik-tarixi və qəhrəmani mahnılar tutur. Hələ qədim dövrlərdən yaranmağa başlamış bu mahnılar ölkənin tarixində baş vermiş hər hansı tarixi hadisəyə və ya xalqın həyatında görkəmli rol oynamış xalq qəhrəmanlarına həsr edilmiş mahnılardır.

Koroğlu haqqında, onun sevgilisi Nigar və mübariz yoldaşları dəlilər, vəfalı atı Qırat haqqında silsilə mahnılar buna misaldır.

Rəqslər.

Xalq arasında geniş yayılmış, sevimli mahnı janrı ilə bərabər Azərbaycan xalqının milli folklor musiqisinin vacib hissəsini rəqs musiqisi təşkil edir. Xalq rəqsləri Azərbaycan milli instrumental musiqimizin əsasıdır. Rəqslər xalq tərəfindən yaranıb əsrlərdən bəri şifahi halda nəsildən nəsle keçmişdi. Xalq mahnılarında olduğu kimi rəqslərdə də xalqın hissələri, duyğuları, xasiyyəti, temperamentini əks olunmuşdu.

Xalq rəqsləri arasında qadın rəqsləri özünün lirikliyi, zərifliyi, incəliyi ilə seçilir, məsələn: "Vağzalı", "Uzundərə". Elə rəqslər var ki, ancaq qadınlar tərəfindən ifa edilir, "Nəlbəki", "Ceyranı" kimi. Kişi rəqsləri üçün isə coşğun hissələr, cəld ritm, güc, temperament xasdır. Məsələn, "Qaytağı", "Cəngi", "Qazağı", "Xançobanı" və b.

Xalq arasında kollektiv rəqslər də mövcuddur. Onlardan çoxu əmək prosesini və məişət mərasimlərini müşayiət edirlər. Məsələn, "Halay" rəqsləri bu qəbildəndir. "Vağzalı" rəqsi isə adətən toy mərasimini müşayiət edir. Qadınlar və kişilər ilə birgə ifa olunan rəqslərdən "Yordu-yordu" rəqsidir. Qədim kollektiv rəqslərdən isə ən geniş yayılan "Yallı"dır ki, öz kökü və rüşaləri ilə çox qədim dövrlərə gedib çıxır.

Muğam.

Azərbaycanın musiqi folklorunda mahnı, rəqs musiqisiylə bərabər xalqın şifahi professional ənənələrinin janrları da yaşayib inkişaf edirdi.

Onlardan ən önəmlisi muğamlar idi. Muğamlar Azərbaycanın, eyni zamanda Yaxın və Orta Şərq xalqlarının milli klassik musiqisinin zirvəsi, dərin, mürəkkəb məzmun, ideya, emosional məna daşıyan xalq vokal instrumental kompozisiyanın ən yüksək yaradıcılıq nümunəsidir.

Qədim zamanlardan başlayaraq, əsrlər boyu muğamın təcridən inkişafı onun formalaşmasına, kamilləşməsinə səbəb olmuşdu. Azərbaycan musiqisində muğam termini iki mənada işlənir. Birinci - lad termininin eynidir.

Hal-hazırda Azərbaycan xalq musiqisində 7 əsas lad, yaxud muğam: Rast, Şur, Segah, Çahargah, Şüştər, Bayatı-Şiraz, Humayun və əlavə bir sıra muğamlar mövcuddur. İkinci - muğam çox hissəli formaya malik son dərəcə mürəkkəb və maraqlı, yalnız özünəməxsus quruluşa malik musiqi əsəri mənasındadır. Muğam ifaçıları isə xanəndə və onu müşayiət edən sazəndə dəstəsi (üçlük-tar, kamança, dəf) və yaxud solo instrumentalistlər özlərinin yaradıcılıq fantaziyası, bacarığı, istedadından asılı olaraq, əsrlər boyu bu muğam əsərinə müxtəlif dəyişikliklər, yeni çalarlar, xallar, zəngülələr və s. daxil etmişlər. Xanəndələr muğamları məşhur şairlərin - Xaqani, Nizami, Nəsimi, Füzuli və başqalarının lirik fəlsəfi qəzəlləri üstündə ifa edirlər.

Azərbaycanın instrumental vokal muğamlarının bir növü də zərbi-muğamlardır. Bura: "Heyratı", "Arazbarı", "Ovşarı", "Mənsuriyyə", "Simai-şəms", "Kərəmi", "Kəsmə-şikəstə", "Qarabağ şikəstəsi" daxildir. Bu muğamların əsas fərqləndirici xüsusiyyətləri ondan ibarətdir ki, xanəndənin vokal muğam improvizə partiyasının dəqiq metroritmik müşayiəti olur.

Aşıq yaradıcılığı.

Azərbaycan musiqisinin professional şifahi ənənələrinə, muğamlarla bərabər, aşıqların musiqi-poetik yaradıcılığı da daxildir. Aşıq eşq sözündədir, yeni sənətə vurğunluq mənasındadır. Termin kimi təxminən XIV əsrdə yaranmışdı. Hələ qədim dövrlərdə meydana gəlmiş aşıq sənəti xalqın istək və arzularının tərənnümçüsü olduğu üçün xalq arasında çox sevimli və məşhur idi.

Öz əsası etibarilə demokratik mahiyyət daşıyan aşıq yaradıcılığının məzmunu çox genişdir, müxtəlifdir və rəngarəngdir. Aşıq yaradıcılığının ən geniş yayılmış janrı dastandır, xüsusilə də qəhrəmani-epik dastanlar. Dastanlarda vokal-instrumental hissələr şeirlə danışq parçalarını əvəz edir. Aşıqların mahnılarının bir hissəsi qəm, kədərlə doludur, "Yanıq Kərəmi", "Dilqəmi" kimi, digər hissəsi isə "Əfşarı", "Şəril" kimi oynaq hərərətli mahnılardır ki, aşıq lirikasının gözəl nümunələrinə aiddir.

Aşıq yaradıcılığında ən geniş yayılmış şeir vəznə hecadır. Aşıq mahnılarının çoxunun quruluşu kuplet formasındadır. Hər kupletin əvvəlində instrumental giriş olur və hər kuplet bir-birindən instrumental solo ilə ayrılır.

Müasir Azərbaycan aşıqlarının əcdadı olan qədim ozanların həyatına, məhəbbətinə, vətənpərvərliyinə, igidliklərinə həsr edilmiş ən qədim yazılı mənbə, yeddinci əsrə aid olan "Kitabi Dədə Qorqud" xalq dastanıdır.

Tarixən, illər, əsrlər boyu Azərbaycanın ozan-aşıq musiqisinin musiqi folklorumuzun digər sahələrinə, növlərinə və sonralar da müasir dövrdə bəstəkarlarımızın yaradıcılığına təsiri böyük olmuşdu. İlk dəfə aşıq musiqisinin təkrarsız xüsusiyyətlərindən böyük professionalıq və bacarıqla istifadə edən bəstəkarımız Ü.Hacıbəyov olmuşdu (özünün şah əsəri olan "Koroğlu" operasında). Müasir musiqinin texniki vasitələriylə aşıq musiqisinin xüsusiyyətlərini ustalıqla birləşdirən digər bəstəkarımız Qara Qarayev üçüncü simfoniyasının ikinci hissəsində onların gözəl vəhdətini yarada bilmişdir.

Novruz bir bayram kimi baharın gəlməsi münasibətilə geniş miqyasda qeyd olunur və sevincli bir hala — qışın qurtarmasına və baharın gəlişinə həsr olunur.

Novruz bayramını qeyd etmək təzə ili, baharın ilk gününü qarşılamaq deməkdir. Təqvimdə baharın ilk günü isə günəşin bir illik fırlanması ilə əsaslanır.

Alimlərin fikrincə bu bayramın tarixi çox qədimdir. Elmi araşdırmalar Novruz bayramının ibtidasını çox əski çağlarla — Zərdüş peyğəmbərimizin yaşadığı dövrlə bağlayır, onun yaşını ən azı 3700, ən çoxu 5000 ilə bərabər edirlər.

Qədim Vavilonada bu bayram Nisanın (mart, aprel) 21 günü qeyd olunurdu və 12 gün davam edirdi. Bununla belə bu 12 günün hər birisinin öz ritualları (mərasim, ayin), öz əyləncələri mövcud idi. İlk yazılı mənbədə qeyd olunur ki, Novruz bayramı bizim eradan əvvəl 505-ci ildə yaranmışdır.

İslam xadimləri bu bayrama həmişə dini rəng verməyə çalışırlar. Ancaq Novruzun islamdan da əvvəl yaranmasını görkəmli maarifçilərdən Firdovsi, Rudaki, Avisenna, Nizami, Sədi, Hafiz və başqaları da təsdiq edirlər. Novruz bayramının yaranması tarixinə həsr olunmuş yazılardan Nizaminin "Siyasətnamə"sini, Ömər Xəyyamın "Novruznamə"sini və başqalarını qeyd etmək olar.

Sovet dövründə Novruz qeyri-rəsmi qeyd olunurdu, çünki hökumət orqanları buna icazə vermirdilər və insanlar təqib edirdilər. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, əsrlərdən qalmış ənənələrə sadıq olaraq, hər bir azərbaycanlı ailəsi bu bayramı qeyd edirdi.

Təbiətin, həyatın oyanması Novruzdan başlanır. Azərbaycan xalqı bunu çox təntənəli və həm də Yeni ilin, yeni günün – Novruzun gəlişinə ən azı dörd həftə əvvəldən qeyd etməyə başlayır. Belə ki, hər həftənin ikinci günləri Su çərşənbəsi, Od çərşənbəsi, Yel çərşənbəsi və Torpaq çərşənbəsi qeyd olunur. Xalq mövhumatına əsasən birinci çərşənbə günü su və su mənbələri təzələnir və hərəkətə gəlir, ikinci çərşənbədə od, üçüncü çərşənbədə yel və nəhayət dördüncü Torpaq çərşənbəsində təbiət oyanır və bu baharın gəlməsindən xəbər verir.

Novruz bayramı qədim ənənələrlə, oyunlarla zəngindir. Qədim ənənələrdən "Xıdır İlyas" (məhsuldarlıq, çiçəklənmə rəmzi), "Kos-kosa" — meydan məzəli oyunu (baharın gəlməsi rəmzi) və falabaxmanı qeyd etmək olar.

Su və odla bağlı maraqlı ənənələr var. Azərbaycan bir odlar ölkəsi kimi odla bağlı zəngin ənənələrə malikdir və bu saflaşma, təmizlənmə əlamətidir. Tonqallar qalanır və Novruzdan əvvəl Axır

çərşənbədə yaşından və cinsindən asılı olmayaraq hamı tonqalın üstündən tullanmalıdır, özü də yeddi dəfə, ya bir tonqalın üstündən yeddi dəfə və ya yeddi tonqalın hərəsinin üstündən bir dəfə. Tullanarkən bu sözlər deyilir: "Sarılığım sənə, qırmızılığın mənə". Tonqal heç vaxt su ilə söndürülmür. Tonqal özü sönəndən sonra cavan oğlan və qızlar həmin tonqalın külünü yığıb, evdən kənar bir yerə, çölə atırlar. Bu o deməkdir ki, tonqalın üstündən tullanandan bütün ailə üzvlərinin bədbəxtçiliyi atılan küllə birlikdə ailədən uzaqlaşdırılır.

Su ilə saflaşma isə suyun real əlamətilə əlaqədardır. Su ilə əlaqədar olan ənənələr Azərbaycanda təzə illə bağlıdır. Təzə ildə axar suyun üstündən tullanmaqla keçən ilin günahlarını yumuş olursan. Bundan başqa bütün ailə üzvləri öten ilin axırını gecəsi, yatmadan əvvəl biri-birinin üstünə su çiləyirlər. Deyilənə görə axırını çərşənbə gecəsi bütün axar sular dayanır və hamı ona səcdə edir, hətta ağaclar da yerə əyilir. Əgər təzə il axşamı hər kəs bu sudan içərdisə, onlar Təzə ildə bütün xəstəliklərdən uzaqlaşdılar.

Novruzun ən yüksək zirvəsi köhnə il öz səlahiyyətlərini təzə ilə verəndə olur. Bu anda köhnə ənənəyə görə Novruzun şərəfinə top və tufənglərdən yaylım atəşləri açılır. Hələ XIX əsrdə N.Dubrovin bu haqda belə yazmışdır: "Azərbaycanda Baharın gəlməsini şəhər və

kəndlərdə açılan yaylım atəşləri bildirirdi". Azərbaycanda Novruz bayramı təntənəsinin iştirakçısı olan Adam Oleari hələ 1637-ci ildə yazırdı: "Münəccim (astroloq) tez-tez arxasından qalxaraq, astronomik cihaz və günəş saati vasitəsilə günəşin hündürlüyünü təyin edərək, gündüzlə gecənin bərabərləşdiyi anda elan etdi: "Təzə il gəldi" və elə bu anda yaylım atəşləri başlandı, şəhərin qüllələrindən və divarlardan musiqi sədaları ucaldı. Beləliklə Bahar bayramı başlandı".

Azərbaycanlılar bayram süfrəsinə ciddi diqqət yetirirlər. Süfrədə adları da "S" hərfindən başlayan yeddi növ xörək olmalıdır. Süfrədə həmçinin sumax, sirkə, süd, səməni, səbzi və s. olmalıdır. Bunlardan başqa masanın üstünə güzgü və şamlar qoyulur, güzgünün üstünə boyanmış yumurtalar qoyulur. Bunların da öz rəmzi mənası var: şam - od, işıq deməkdir (hansı ki, insanı bədnəzərdən qoruyur), güzgü aydınlıq rəmzidir.

Ənənəyə görə bayramın ilk günü hamı evdə olmalıdır. Xalq arasında deyirlər: "Əgər bayram günü evdə olmasan, yeddi il evdə olmayacaqsan". Keçmişdə bir qayda olaraq, çöl qapıları bağlanırdı. Təzə ilin birinci günü bütün gecə işıqlar söndürülmür, sönmüş od, işıq bədbəxtçilik əlamətidir.

Novruz qeyd edərkən kəndlilər təzə ilin necə keçməyini: quru və yaxud yağıntılı, məhsuldarlığın dərəcəsini təyin edirdilər. Ənənəyə görə Novruzun birinci gününü - yaz, ikincini - yay, üçüncünü - payız, dördüncü gününü isə - qış sayırlar. Əgər birinci gün küləksiz və yağmursuz olarsa, deməli bu yaz kənd təsərrüfatı işləri üçün əlverişli olacaq. Əksinə yağmurlu, külək olsa, deməli bütün yaz belə olacaq. Qalan üç günlərdə də yayın, payızın və qışın necə olacağı təyin olunurdu.

Novruz şən və sevimli bayramdır. Novruz xalqımızın bütün varlıqlarını özündə cəmləşdirən bayramdır.

Xocalı soyqırımından 32 il ötür...

Kanadanın Toronto şəhərində Xocalı faciəsinin 32-ci ildönümü ilə əlaqədar anım tədbiri keçirilib

“Vətən” Azərbaycan İncəsənət və Mədəniyyət Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə baş tutan tədbirdə həmvətənlərimizlə yanaşı Kanada Türk Dərnəkləri Federasiyasının prezidenti Sima Açıq, Qızılbaş Qlobal İrs Şurasının regional direktoru Arşi Qızılbaş, Kanadada yaşayan müxtəlif icmaların üzvləri, Moldovanın fəxri konsulu, Türkiyənin Torontodakı baş konsulunun müavini, kanadalı siyasətçilər, tarixçilər və yerli ictimaiyyətin tanınmış nümayəndələri iştirak edib.

Öncə tədbir iştirakçıları Xocalı qurbanlarının və Azərbaycanın ərazi bütövlüyü uğrunda canlarından keçmiş şəhidlərin xatirəsini ehtiramla yad ediblər.

“Vətən” Azərbaycan İncəsənət və Mədəniyyət Mərkəzinin rəhbəri Lalin Həsənova tədbir iştirakçılarına Xocalı faciəsi barədə ətraflı məlumat verib, Azərbaycan xalqının məruz qaldığı bu amansız soyqırımın tanındılmasının, Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasının əhəmiyyətindən danışdı.

Türkiyənin Torontodakı baş konsulunun müavini Mert Sav Azərbaycan və Türkiyə qardaşlığının əbədi olduğunu və türk xalqının Xocalı qətlamını heç zaman unutmayacağını bildirdi.

Tarixçi professor İlqar Məmmədov Xocalıda baş verənləri Azərbaycan tarixinin ən dəhşətli faciələrindən biri

kimi qiymətləndirib və tarixi faktları tədbir iştirakçılarına diqqətinə çatdırıb.

Kanadalı siyasətçilər Reza Moridi və Yasmin Ratansi çıxışlarında Xocalının 32 il əvvəl bəşər tarixinin ən amansız qətlamlarından birinə şahidlik etdiyini bildirdilər.

Tədbirin bədii hissəsində görkəmli bəstəkar Arif Məlikovun əsərlərindən ibarət kompozisiya təqdim olunub, “Azərbaycan Evi”nin nəzdində fəaliyyət göstərən “Mənim Azərbaycanım” həftəsonu məktəbinin şagirdləri Xocalı faciəsinə həsr olunmuş şeirlər səsləndirib, Nuray Hüseynova təsirli ifası ilə yadda qalıb.

ELTV media qrupu ilə “Vətən” Azərbaycan İncəsənət və Mədəniyyət Mərkəzinin birgə təşkilatçılığı əsasında “History of Azerbaijan” (“Azərbaycan tarixi”) layihəsi çərçivəsində hazırlanan, Xocalı faciəsinə əks etdirən qısametrajlı sənədli filmin nümayişi və foto-sərgi qonaqlar tərəfindən

təqdirə qarşılanıb.

Qeyd edək ki, tədbirin moderatoru tanınmış kanadalı siyasətçi Toni Ruprext olub. O, Xocalı cinayətkarlarının beynəlxalq məhkəməyə cəlb olunmasının vacibliyini vurğulayıb.

Beləliklə, fevralın 26-da Xocalı soyqırımının 32-ci ildönümüdür.

Bu soyqırım nəticəsində 613 nəfər dinc azərbaycanlı Ölub, onlardan 63-ü uşaq, 106-sı qadın, 70-i qoca olub. Eyni zamanda, 487 nəfər dinc sakin ağır yaralanıb, 1275 nəfər girov götürülüb. Girov götürülən 150 nəfərin, o cümlədən 68 qadının və 26

sayı 76-dır.

Heydər Əliyev Fondunun və onun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən “Xocalıya ədalət!” beynəlxalq kampaniyası nəticəsində 17 ölkənin parlamenti və ABŞ-ın 22 ştatının icra və qanunvericilik orqanları Xocalı faciəsinə qətlam kimi qiymətləndirərək qətiyyətlə pisləmişdir. Bu gün Xocalı artıq azaddır. Xatırladaq ki, ötən il birgünlük antiterror tədbirləri ilə Xocalı işğaldan azad edilib. Lakin ermənilərin 32 il əvvəl Xocalıda törətdiyi faciə yüz illər sonra da Azərbaycan xalqının yaddaşından silinməyəcək.

Onu da qeyd edək ki, hazırda Xocalıda intensiv quruculuq işləri aparılır. Bu yaz Xocalıya 50 ailənin köçürüləcəyi gözlənilir. Köç prosesi sürətləndikcə, xocalılar yolboyu səliqə ilə düzülmüş 200-ə yaxın müasir, rahat həyat evlərində yaşayacaqlar. Biri 5 mərtəbəli, digərləri 2-3 mərtəbəli 110 mənzillik binalar da tədricən istifadəyə veriləcək. Bundan əlavə, 18 hektar ərazidə “fin evləri” adlanan 92 kottecin təmiri bitmək üzrədir. İlk sakinlərin köçməsi ilə şəhərdə işə obyektləri fəaliyyətə başlayacaq, müəssisələrin işi bərpa ediləcək. Artıq indidən yerli sakinlər quruculuq prosesinə cəlb ediləblər.

Bundan başqa fevralın 7-də Xocalıda ilk dəfə olaraq prezident seçkisi keçirilib.

uşağın taleyi hələ də məlum deyil. Soyqırımı zamanı 56 nəfər xüsusi qəddarlıqla öldürülüb, 8 ailə tamamilə məhv edilib, 25 uşaq hər iki valideynini, 130 uşaq valideynlərindən birini itirib. Lakin sonra araşdırmalar zamanı məlum oldu ki, həlak olan uşaqların

İlham Əliyev Türkiyəyə səfər etdi, Ərdoğan Azərbaycana təşəkkür etdi

Fevralın 19-da Azərbaycan prezidenti İlham Əliyev Türkiyəyə səfər edib. Səfər zamanı ilk olaraq İlham Əliyevin Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan ilə təkbətək görüşü olub. Daha sonra hər iki prezidentin iştirakı ilə birgə mətbuat konfransı keçirilib.

Məlum olduğu kimi Azərbaycan və Türkiyədə hər seçkidən sonra ilk qarşılıqlı rəsmi səfərlərin Ankara və Bakıya edilməsi ənənə halını alıb. Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin seçkidən sonra Türkiyəyə budəfəki səfəri də əhəmiyyətli idi.

Siyasi şərhçilər bu səfərin əhəmiyyətini dəyərləndirərkən bildirirlər ki, liderlər iki ölkə arasında ticarət mübadiləsinin həcmnin 15 milyard dollara çatdırılmasının vacib olduğunu bir daha qeyd etdilər. Bu həm də görüşdə iştirak edən nazirlərə tapşırıq idi ki, ticarət həcmnin artırılması üçün zəruri tədbirlər görsünlər.

Bundan başqa Ankaradakı görüşdə Naxçıvan üçün iki vacib layihənin – Qars-Naxçıvan dəmiryolunun və İqdır-Naxçıvan qaz boru xəttinin reallaşma mərhələsində olduğu xatırladıldı.

Həmçinin Azərbaycan-Türkiyə Universitetinin yaradılmasının sürətləndirilməsi vacibliyi vurğulandı. Əlbəttə Fransanın Azərbaycanla münasibətləri gərgin olduğu halda Bakıda Fransa-Azərbaycan Universiteti fəaliyyət göstərdiyi halda paytaxt Bakıda müttəfiq Türkiyə adına Universitetin yaradılması zəruridir.

Bundan başqa liderlər hərbi texniki əməkdaşlığın genişləndirilməsi barədə fikirlər səsləndirdilər. Bu sahədə ortaq istehsalın fəaliyyətə başlamasına az qalıb. İlham Əliyev Ankarada “Azərbaycan ordusu Türkiyə ordusunun kiçik modeli halında inkişaf edir” cümləsini təkrarlamayı da unutmadı.

İlham Əliyev Türk Dövlətləri Təşkilatının iyul ayında Şuşa keçiriləcək qeyri-rəsmi zirvə toplantısına Kuzey Kıbrısın da müşahidəçi qismində dəvət olunacağını da bildirdi. İlham Əliyev türkiyəli həmkarı Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Kuzey Kıbrısın türk ailəsində yer alması siyasətinə dəstəyini artırıb.

İlham Əliyevin Ankarada söylədiyi kimi, iki ölkə arasında müttəfiqlik keçmiş illərdə də mövcud olub, İkinci Qarabağ müharibəsi və ondan sonrakı dövrdə müttəfiqlik daha üst səviyyəyə çatıb. Bunu bölgədə müxtəlif maraqları olan dövlətlər də qəbul etmək məcburiyyətindədirlər. Həmin dövlətlər anlayırlar ki, Azərbaycana təhlükə yaradacaqları halda qarşılarında Türkiyəni də görəcəklər.

Bu Azərbaycanın təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

“Bütün Azərbaycan xalqına 6 fevral 2023-cü ildə baş verən zəlzələlər zamanı göstərdiyi həmrəylik üçün təşəkkür edirəm”.

Bu sözləri Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan mətbuat konfransı zamanı bildirib. O, Azərbaycanın bölgədə bərpa işlərində iştirak etdiyini də xatırladı:

“Azərbaycan Kahramanmaraşda 1 000 mənzil və 799 iş yeri inşa edir. Keçən həftə Kahramanmaraşa ziyarətim çərçivəsində Azərbaycan Bulvarında davam edən işlər haqqında məlumat aldım”.

Prezident İlham Əliyev isə qeyd edib:

“Türkiyənin güclü sənaye potensialı, güclü iqtisadiyyatı, o cümlədən hərbi gücü hər bir Türk dünyasına mənsub olan insanı sevindirir. Və təbii ki, Azərbaycan sizin uğurlarınıza öz uğurları kimi sevinir. 2020-ci ilin noyabrında İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda Azərbaycan ərazi bütövlüyünün böyük hissəsini işğaldan azad etmişdir. Bütün 44 gün

ərzində Türkiyə bizim yanımızda idi. Savaşın ilk saatlarında əziz qardaşımızın çox qəti və açıq açıqlamaları bir çoxları üçün ciddi mesaj idi və bir çoxlarının bu işə müdaxilə etməsindən kənarında saxladı, “Azərbaycan yalnız deyil, Türkiyə Azərbaycanın yanındadır”. Bu siyasi və mənəvi dəstək bizə yetərli oldu və 30 il ərzində sülh yolu ilə çözü bilmədiyimiz tarixi məsələmizi biz savaş meydanında cəmi 44 gün ərzində çözdük. Azərbaycan xalqı bu qardaşlıq dəstəyini heç vaxt unutmayacaq”.

Konfransda Azərbaycan və Türkiyə arasında sənədlərin imzalanması mərasimi keçirilib.

Fevralın 19-da həmçinin Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyeva Türkiyənin birinci xanımı Əminə Ərdoğanla görüşüb. Bu barədə Əminə Ərdoğan sosial şəbəkə hesabında paylaşım edib.

“Azərbaycan Prezidentinin əziz xanımı, dostum Mehriban Əliyeva ilə görüşdük.

Mehriban xanım Əliyevaya Qarabağ Zəfəri nəticəsində 30 ildən sonra seçkinin bütün Azərbaycan torpaqlarında yüksək iştirakla keçirilməsindən məmnunluğumu bildirdim.

Bu il Azərbaycanın ev sahibliyi edəcəyi COP29 ilə bağlı birgə həyata keçirə biləcəyimiz işlər haqqında da fikir mübadiləsi apardıq.

Yenidən Prezident seçilən cənab İlham Əliyevi və onun dəyərli həyat yoldaşı Mehriban Əliyevanı ürəkdən təbrik edir, onlara uğurlu fəaliyyət arzulayıram.

Ümid edirəm ki, seçkilərdəki qələbə dost Azərbaycan xalqına uğur gətirəcək”, - paylaşımında qeyd olunub.

Qeyd edək ki, İlham Əliyevin Türkiyəyə rəsmi səfəri fevralın 19-da başa çatıb.

QALIB XALQIN QALIB LİDERİ! İLHAM ƏLİYEV

İlham Əliyev 92.12% səsle yenidən Prezident seçildi

Məlum olduğu kimi fevralın 7-də Azərbaycanda növbədənəkar prezident seçkisi keçirildi.

Seçkidə Prezident İlham Əliyev və xanımı, birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva Xankəndidə səs veriblər.

Prezidentliyə namizəd Zahid Oruc, Böyük Quruluş Partiyasının prezidentliyə namizədi Fazil Mustafa, Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının prezidentliyə namizədi Qüdrət Həsənquliyev, Böyük Azərbaycan Partiyasının prezidentliyə namizədi Elşad Musayev, Milli Cəbhə Partiyasının prezidentliyə namizədi Razi Nurullayev, müstəqil namizəd Fuad Əliyev Bakıda səs veriblər.

İlham Əliyev niyə məhz Xankəndidə səs verdi?

Siyasi şərhçilər bildirir ki, seçki günü İlham Əliyev məhz Xankəndidə səs verməklə Azərbaycanın Qarabağda bərpa etdiyi ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bir daha

təsdiq etmiş oldu. Xankəndi Azərbaycanın tarixi və mədəniyyət paytaxtıdır.

Seçki haqqında açıqlamalar...

Türk Dövlətləri Təşkilatının (TDT) Baş katibi Kubanıçbek Ömürəliyev təmsil etdiyi qurumun adından bildirib ki, "Azərbaycanda növbədənəkar prezident seçkiləri açıq və şəffaf keçirilib".

Azərbaycanda İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman) Səbinə Əliyeva mediaya bildirib ki, əməkdaşlarının müşahidələrinə görə seçkidə pozuntu halları və rəsmi qurumların və polis əməkdaşları tərəfindən müdaxilə müşahidə edilməyib və seçki hüquqlarının pozulması ilə bağlı Ombudsmana şikayət və müraciət daxil olmayıb.

MSK-nın yekun nəticələri necə oldu?

MSK, yəni Mərkəzi Seçki Komissiyası növbədənəkar prezident seçkilərinin nəticələrini fevralın 11-də açıqladı.

Nəticələrə əsasən İlham Əliyev 92,12 % (4 567 458 səs) səsle seçkilərin qalibi olub.

Digər namizədlərin səs faizi aşağıdakı kimidir:

Prezidentliyə namizədliyi özü tərəfindən irəli sürülən Zahid Oruc - 2,17 faiz (107 632 səs);

Böyük Quruluş Partiyasının prezidentliyə namizədi Fazil Mustafa - 1,99 faiz (98 421 səs);

Bütöv Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyasının prezidentliyə namizədi Qüdrət Həsənquliyev - 1,72 faiz (85 411 səs);

Milli Cəbhə Partiyasının prezidentliyə namizədi Razi Nurullayev - 0,80 faiz (39 643 səs);

Böyük Azərbaycan Partiyasının prezidentliyə namizədi Elşad Musayev - 0,66 faiz (32 885 səs);

Namizədliyi özü tərəfindən irəli sürülən Fuad Əliyev -

0,54 faiz (26 517 səs).

Onu da xatırladaq ki, növbədənəkar prezident seçkilərində seçici fəallığı 76,43 faiz olub.

Beləliklə, MSK protokolunu Konstitusiya Məhkəməsinə təqdim edib. Konstitusiya Məhkəməsi seçkilərin nəticələrini təsdiqlədikdən sonra İlham Əliyev 3 gün ərzində and içəcək.

İlham Əliyevi ilk hansı liderlər təbrik etdi?

Qeyd edək ki, səsvermə başa çatandan və "ekzit-poll"un nəticələri elan olunandan dərhal sonra bir çox dövlət başçıları Prezident İlham Əliyevi təbrik etməyə başladılar.

İlk təbrik edənlər Tacikistan Respublikasının Prezidenti İmaməli Rəhman, Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev, Qırğız Respublikasının Prezidenti Sadır Japarov, Türkmənistan Prezidenti Sərdar Berdiməhəmmədov, Özbəkistan Prezidenti Şövkət

Mirziyayev təbrik etdi. Mərkəzi Asiya ölkələri liderlərinin İlham Əliyevi ilk təbrik edənlərdən olması Azərbaycanın region dövlətləri ilə münasibətlərinin yüksək səviyyədə inkişaf etməsinin göstəricisidir. Bəli, Rəsmi Bakı üçün Mərkəzi Asiya ölkələri olduqca vacibdir. Bakı bu ölkələrlə əlaqələri həm beynəlxalq, regional təşkilatlar səviyyəsində, həm də ayrı-ayrılıqda ikili münasibətlər kontekstində inkişaf etdirir. Mərkəzi Asiya ölkələri də bu gün Azərbaycana dəyər verir, münasibətlərin çoxşaxəli inkişafında maraqlıdır.

Daha sonra İlham Əliyevi Türkiyə, Çin, Rusiya liderləri də təbrik etdi. O da məlumdur ki, bu üç ölkənin istər region, istərsə də qlobal müstəvidə yeri, çəkisi, nüfuzu var və hər üç ölkə ilə Azərbaycanın münasibətləri yüksək səviyyədədir.

Türkiyə Azərbaycanın rəsmi səviyyədə tanınan tək müttəfiqidir. Rusiya ilə isə Azərbaycan müxtəlif sahədə əməkdaşlıq edir. Çin lideri Si Szi-pinin Prezidenti İlham Əliyevi özünün dostu hesab edir. Təbrik məktubunda da bu məqam bir daha diqqət çəkir.

İlham Əliyevi təbrik edən xarici ölkə liderləri arasında Portuqaliya Prezidenti Marselo Rebelo de Souza, Finlandiya Prezidenti Sauli Niinistö, İsrail Dövlətinin Prezidenti İsxak Hersoq, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Prezidenti Şeyx Məhəmməd bin Zayed Al Nəhyan, Əlcəzair Xalq Demokratik Respublikasının Prezidenti Abdelmacid Tebbun, Küveytin Əmiri Şeyx Məşəl əl-Əhməd əl-Cabir əs-Sabah, Qazaxıstan Respublikasının birinci Prezidenti Nursultan Nazarbayev, İtaliya Respublikasının müdafiə naziri Quido

Krosetto, Təşkilatının Baş katibi Antonio Quterreş, Bəhreyn Krallığının vəliəhdi və Baş naziri Salman bin Həməd Al Xəlifə, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birləşmiş Krallığının Baş naziri Rişi Sunak, Slovakiya Respublikasının Baş naziri Robert Fiko, Almaniya Federativ Respublikasının Kansleri Olaf Şolts və digərləri də var.

Fevralın 19-da ABŞ Konqresinin Nümayəndələr Palatasının üzvü Pol Qosar Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə təbrik məktubu göndərmişdir. Məktubda deyilir:

“Hörmətli Prezident Əliyev. Yenidən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməyiniz münasibətilə Sizə ən səmimi təbriklərimi çatdırıram.

Azərbaycan xalqının böyük əksəriyyəti yüksək inam göstərərək dövləti idarə etmək üçün növbəti dəfə mandatı Sizə həvalə etdi. Xalq Sizə etimad göstərdi, qətiyyətli və güclü lider olduğunuz üçün ölkənin sükənini yenidən Sizə etibar etdi.

Əminəm ki, Siz Azərbaycan üçün və Birləşmiş Ştatlar ilə əlaqələrin inkişafı istiqamətində gördüyünüz gözəl işləri davam etdirəcəksiniz. Ölkəniz xalqın mənafeyini hər şeydən üstün tutan, həm daxildə, həm də xaricdə sülh və firavanlığa sadıq olan güclü və bacarıqlı liderə layiqdir.

Ümidvaram ki, yeni prezidentliyiniz dövründə ölkələrimiz iqtisadi və təhlükəsizlik sahəsində əməkdaşlığı daha da gücləndirəcəkdir. Hesab edirəm ki, ölkələrimiz arasında ikitərəfli qarşılıqlı faydalı əlaqələr bundan sonra da inkişaf etməli və möhkəmlənməlidir.

Sizi yenidən Prezident seçilməyiniz münasibətilə bir daha təbrik edirəm. Tanrı Sizi və bütün azərbaycanlıları qorusun, yeni liderlik dövrünüz sülh, firavanlıq və böyük uğurlar gətirsin!”

Azərbaycandakı prezident seçkiləri dünya mətbuatında...

Seçkidən dərhal sonra müxtəlif ölkələrin mətbu orqanlarında dövlət başçılarının Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin yenidən prezident seçilməsi münasibətilə təbrikləri, Azərbaycan xalqının seçkilərə və seçki sonrası proseslərə yanaşması, rəsmi şəxslərin açıqlamaları, ekspert rəylərinə geniş yer verilib.

Xəbərlər arasında Rusiya Prezidenti Vladimir Putinin, Venesuela Prezidenti Nikolas Maduronun və digər dövlət başçılarının təbriklərinə yer verilib.

Almaniyanın “ZDF” telekanalı, Argentinanın “realpolitik.com.ar”, İndoneziyanın “Radio Republik İndoneziya” radiosu, Rusiyanın “Vedomosti”, Bəhreynin “newsofbahrain.com” portalı, Çilinin “el periodista” saytı və digər media orqanları seçkilərin gedişi, nəticələri, yerli və beynəlxalq müşahidəçilərin iştirakı ilə səsvermə prosesi barədə yazıblar. Qeyd edilib ki, seçkilərdə müşahidə aparmaq üçün 790 nəfəri beynəlxalq müşahidəçi olmaqla, minlərlə müşahidəçi, siyasi partiyaların təmsilçiləri və qeyri-hökumət təşkilatlarının üzvləri prosesin azad, şəffaf və demokratik şəraitdə keçdiyinə şahid olublar. Xüsusilə diqqətə çatdırılıb ki, bu seçkilər Azərbaycan müstəqilliyinin bərpasından sonra bütün ölkə ərazisində baş tutan ilk seçkilər kimi ölkə tarixinə düşüb.

“ZDF” telekanalı Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyevin müsahibəsini yayımlayıb. Müsahibədə Azərbaycan

Prezidentinin bəzi fikirlərinin xarici mətbu orqanlarda təhrif olunmasına da aydınlıq gətirilib, Azərbaycanın heç bir ölkəyə qarşı ərazi iddialarında olmadığı bildirilib. Lakin bununla yanaşı, azərbaycanlıların tarixən indiki Ermənistan ərazilərində yaşamalarının danılmaz fakt olması, həmin insanların dədə-baba torpaqlarını ziyarət etmək hüququna malik olmalarının vacibliyi vurğulanıb. Qeyd edilib ki, Ermənistan üçtərəfli Bəyanatın müddəalarına sadıqlıq nümayiş etdirməli, kommunikasiyaların açılması ilə bağlı öhdəliklərini yerinə yetirməli, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında maneəsiz hərəkətin təmin olunmasına şərait yaratmalıdır.

Prezidentin köməkçisi, həmçinin Azərbaycanın heç bir hərbi məqsədlər güdmədiyini, ölkəmizin ərazi bütövlüyü tam bərpa edildikdən sonra prosesin hərbi hissəsinin başa çatdığını diqqətə çatdırıb. Qeyd edib ki, hərbi mərhələdə belə Azərbaycan əməliyyatları BMT-nin İnsan Haqları Xartiyasının 51-ci maddəsinə müvafiq olaraq Azərbaycan Respublikasının ərazilərində aparıb. Bütün bu məsələlərlə bağlı ərazi bütövlüyü mövzusunda ikili standartlar və selektiv yanaşma olmamalıdır.

Digər mətbu orqanlarında da Azərbaycanın son illərdə yürütdüyü siyasət, dövlət başçısının ölkənin ərazi bütövlüyünün bərpası istiqamətində fəaliyyətinin əhalinin seçkilərdə aydın qərar verməsinə və Prezident İlham Əliyevin 92,05 faiz səsə qalib gəlməsinə aparıb çıxardığı vurğulanıb. Səsvermənin nəticələri elan olunduqdan sonra paytaxt Bakıda və regionlarda insanların böyük coşqu və sevinclə bayram etməsi, səsvermədən öncəki sorğuların seçkilərin nəticələri ilə üst-üstə düşdüyü diqqətə çatdırılıb.

ضرورت تشکیل فرهنگستان زبان ترکی

دکتر محمدرضا کریمی

نخستین انسانی - یعنی حق استفاده از زبان مادری در مراکز علمی، اداری و قضایی و آموزشی بسیار خطرناک است و عواقب وخیمی به دنبال خواهد داشت.

زبان ترکی برخلاف آنچه در ۱۰۰ سال گذشته در این کشور تبلیغ کرده اند زبانی چنان زیبا و قدرتمند است که بسیاری از دانشمندان زبانشناس با شناخت زیباییها و مشخصات آن، ترکی را معجزه ای دانسته‌اند که هنوز بسیاری از شگفتی‌های آن شناخته نشده است (آلبرت سورل). زبان ترکی در آذربایجان دارای تاریخی هزاران ساله است. این زبان دارای گنجینه‌های فناناپذیر از اندیشه‌های ارزشمند بشری است. بجز آن می‌توان گفت ۲۰۰ سال پیش از دنیا آمدن رودکی، دقیقی و فردوسی آثار گرانبهایی به زبان ترکی در آذربایجان ما نوشته شده‌اند. نمونه‌های بدست آمده شامل دهها و صدها کتاب

پر حجم همچون «نوم بنیتیک»، «خزر لوحه لری» و «شان قیزی» است. اندیشه‌های انسانی با تفکرات فلسفی و هنری در صدها کتاب که اجازه ی نشر آنها در ایران داده نمی‌شود در طرح‌های انساندوستانه ای مانند آرمانشهر، طراحی شده اند که مفید برای دنیای بشریت هستند. آرمانشهر ترکانه‌ای که خاص حاجب در هزار سال پیش، در «سیاست نامه» اخی انورن در ۸۰۰ سال پیش کشف شده است نه تنها برای ما ترکان، بلکه برای تمام بشریت ارغمانی ارزشمند است. کتاب‌های علمی که از تربیت و پرورش حیوانات، طبابت جسم و روان انسانها، پرورش درختان و گیاهان سخن رانده اند، از کشف و استخراج معادن در ۹۰۰ سال پیش به زبان ترکی در آذربایجان نوشته شده اند در دست است؛ اما مسئولان ارشاد جمهوری اسلامی ایران با توجه به این که همت آنان تنها به یک زبان منعطف شده است جایز نمی‌دانند. هزاران کتاب که امروز در سرتاسر جهان به زبان ترکی کشف می‌شوند باید و باید در سرزمینی که نوشته شده‌اند - یعنی آذربایجان منتشر گردند که نه تنها مردم آذربایجان صاحبان اصلی این ثروتها از آن بهره مند شوند بلکه کل مردم جهان از این نعمت برخوردار گردند.

تنها در دهه‌های اخیر دهها اثر بزبان ترکی از کشورهای دور و نزدیک ما کشف شده اند که از جمله‌ی آنها می‌توان به متون ۱۲۳۸۰ بیتی شیخ عبدالدین حسن اوغلو اشاره کرد که در ۸۰۰ سال پیش تحریر یافته است. «شان قیزی» که دستنوشته ی ۵۵۰ صفحه ای آن که در ۲۴۱ قمری نوشته شده است در سال ۱۹۹۱ آشکار گشته است. دهها کتاب ترکی نوشته شده در سده های دوم تا هشتم هجری در آذربایجان در دست است که با تنگ نظری های مسئولین کشوری اجازه چاپ و نشر نمی‌یابند. اما همین ادبیات درخشان در بی خبری و بی اطلاعی مردم ما مانده اند. نویسندگان آذربایجان نمی‌توانند از عهده ی نشر اینهمه کتاب برآیند؛ امکانات آکادمیک و امکانات مادی بایسته ای می‌طلبند تا این گنجینه‌ی بشری در دسترس همگان قرار گیرد. ضرورت تشکیل فرهنگستان زبان مادری از این نظر ضروری است که با دیدی علمی و با نیرویی بزرگ قادر به انجام این امر است.

کشتار فرهنگی مردم آذربایجان تنها به ضرر مردم آذربایجان نیست بلکه جهان را از نعمتی بزرگ محروم می‌سازد. ضرورت تشکیل فرهنگستان آذربایجان از این حیث احساس می‌شود که باید بدون فوت وقت به نشر آثار فرهنگی امکان داد و در طول زندگی از زیباییها و توانمندی های این زبان استفاده نمود.

هزاران دیوان شعر، هزاران کتاب در علوم مختلف در کتابخانه های ایران و جهان زیر غبار زمان فراموش شده اند. این آثار اندیشه های سرشار از علوم و فنون را در خود دارند که تصحیح و نشر آنان از دست افرادی جدا از هم و پراکنده ساخته نیست و فرهنگستانی نیاز است تا با تمرکز این افراد بتوان با اصولی اساسی به تصحیح، تدوین و نشر این آثار همت گماشت. فرهنگستانی باید ایجاد گردد تا ضروری ترین آثار را در اولویت قرار دهد و بر نشر این آثار نظارت کند.

زبان ترکی دارای واژگان غنی در باب علوم مختلف از جمله در پزشکی، فیزیک، شیمی، جغرافی، کشاورزی، حقوق، سیاسی، نظامی و غیره است. تدوین فرهنگ اصطلاحات این علوم امروز ضروری ترین حرکت فرهنگی ما تلقی می‌شود و اگر امروز به تدوین و گردآوری این واژگان نپردازیم فردا خیلی دیر است و نخواهیم توانست پاسخگوی نیازهای دانشگاهی باشیم. پس امروز ایجاد فرهنگستانی آزاد و دور از سیستم فرمایشی دولت مورد نیاز ماست. فرهنگستانی که علم، درایت و تدبیر لازم را برای کارهای علمی داشته باشند. پیش بسوی ایجاد فرهنگستان زبان ترکی!

همیشه امنیت داخلی ایران از سوی تندروها و افراطیون سیاسی در هر طیفی لطمه دیده است. همه‌ی کسانی که با تاریخ معاصر ایران آشنایی دارند، اذعان دارند که در هزار سال گذشته که ترکان بر این سرزمین حکمرانی کردند مردم ایران علیرغم تکثر قومی و زبانی فراوان، ملت متحد و یکپارچه‌ای بودند. اما در صد سال گذشته، سیاست قومی تمامیت خواهانه، استبداد فرهنگی و ترجیح فرهنگ باستانگراییانه بر کشورمان مسلط شد که به تحقیر و تصغیر اقوام ایرانی دست یازید و جامعه ی متحد و یکپارچه ی ایران را متفرق ساخت. این تفرقه به شکلهای مختلف ادامه دارد.

امروز بسیاری هستند که با آموزش زبان ترکی (البته تمام زبانهای قومی ایران) مخالفت دارند. دلایلی که این افراد در مخالفت با آموزش زبانهای قومی در مدارس آورده‌اند؛ بسیار سطحی، لجاجت‌آمیز، کوه‌بینانه و ساده اندیشانه است. این که فرهنگستانی که با پول بیت المال و از محل مالیات اقوام ایرانی اداره می‌شود با پرویی تمام می‌گوید اقوام ایرانی نباید اصول، مبانی، گرامر و ادبیات زبان خود را آموزش ببینند.

هرگز زبان های قومی به ویژه زبان ترکی و عربی (البته همه ی زبانها) تهدیدی به زبان فارسی نبوده و نیستند؛ بلکه این زبانها به زبان فارسی غنا بخشیده و توانمندش کرده‌اند و دایره‌ی لغات آن را بسیار توسعه داده‌اند. می‌توان ادعا نمود که از شانس و بخت خوب زبان فارسی حضور ترکان در ایران بوده است که هم سلاطین ادب‌پروری داشتند که از زبان و ادب فارسی حمایت کرده اند و هم شعرا بسیار توانمند «ترکان پارسی گوی» تحویل تاریخ این مرز و بوم دادند. از قرن چهارم هجری قمری تا پایان دوره‌ی قاجار سلسله های ترک در ایران حاکم مطلق بوده اند و در رشد و بالندگی زبان فارسی نقش برجسته‌ای داشته‌اند. غزنویان وزارت شعر در دربار خود داشتند.

در ایران زبانهای توانمندی چون فارسی، ترکی و عربی و وجود دارد که هر یک دارای تاریخی کهن، ادبیاتی غنی و توانمندی جهانی است. زبان عربی، سخنگویانی در بیش از ۲۰ کشور و جمعیتی بالغ بر ۱۵۰ میلیون را شامل می‌گردد و به عنوان زبان دینی مسلمانان از غنا و قدسیت خاصی برخوردار است. عربی چنان در زبان فارسی تنیده است که بیشترین تاثیر را در صرف و نحو زبان فارسی داشته و واژگان بسیار زیادی در آن دخیل گشته اند.

زبان ترکی، هم از نظر جمعیت سخنگو و هم توانمندی زبان بیمثال است؛ پنجمین زبان جهان از دیدگاه تعداد سخنگویان دارد و هم از نظر اهمیت در بیش از ۲۰ کشور جهان، زبان رسمی است؛ همچنین در تعداد کتب چاپ شده در جهان از وزنی بالایی برخوردار است.

درد فعلی از دیدگاه زبانی اینست که در مقایسه‌ی این سه زبان، تنها فارسی است که رسمیت دارد دو زبان دیگر نتوانسته اند از امکانات حداقلی نیز برخوردار باشند. نه شبکه‌ی تلویزیونی سراسری در اختیار دارند و نه رسانه‌ی مطبوعاتی. این موضوع ناهنجاریهایی را بوجود آورده است که گاهی این زخم کهنه دهن باز کرده و جامعه را تا سرحد اغتشاش پیش برده است.

در یکصد سال گذشته سیستم فرهنگی و آموزشی ایران بر طبل یک‌زبانی کوبیده و تمام ذهنها را برای قبول تنها یک زبان و نابودی بقیه ی زبانها آماده کرده است. حق مسلم هر انسانی است که به زبان مادری خود ببیند و با آن با تمام دنیا ارتباط برقرار کند. امروز همه ی روشن اندیشان و تحصیل کردگان جهان در عین حال که حتی به یک زبان بین المللی اعتقاد دارند هرگز به نابودی هیچ زبانی رای نمی‌دهند.

انحصار آموزش رسمی به زبان فارسی که یکی از جلوه‌های آشکار زبان‌کشی و نسل‌کشی فرهنگی است. زبانی که به نگارش در نیاید و در فرایند آموزش و کاربرد رسمی با واژگزیبی و خلق کلمات مناسب برای اختراعات و فرآورده‌های جدید بشری خود را به روز نکند، قابلیت ارتباطی خود را از دست داده و در نهایت می‌میرد. تجربه‌ی سایر کشورها نشان می‌دهد آموزش دو یا چند زبانه و به رسمیت شناختن حق آموزش به زبان مادری نه تنها باعث تفرقه و تشدید علایق واپس‌گرایانه نشده بلکه بر همدلی و وحدت شهروندان افزوده است. تنها آن زمانی زبان و ادبیات فارسی رشد خواهد کرد و در دل همه ی ایرانیان جا خوش خواهد کرد که دست از این افکار غلط بردارد و حقوق اولیه دو سوم جمعیت ایران را تبه رسمیت بشناسد. عدم رعایت حقوق

زبان ترکی دارای قدمت بالایی در سرزمینهای ایران امروزی است. حکومتها و مدنیت بزرگی در تاریخ چون گوتتی ها، هورری ها، آراتتی ها، ماناها و مادها دارای ریشه‌های استوار در این سرزمین بوده‌اند و تمرکز بیشتر این تمدنها آذربایجان بوده است. امروز آثار فراوانی از این تمدن‌ها در حوضه‌های تاریخی، موزه‌های ایران و جهان موجود است. همین اشیا اندکی که در داخل کشورمان مانده است نشان می‌دهد که تمدنی عالی با هنر و ادبیاتی غنی از سده‌های دور و دراز در این سرزمین وجود داشته است. هنوز ستونها و دیوارهای ماننا، کنیبه‌های اورارتو، سنگ‌نوشته‌های اوغوزها و... در آذربایجان موجود است. بر خلاف کسانی که فکر می‌کنند زبان ترکی با سلجوقیان به ایران آمده است - بکنزیم از افراد بی‌دانشی که مغولان؟! را آورنده‌ی زبان ترکی به ایران می‌دانند! - قدمت زبان ترکی به هزاره‌های پیشین برمی‌گردد. کتابهای فراوانی در اوایل ظهور ایلام در ایران به زبان ترکی نوشته شده‌اند که امروز هنوز در موزه‌ها و کتابخانه‌های رسمی کشورمان نگهداری می‌شوند. یکی از صدها نمونه از این دست کتاب عالیقدر «مقدمه الادب» در اواخر قرن پنجم از جاراله زمخشری به سه زبان عربی فارسی و ترکی که برای آموزش زبان عربی برای فارسی زبانان و ترکی زبانان نوشته شده و قرن‌ها در ایران در مکتبخانه‌ها تدریس می‌شده است و دهها نسخه‌ی خطی این اثر در جای جای ایران موجود است. و می‌توان دهها اثر جاودانه‌ای را شمرد که هنوز مورد غفلت عمدی قرار گرفته‌اند.

همه‌ی این مقدمه بدان دلیل نوشته شد که نگویند زبان ترکی زبان مهاجمان است بلکه ما اثبات می‌کنیم که زبان ترکی زبان بومی و زبان عامه‌ی مردم ایران بوده است و امروز هم گذشته از استانهای آذربایجان، پراکندگی زبان ترکی در ۲۷ استان کشور دلیلی بر ادعای ماست.

فراموش نکنیم که زبان یکی از عناصر تشکیل دهنده‌ی هویت انسانی یا به عبارت صحیحتر شخصیت انسانی هر کسی دارد؛ زیرا زبان لوکوموتیوی برای حمل و آگونهایی از تاریخ، آداب و رسوم، فرهنگ و ادبیات، و هزاران مواد فرهنگی، فولکلوریک و اندیشه است. زبان مهمترین وسیله‌ی اندیشیدن و انتقال اندیشه از زمان به زمانی دیگر، از ملتی به ملتی دیگر، از این سوی جهان بدان سوی جهان است. انسانی که قادر به اندیشیدن نباشد نمیتواند او را از حیوانات متمایز ساخت و لذا زبان که چنین توانایی را به انسان میبخشد ممنوعیت و محدود ساختن آن ظلمی آشکار و به معنایی روشنتر قتل عام انسانی تلقی میشود. بنابراین نمیتوان انسانها را از داشتن زبان، -هر زبانی که باشد بویژه زبان مادری که زبان نخستین هر انسانی است- محروم ساخت؛ این امر جزو حقوق نخستین هر انسانی شمرده میشود.

زبان مادری بر اساس تحقیقات نوین زبانی است که هر کسی وقتی در بطن مادر هست یاد می‌گیرد و با شیر مادر در کام فرزند تزریق میشود. زبانی که شما بهتر از هر زبان دیگری میدانید و می‌توانید به آن زبان بهتر و دقیقتر و راحتتر از همه نیت و فکر خود را بیان کنید و بنویسید.

ایجاد فرهنگستان زبان ترکی در ایران جزو ضروری ترین امکانات فرهنگی برای یک سوم از ملت ایران است. چرا؟ برای اینکه: زبان موجودی زنده و پویاست و هر روز نیاز به تغییر و تحول دارد. زبان با پیشرفت تکنولوژی پیش می‌رود و اگر پاسخگوی نیازهای امروز نباشد فردا از گردونه‌ی استفاده بیرون خواهد افتاد. با اینکه زبان ترکی نشان داده است که در طول ۱۰۰ سال گذشته با وجود همه‌ی تصبیقات انجام گرفته علیه این زبان، ممنوعیتش در ادارات و مدارس و دانشگاهها، نبود رادیو و تلویزیون و امکانات رسانه‌ای قوی، هنوز همپای زبان فارسی در حال رشد و توسعه است و ممنوعیت این زبان در مدارس و مراکز علمی سبب عقب ماندن این زبان نشده است و هر روزه دهها واژه‌ی جدید بر گنجینه‌ی زبان ترکی در ایران افزوده می‌شود. اما حامی وجود ندارد و ممکن است واژگانی به خطا وارد زبان گردد که رشد طبیعی زبان ترکی را به انحراف بکشد. می‌دانیم زبان ترکی دارای قوانین ذاتی بسیار مستحکمی است که بدین زودبها قلعه‌های قانونی آن در هم ریخته نمی‌شود. اما معتقدم باید گروهی آکادمیک برای تائید، تصویب و ساخت واژگان جدید نظارت کند. این اولین موردی است که برای تشکیل فرهنگستان ضرورت دارد. اما این تمام کار نیست. احیای واژگانی که طی صد سال گذشته از دهنها افتاده است وظیفه‌ی فرهنگستان است. نمونه‌ها فراوان است و اینجا فرصت پرداخت آن نیست.

آنا دیلی، اینسانین کیملیگین گورس دیر زبان مادری هویت انسان را نشان می دهد

MOTHER LANGUAGE

۲۱ سفند

دونیا آنا دیلی گونو

روز جهانی زبان مادری

INTERNATIONAL MOTHER LANGUAGE DAY

21 FEBRUARY

بنله حقوقدان استفاده انده بیلمهیدیر». اما ۸ ایل کنجدی و
هنج بیر حرکت یارادا بیلمهدی.

حقوقی و بین الخالق سندلرده آنا دیلینده اوخویوب یازماق حقوقو

علی اصلانی

اؤز آنا دیلینده رسمی تحصیله باشلامالییدیرلار. فارسجاسینا
بنله دئمک اولار:

«همه دولتها موظف هستند که برای تقویت و آموزش
زبان مادری کلیه منابع، مواد و وسایل لازم را تولید و توزیع
نمایند». «برای تدریس زبان مادری باید معلم به اندازه
کافی تربیت و آماده شود... زیرا تدریس به زبان مادری
وسيله ای برای برابری اجتماعی شمرده می شود».

ایراندا آنا دیلینده تدریس و طنداشلیق حقوقو کیمی

ایراندا ان مهم حقوقی سند قانون اساسیین ۱۵ جی مادهسیدیر
کی، بورادا «مطبوعاتدا و کوتلوی اینفورماسییا واسطهلرینده
یئرلی و انتتیک دیلترین ایستیفادهسی و اونلارین ادبیاتیین
مکتبلرده تدریسی فارس دیلی ایله یانیندا آزاددیر». بو اصلی
قبولندان اوزون ایللر کنجیب، لاکین بو اصل قانون اساسییه
اهمیت و نریمهیب و ایجراسی لنگیگیب. ماراقلیدیر کی،
همیشه ایران مسئوللاری سنجکی لر اؤنجه سی و طنداشلیق
حقوقلاریندان دانیشیب و بو حقوقلاری حیاتا کنچیریلیمهسی
اوجون قول و قرارلار و نریرلر؛ اما سونرالار تاممله
اونودورلار. حتی کنچن پرزیدنت و طنداشلیق حقوقو آدانان
بیر نظامنامه یازدی. اونونلا باغلی، خصوصی مراسیملر
کنچیریلیب، و طنداشلیق حقوقلارین نظامنامهسینی
آچقاییب. بو نظاممهیین ۱۰۱ جی مادهسینده «ایران

انتتیک قروپلارینین دیلینین اؤیرهنیلمهسی، استیفادهسی و
اؤیرهنیلمهسی آچق شکیلده وورغولانیر. یعنی نظامنامهیه
گوره آنا دیلیندن استفاده انتتک، اؤیرنمک و اؤیرتمک
و طنداشلیق حقوقونون نمونهلریندن بیریدیر و هر بیر و طنداش

مختلف اولکهلر و خصوصیه ده بین الخالق تشکیلاتلار
مختلف سندلرده و قانونلاردا آنادیلی نین اهمیتینی
وورغولایاراق، اونو قوروماق اوجون مختلف اولکهلره
خبردارلیق اندیلیر. مثلا، بیرلشمیش میللتلر تشکیلاتی باش
اسانامهسیین ۱۹۹۶ جی ایل مولکی و سیاسی حقوقلار
حاققیندا ۲۷ جی مادهسینده دنییلیر: «عیرقی، دینی و
دینی اقلیتلرین موجود اولدوغو اولکهلرده بو اقلیتلره
منسوب اولان اینسانلار بیرلیک یارتماق حقوقندان محروم
اندیلمهیدیر. اؤز قروپ عضولری ایله توپلانتیلار تشکیل
انتتک و مدنیتدن بهرهلمکدن، دینی وظیفهلی ایفاده
انتتکدن و یئرینه یئتیرمکدن و یا اؤز دیلترین ایستیفاده
انتتکدن محروم اولمالیدیر.

بیرلشمیش میللتلر تشکیلاتی باش اسانامه سیین
۱۹۸۹ جی ایل اوشاق حقوقلاری کونوانسیاسیین ۳۰ جی
مادهسینه اساساً، یئرلی، دینی و یا دیل اقلیتین و یا یئرلی
منشالی اینسانلارین اولدوغو اولکهلرده بنله اقلیتلره منسوب
اوشاق و یا یئرلی خالق اؤز مدنیتیندن استفاده انتتک حقوقونا
مالیک اولمالیدیر، قروپونون دیگر عضولری ایله بیرلیکده
دینیندن و اونون عادتلریندن و یا دیلینین استفادهسیندن
محروم اولمالیدیر.

۱۹۹۶ جی ایله قبول اندیلمیش عمومونیا دیل
حقوقلاری نیانامهسیین ۵۲ جی مادهسینده ده اقلیتلرین
دیللرین قورونماسی و حکومتلرین وظیفهلی وورغولانیر.
یونسکونون حاضرلادیغی دیگر مهم سندلردن بیر ده آنا
دیلی نظاممهسیدیر کی، اونا گوره بوتون مکتب شاگیردلری

آنا دیلینده اوخویوب یازماق جینایتدیر

بین الخالق سندلره، او جوملهدن ایرانین دا قوشولدوغو
مولکی و سیاسی حقوقلارمیثاقینا و قانون اساسیین ۱۵ جی
مادهسینه و و طنداش حقوقلاری نظامنامهسیین ۱۰۱ جی
مادهسینه اساساً، هنج بیر شوبهه یوخدور کی، آنا دیلینده
اوخوماق و یازماق، و طنداشلارین مهم حقوقدور و قنید
انتتک لازیمدیر کی، و طنداشلارین بنله بیر حقوقدان محروم
اندیلمهسی جینایتدیر.

۱۳۷۵ جی ایله تصدیق اندیلمیش اسلام جزا مجلسیین
۵۷۰ جی مادهسینه اساساً، دولت قوروملاری و

اورگانلارینا باغلی اولان هر هانسی وظیفهلی شخص و
مامورلار، قانونا ضد اولاراق، ایران اسلام جمهوریین قانون
اساسیسیندا نظرده توتولموش حقوقلاردان محروم انتتکله
یانیندا، خیدمتدن بیردن بش ایله قدر دولت ایشیندن محروم
انتتک ایله ایکی آیدان اوج ایلهدک مدنی آزادلیقدان محروم
انتتک (حبس) ایله جزالاندیریلیر.

نهایت، بین الخالق سندلره و اولکهداخلی قانونلارا،
او جوملهدن قانون اساسییه اساساً و خصوصیه ده بنله
حقوقدان محروم انتتک جینایتینه گوره، موافیق وظیفهلی
شخصلرین قانون اساسیین ۱۵ جی مادهسینین ایجراسینا دقتی
آرتیراجای گوزلهنیلیر. آنجاق بوگون دیلمیزین رسمی
اولماسی، اساس ایستهمیزدیر.

قاینالار:

درآمدی بر حقوق تنوع فرهنگی-فرمان فرضی-انتشارات آنین
دادرسی(چاپ سوم)-تبریز، ۱۳۹۹.
کتاب قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
اعلامیه جهانی حقوق بشر (مصوب ۱۹۴۸)
کونوانسیون بینالمللی حقوق مدنی و سیاسی (مصوب ۱۹۶۶)

معمای سفره تحویل سال

ناصر منظوری

آنچه که امروزه از طریق تفسیرهای غیرمعتبر از لحاظ تاریخی، مردم شناسی، فولکلورشناسی و اسطوره شناسی به عنوان هفت سین در جامعه معروف شده و در سر سفره تحویل سال گذاشته می-شود نیز مطلبی است که بعداً مورد بحث قرار خواهد گرفت. با این تفاوت که در اینجا بیشتر بحث و آژگانی و زبانی خواهد شد ولی در آنجا از دیدگاه تفکر اسطوره ای.

در بحث از اصطلاح "هفت سین" لازم است که پسوند "-سین" در ترکی توضیح داده شود.

همانگونه که همه زبانشناسان میدانند در پاره ای از زبانها از جمله زبان لاتین، زبان یونانی، زبان روسی، زبان ترکی . . . اسم و صفت صرف میشود که به declension موسوم است.

در ترکی، هنگامی که اسم یا صفت در وضعیت "رائی" (accusative) باشد در صورتی که به مصوت ختم شود پسوند "سین" خواهد گرفت، مثل: "اتاسین گوردوم!" (پدرش را دیدم!) چون واژه "آتا" (پدر) به مصوت ختم میشود پس در وضعیت "رائی" پسوند "-سین" گرفته است. از این رو است که این نمونه از واژه ها که در پی می آید نیز در همان وضعیت پسوند "-سین" خواهند گرفت: آتا، دده، باجی، اوچا، کؤلگه (سایه) . . . به این صورت: آتاسین، ددهسین، باجیسین، اوچاسین، کؤلگهسین. . . در مورد عددها نیز همینگونه است. عددهای ایکی (۲)، آلتی (۶)، میشوند در وضعیت "رائی" پسوند "-سین" خواهد گرفت، مثل: آیکیسین _ ۲سین (۲تایش را)، آلتیسین _ ۶سین (۶تایش را)، یئددیسین _ ۷سین (۷تایش را)، اونایکیسین _ ۱۲سین (۱۲تایش را)، بیرمیسین _ ۲۰سین (۲۰تایش را)، آلیسین _ ۵۰سین (۵۰تایش را) . . .

معمای سفره تحویل سال

آنگونه که پاره ای به اسم متخصص تلاش میکنند تا تفسیر و توجیه کنند واقعا هم این امر تبدیل به یک چیستان شده. حال آنکه مسأله بسیار بسیار ساده است. به هنگام تحویل سال از تمامی برکتهای زندگی نمونه ای را در سفره تحویل سال میگذارند تا این برکت ها از سال کهنه به سال نو منتقل شود و به این ترتیب جریان زندگی ادامه یابد.

این برکتها عبارتند از:

۱. گوی برکتی و آیدینلیق (برکت آسمان و روشنایی)
۲. سو برکتی (برکت آب)
۳. یئر برکتی (برکت زمین)
۴. حنیوان برکتی (برکت حیوانی)
۵. آعاج برکتی (برکت درخت)
۶. آلوئر برکتی (برکت داد و ستد)
۷. گویهرمک برکتی (برکت رویش از سال کهنه به سال نو)

همانطور که ملاحظه میشود از "گوی" (آسمان) شروع شده و به "گویهرمک" (رویدن) (گوی [آسمان]، ار [دارای حرکت]، مک [علامت مصدر] به سوی آسمان حرکت کردن) ختم میگردد!

۱. "قرآن" و "آینا" (آینه) به عنوان برکت آسمانی و روشنایی (که آن هم از آسمان است). واژههای "آینا" و "آیدینلیق" با "آی" (ماه) مرتبطند و نام دیگر آینه یعنی "گوزگو" با مجموعه واژگانی "گون" (خورشید) مرتبط است.

(قبل از اسبابکشی به خانه ی جدید نیز اول قرآن و آینه برده میشود.)

۲. سو (آب). به عنوان برکت آب. علاوه بر خود آب در جایی که ماهی هست با گذاشتن ماهی (قرمز که رنگ مبارک است) به عنوان برکت آب. حالا هم که خوردن ماهی در شب عید همه گیر شده (بهرهمندی از برکت آب!)

۳. قوورغا (گندم و عدس برشته _ قرمزگون به نشانهی مبارکی و رد نحوست زمستان) به عنوان برکت خاک و زمین، در جاهایی نیز سمنو.

۴. بویانمیش یومورتا (تخم مرغ رنگ شده با پوست پیاز _ رنگ قرمز، رنگ مبارک _ به نشانه ی رد نحوست زمستان) به عنوان برکت حیوانی.

۵. آلما، اییژه. . . (سیب، سنجد. . . به رنگ قرمز _ رنگ مبارک _ و به نشانه ی رد نحوست زمستان) ("آلما" داستان خود را نیز دارد که بحث شده) به عنوان برکت سردرختی.

۶. سیککه (سگه) به عنوان برکت داد و ستد.

۷. گویهرتی (رویدنی). سبزی رویانده شده به عنوان سمبل انتقال زایش و رویش از سال کهنه به سال نو. اکنون ببینیم با این هفت مورد چکار میکنند. در آغاز سال باید تک-تک افراد از همه این موارد استفاده کنند تا برکت به وجودشان منتقل گردد.

۱. قرآن را میخوانند و در آینه نگاه میکنند.

۲. قبل از تحویل سال دسته جمعی سوره "یاسین" را میخوانند و به سوی آب فوت میکنند. بعد از تحویل سال از آن آب می نوشیدند. در ضمن، خوردن ماهی در شب عید خود بهره مندی از برکت آب است که البته در قدیم همه جا امکانپذیر نبود.

(توضیح: این کار به صورت جمعی در ساعتی قبل از تحویل سال، در خانه و یا محلی که برای تحویل جمع میشدند صورت می گرفت.)

۳. گندم، عدس و . . . را برشته میکنند و پس از تحویل سال میخورند. در جاهایی که سمنو رسم باشد نیز باخوردن از سمنو، در واقع، برکت خاک را به وجود خود منتقل میکنند.

۴. با قراردادن تخم مرغ پخته در سفره و خوردن آن پس از تحویل سال در واقع از برکت حیوانی بهره مند شده برکت آن را به خود منتقل میسازند.

۵. قراردادن میوه هایی از قبیل سیب و سنجد و . . . (آنهايي که تا آن زمان شادابی خود را حفظ میکنند.

مینا پورحیدری - نشریه، [۴/۲۰۲۴/۰۲/۱۸]: ۴۰

[am] با خوردن آنها در واقع از برکت درخت بهره مند میشوند.

۶. باقراردادن سگه در سفره و سپس حفظ آن در

طول سال (شاید هم در جیب) در واقع برکت داد و ستد را به خود منتقل میکنند.

۷. رویاندن و سبز کردن سبزه، گذاشتن آن در سفره و در نهایت انداختن آن به صحرا سمبلی است از انتقال و استمرار رویش از سال کهنه به سال جدید.

برکنترلدن یئددیسین قویماق! (از برکتها هفتایش را گذاشتن!)

به این ترتیب برکت از سال کهنه به سال نو منتقل شده و در نتیجه تداوم مییابد. و این یک تفکر اسطوره ای است که ضمناً منطق عینی، واقعی و رئالیستی خود را نیز در خود دارد. من یکی که منطق "سرکه" و

"سماق" و . . . را نفهمیدم _ که چیزی جز سر از تفکر خرافه ای در آوردن چیز دیگری نیست، آن هم به کمک برخی از اساتید دانشگاه.

حال، ببینیم، اگر کسانی این همه برکت را نداشتند چکار میکردند.

به شکرانه این تداوم، از هر خانه ای بشقابی از این برکتهای داشته خود را میآوردند. درجایی آنها را روی هم میریختند و قاطی میکردند. پس از آن، هرکسی یک بشقاب از آن مخلوط برمیداشت و به خانه ی خود میبرد.

به این سهمی که هرکس بر میداشت و به خانه خود میبرد "جمع پایی" (سهم از جمع) گفته میشد و برکت آن بسیار حرمت داشت. به گونه ای که اگر آن موقع کسی از اعضای خانواده در خانه حضور نمیداشت (از قبیل غربت رفتن، در سربازی بودن) سهم او را از آن "جمع پایی" نگه میداشتند.

با این عمل زیبا نه تنها کسانی که "ندار" بودند نیز سهمی میبردند تا تمامی برکتها را به سال نو منتقل کنند بلکه برکت جمعی نیز ارج نهاده میشد. مردم نیز، ضمن حفظ عزت نفس، احساس یگانگی میکردند.

این سفره با این نمادهای مادی و معنوی به همراه انسانهایی که دور آن می نشستند واقیتر از آن می-زیستند که به خرافات آلوده باشند _ حداقل اینکه خرافه ی جمعی وجود نداشت. آرزوی آنها نیز در دعای تحویلشان متبلور بود: "یا مقلب القلوب. . . حوّل حالنا الی احسن الحال!"

برکنترلدن یئددیسین قویماق! (از برکتها هفتایش را گذاشتن!)

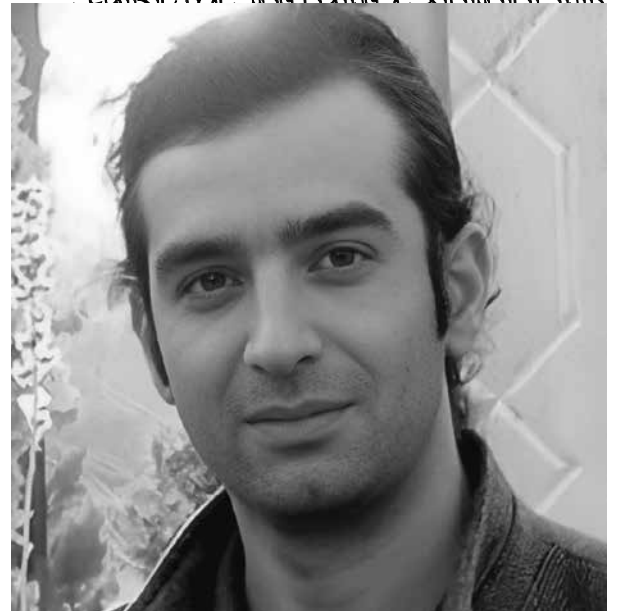
"دیل دوزون دئیهر!" (راست و درستش را زبان میگوید) "دیل دوز دئیهر!" (حرف راست را زبان میزند!)

اینها گفته های مردم عادی است. زمانی که کسی حرفی را میزند ولی ناخواسته در زبانش کلمهی دیگری جاری میشود شنونده گفته های بالا را میگوید. یعنی: "درستش آنی است که ناخواسته از زبانت پرید."

در تحقیقات نیز راست و درستش را خود زبان در خود نهفته دارد و مدرک اصلی اینجاست، نه تفسیرهای غیر علمی.

کسپشن کیملیکلر

یازار: رامین جبارلی

ایقتیصادی و باشقا آیری-سنچیکلیکلر حاقیندا بیر چوخ اثرلرده اوخوماق مومکوندور. بونونلا بنله، قادینلارین جمعیتلرده ازیلمیش وضعیتیندن بحث ائدن اثرلرین بیر چوخوندا بیر پروبلنمله راستلاشا بیلریک. بو پروبلنم عینیشدیرمه پروبلنمیدیر. بیز، "قادینلارا قارشی آیری-سنچیکلیک وار"، "گئندئر برابر سزلیگی" کیمی سؤزلری دئینده عاغلیمیزدا اولان قادین نجه بیر قادیندیر گورسن؟! بیر چوخ حالدا تصوروموزده اولان قادین عایید اولوغو صنیف، انتتیک منسوبیت، اتولی اولوب-اولماق و سایره حاقیندا بیلگیسیز اولوروق.

قادینلاری عینیشدیرمک فرقی ایستاتوسلارا صاحب اولان قادینلار حاقیندا بیلگی الدهه ائتمک باخمیندان دا پائیدیدیر. حتّی عینی ایستاتوسدا اولان بیر قادین دا فرقی اولکلرده عینی شکله یاشاماسی مومکون دئییل. چونکی قادینلیق او اینسانین سادجه گئندئر کیملیکیدیر و هر بیر اینسان گئندئر کیملیکله یاناشی بیر چوخ کیملیکین صاحیبیدیر. مثلا، ایراندا یاشایان آذربایجان تورکو، شیعه مذهبنه منسوب، اورتا صنفه عایید، عالی تحصیلی بیر قادین ایراندا یاشادیقلاری ایله تورکیده یاشادیقلارینین عینی اولماسی مومکون دئییل. بو هر جمعیتین اینسانلارا تاندیقلاری ایمتیازلار و چاتیشمازلیقلارلا باغلیدیر. مثلا، تورک انتتیک، و شیعه مذهبنه نین بیر اولکلده

گلیرلر. بو گون ایراندا فارس اولمایان فمینستلر، او جوملهدن گونئی آذربایجان فمینستلرینین فرقی تجروبلره اساسلانان مؤوقتلاری بو مثالین بیر نومونسی ساییلا بیلر. بو پئرسپکتیو، فرقلیلیگی اساس آلمایان هر نوع همرایلیک آتلایشینا دا قارشی چیخماقدادیر. کسپشمیلیک نظریهسینه قبول اندنله گوره همرایلیک و ایئتفاق عینیلییه اساسلانماالیدیر. قادینلاری عینیشدیرن و هر هانسی فرقلیلیگی وورغولامایان بیر نومونسی ده فمینستلرین تبلیغ انتدیگی "باجلیق" منسازیدیر.

آرتیق بیر چوخ فمینستلر، همرایلیک شوعارلاری اوچون فرقلیلیگی گوز آردی ائتمیه احتیاج یوخدور، گئندئر برابر سزلیکینه قارشی موباریزه ائتمک اوچون عینیشمیه احتیاج یوخدور کیمی فیکیرلری سسلندیرلر.

دردین هیرارشیسی

اینسانلار عینی زاماندا فرقی فاکتورلارین باسقیسی آلتیندا قالیلار سا و بو فاکتورلار بیر-بیرینه کیلیدلنمیش حالدا اینسانلارین حیاتیاتا تأثیر بوراخیر سا او زامان عدالتسیزلییه قارشی موباریزه یولو نجه اولمالیدیر سوالی دا اورتایا چیخیر. مثلا، عیرقچیلیک و جنسیتچیلیکین حاکیم اولدوغو ایراندا، گونئی آذربایجان قادینی بو ایجتیماعی پروبلنلرین هر ایکسی ایله قارشی-قارشیدیر. بو مورکب شراییطده ایجتیماعی عدالت اوغروندا سادجه گئندئر کیملیکینی اساس آلاق گئندئر برابر سزلیکینه قارشی موباریزه ائتمک چیخیش یولو ساییلما یا بیلر، چونکی کسپشمیلیک نظریهسینه ده سولمانیلدیگی کیمی بو پروبلنم بیر-بیرینه هورولموش وضعیتمدیر.

غرب تجروبهسینه اساس بو مسئلهمین حل یولو هر هانسی بیر هیرارشی تائیمادان دیونلنمیش عدالتسیزلییه قارشی موباریزه ائتمکدیر. آمزیکادا قاردریلی فمینستلرین انتدیگی ده بوندان عیبارت اولموشدور. عیرقچیلیک و جنسیتچیلیکله عینی زاماندا موباریزه ائتمیشلر. عینی پئرسپکتیوی فرقی جمعیتلره ده تطبیق ائتمک اولار. بیر گونئی آذربایجانلی قادین، قادین جمعیتی ایچینده آذربایجانلی، آذربایجان جمعیتینده ایسه بیر قادیندیر. آذربایجانلیلارا قارشی هر هانسی بیر عیرقچی یاناشما عینی زاماندا قادینلارین دا مسئلهسیدیر، چونکی میلیونلار آذربایجانلی قادیندیر. باشقا طرفن، قادینلارا قارشی اولان جنسیتچی یاناشما آذربایجانلیلارین مسئلهسیدیر، چونکی میلیونلار قادین آذربایجانلیدیر. بو پروبلنلر، اینسانلارین جنسیتیندن آسیلی اولمایاراق، بیر-بیرینه هورولموش پروبلنلریدر. جمعیتدکی هر نوع عدالتسیزلیک و باسقیلا، هنج بیر هیرارشی تائیمادان، بو شکله موباریزه ائتمک مومکون گورونور.

یازار: رامین جبارلی

ایمتیاز ساییلدیگی حالدا، باشقا اولکلده منفی یون کیمی گوروله بیلر. اینسانلارین جمعیتده یئرلری ده بو کوننتکسته فورمالاشیر. اصلینده اینسانلارین جمعیتدکی یئری، اولارین صاحیب اولدوقلاری ایمتیازلار و چاتیشمازلیقلار بللی اندیلیر. ایرانین ایجتیماعی-سیاسی شراییطینده شیعه، تحصیلی و اورتا صنفه منسوب اولماق بحث اندیلن قادین اوچون ایمتیاز ساییلسا دا، اولکلده دومینانت اولمایان انتتوسا عایید اولماق دا چاتیشماز بیر طرف حساب اندیله بیلر. عینی قادین تورکیده یاشایاردیسا شیعه و خارچی وطنداش اولدوغو اوچون، آمزیکادا یاشایاردیسا موسلمان اولماق کیمی فاکتورلارا گوره فرقی تجروبلری یاشایا بیلر.

کسپشمیلیک نظریهسی

کسپشمیلیک (Intersectionality) نظریهسینه گوره قادینلارین یاشادیقلاری فرقی تجروبلر سادجه اولارین گئندئر کیملیگی ایله دئییل، هم ده انتتیک، دین، مذهب، صنیف و حتّی بدن فورماسی و سایره کیمی دیگر فاکتورلارلا باغلیدیر. بو فاکتورلار بیر-بیریندن آیری شکله دئییل، بیر بوتون اولراق اینسانلارین حیاتیاتا تأثیر بوراخیرلار. باشقا سؤزله، اینسانلارین جمعیتدکی یئری، صاحیب اولدوقلاری فرقی کیملیکلر و فاکتورلارین کسپشمسینین نتیجهسینه اورتایا چیخیر. بو کسپشمهده بیر چوخ فاکتورلار او جوملهدن گئندئر، عیرق، صنیف، انتتیک، میللیت، جنسی اورینتتاسییا، دین، یاش، علیلیک، خستلیک کیمی فاکتورلارین رولو اول بیلر.

کالیفورنیا اونیورسیتتینین پروفیسورو، کیمبرلی کررونشاین (Kimberlé W. Crenshaw) کسپشمیلیک نظریهسی ایندیکی دورده غرب فمینستلرینین یاناشماسینا جیدی شکله تأثیر بوراخماقدادیر. بونون بیر سببی ده بو نظریه نین آلیقلارلا دیقت یئتیره پوتنسیالییدیر. ائله بو سببه گوره آمزیکاداکی عیرقی و انتتیک آلیقلارین ایستیناد انتدیکلری اساس نظریه حالینا گلیمشیدیر. آمزیکادا ایستر هومونکسواللار، ایستر قاردریلی قادینلار، جنسی اورینتتاسییا و عیرقچیلیک فاکتورلارینین اولارین حیاتیاتا بوراخدیگی ایزی بو نظریه ساییسینده دیقت مرکزینده ساخلاماغا چالیشیرلار.

اینسانلارین حیاتیاتاکی تجروبلرینی اساس آلان کسپشمیلیک نظریهسی جمعیتده مارژیناللیق قاورامینا دا یئتی بیر آلام وئریر. بو دفعه مارژیناللار اونودولموش آلیقلاردان پوتنسیال گوج قایناغینا چئوریلیرلر. داها گئندئر مسئلهسی دئییلنده سادجه اولکلده دومینانت قروپونا منسوب اولان تیپیک قادینلار پروبلمی دئییل، بوتون فرقی تجروبه یاشایانلار دا قصد اندیلیر. مارژینال ساییلانلار اوزلرینی بو نظریه ساییسینده ایفاده ائتمک ایمکانی تاندیقلاری اوچون گنت-گنده کوللنکتیو کیملیک قازانیب، پوتنسیال بیر گوج حالینا

پولولیکاشویلی ادامه داد: شهر تبریز و آذربایجان شرقی دارای آثار بسیار ارزشمندی برای عرضه و معرفی مزیت‌های گردشگری است که باید اهمیت بیشتری برای معرفی آنها در سطح بین الملل انجام شود. کندوان قطعه ای از بهشت است و مستعد جذب هر چه بیشتر گردشگران داخلی و خارجی است و متولیان صنعت گردشگری استان باید با تقویت زیرساخت‌های رفاهی و اقامتی برای افزایش رضایت مندی گردشگران این منطقه گام بردارند.

آذربایجان شرقی خطه‌ای است که دارای تاریخ، تمدن و ظرفیت‌های طبیعی است و زمانی می‌توانیم از این ظرفیت‌ها استفاده کنیم که گردشگر داخلی و خارجی جذب کنیم و روستای کندوان کمک شایانی خواهد کرد. زوراب پولولیکاشویلی، دبیرکل سازمان جهانی گردشگری نیز افزود: انتخاب کندوان به عنوان یکی از بهترین روستاهای جهان در سال گذشته میلادی یکی از مهمترین اقداماتی بود که می‌تواند در توسعه صنعت گردشگری ایران و آذربایجان شرقی ثمربخش باشد.

استراحت و آرامش ارائه می‌دهد. این روستا با طبیعت جذاب، فرهنگ محلی غنی و آثار تاریخی منحصر به فرد، یک مقصد بسیار مطلوب برای گردشگران علاقه‌مند به تجربه سفرهای فراموش‌نشده است.

کندوان در اجلاس جهانی سازمان جهانی گردشگری ملل متحد (UNWTO) در سمرقند ازبکستان، بهترین روستای گردشگری جهان انتخاب شد. همزمان با افتتاح هفدهمین نمایشگاه بین‌المللی گردشگری و صنایع وابسته تهران نیز لوح ثبت جهانی کندوان به عنوان هفدهمین روستای ثبت جهانی دنیا توسط دبیر کل سازمان جهانی گردشگری به استاندار آذربایجان شرقی اهدا شد. استاندار آذربایجان شرقی به ثبت جهانی روستای کندوان توسط مجمع جهانی گردشگری سازمان ملل اشاره کرده و گفت: ۷۶ روستا از سراسر دنیا تاکنون ثبت شده است که یکی از این ۷۶ روستا، کندوان است و این موفقیت و خبر بسیار بزرگی برای آذربایجان شرقی است. مالک رحمتی بر اهمیت این رویداد تاکید کرده و ادامه داد: یکی از اولویت‌های آذربایجان شرقی جذب گردشگر خارجی است که چنین رویدادهایی کمک می‌کند تا جذب گردشگر داخلی و خارجی افزایش پیدا کند. استاندار آذربایجان شرقی ادامه داد:

کندوان – امین طبقی

روستایی که آوازه جهانی اش می‌تواند در رونق اقتصاد استان نقش پررنگی ایفا کند. کندوان روستایی هفت هزارساله با خانه‌های کندویی شکل که پس یکدیگر در می‌آیند دل هر گردشگری را به وجد می‌آورد.

روستای کندوان، واقع در شهرستان اسکو، از توابع آذربایجان شرقی، یکی از جواهرات تاریخی و ثبت‌شده در مجمع جهانی گردشگری سازمان ملل است. این روستا با تاریخچه‌ای عمیق و فرهنگی بسیار پربار، گردشگران را به دنیایی از زمان‌های گذشته می‌برد. بدلیل مناظر زیبا و آثار باستانی متعدد، روستای کندوان به عنوان یک مقصد گردشگری تاریخی و فرهنگی بسیار مورد توجه قرار گرفته است.

این روستا با حفظ معماری سنتی خود، محلی است که هر ساله میزبان گردشگران داخلی و خارجی است. خانه‌های سنتی، باغ‌های پرورش گل‌های زینتی و باغات میوه، از جذابیت‌های این روستا هستند. همچنین آثار باستانی در این منطقه، از شاهکارهای هنری و تاریخی هستند که بازدیدکنندگان را به دنیای گذشته می‌برند. روستای کندوان با فضای آرام و دل‌پذیر خود، به گردشگران فرصتی برای

ياغيش دا باشلايب، چاي دا توكوموشم،
هله ده گوزلهبير ترسه عينايم.
هر نه بين يئرینه بدل قوشموشام،
تک سنين يئرینه هنج نه تاپماديم.

او سنلی بئش گونون خاطره سيني،
بو سنسيز شعريله بيرگه گئييريم.
سنين نفسنده جان ايسيدمهين،
باشا دوشمز كي من ندن دئييريم.

گوزگو اونوندهيم هر آخشام صباح،
بلکه بئينيمدهكين ايچينده گورم...
بلکه خياليمين كوچلر يندن،
سني بير دفعه ده كنجنده گورم.

من نه حسرت بيلن بيري ايديم، نه ده...
دوننده ياشايان بيري سنورديم.
حسرت قوجاغيندا ياتيرام ايندى،
اوزومدن ايرملي اويانير درديم.

ابدي هيجرانا محكوم اولماقدان...
گون به گون چوخالير، ارتير دهنتم.
نه سني گورمگه اختياريم وار،
نه سني آتماغا گوجوم، فوتيم.

ياغيش آلقيشلاري سانكي چوخالدي،
دنيه سن الله-ين بو گون تويودو...
ياغيشلا بينه ده چوخ سفلهديم،
سنيچون توكديويم چاي دا سويودو...

علي رشتبر قاييب

اورهيمده بيتن سئوگي ماهنيسي،
پاييز بوداغيندا يازيلي قالدی.
سسین ياييلمادی دار كوچه ميزدن،
آدين دوداغيمدان آسيلي قالدی.

گنديردين، گيزليجه گوزوندن ايراق،
اوخشاديم آغلاديم سنه بير آتک.
آلیندن ياپيشيب آپاريرديلار،
ياييلغا بؤكولن بايرام پايي تک.

گنديردين يوللاردا باهار سولوردو
بولود گوزلريمده ياشا دولوردو
شافاق قان قوسوردو چيچكلر گولوش
بنوشه ساچلارين، سازاق يولوردو.

قلبيمه بير آرزى آه چكير منيم،
سنسيز اوزاقلاردا بيتهجهيم من
داها يوواسيندان كوسن قوش كيمي
تانرينين گوزوندن ايتهجهيم من.

الوداع هر گنجه يازديغيم شعر!
سني بالتالاييب مندن آلدیلار.
من ائله پاييزدا تورپاغا دوشدوم،
كفن لنمهييمي قيشا سالدیلار.

دومان سفر اوغلو

كوچ

دور آياغا گندك، بيز گنتمهلي بيك!
قورخا-قورخا ياشام، اولومدن پيس دير.
چكينه-چكينه نفس چكمكدن،
ايچيمين هاواسي دوماندير، سيس دير.

سيزلري بيلميرم؛ منه ال ونرمز،
بنله بير حياتي قوسماغيم گلير.
قيسيلا-قيسيلا ياشاماق نهدير؟!
اولومو باغريما باسماغيم گلير.

ايچيمده بير قوش وار، آدی «جان قوشو»
گويلرين هاواسين، ايچمك ايستهير.
كوچرى بير قوشدور، قفسه سيغمير،
اورمى سيخيليب، كوچمك ايستهير.

گنجمن يورلوب؛ مين بير گنجدير
داريخير، هاراييلير، گوش چاغيرير.
سانكي بير آنادير، اوغول سوز قاييب،
يارالي-يارالي نيسگيل باغيرير.

دور آياغا گندك، بيز گنتمهلي بيك!
قاتار قاتار دورنا بيزي گوزلهبير.
بير يارالي گول وار، يانير اورمى،
آرزا بند اولان كورو اوزلهبير.

بيليرم بو گونلر من اولمهيم،
كابوسلار يوخودا بوغاجاق منی.
مين گنجه، مين گوندوز كنجندن سونرا،
دنيزلر بينيدن دوغاجاق منی.

ميرحسين دلداربنا

چيلله شرقيسي

قباغي يازدير چيلله نين،
عومرو آزدير چيلله نين.
ينر بورونور آغ قارا،
تسليم اولور باهارا.
آغ بايراقلي قيش گندير،
آل بايراقلي ياز گلير.
ناغيلچيلار خوش گندير،
اوزان، آشيق، ساز گلير.

بؤيوك چيلله چيخماميش،
كيچيك چيلله گلهميش،
بوز آي چاپير آتيني،
بيلير قيشين ذاتيني.
بنوشه آچيب گلير،
ياتاغی تورپاق اولور
چيچهي يارپاق اولور.
خان چوبانين آرزوسو،
گلير قورمال قوزوسو.
ياغيش روزي گتيرير،
نوروز گليب يئتيرير.
قوت دولور قوللارا،
ائلر چيخير يوللارا.
دورنالاري گوزلهبير،
بولبول گولو ايزلهبير.

شاختا، بوران سوووشور،
يئر دوزلديب قديني،
گوزل يازا قوووشور.

احمد جاواد

آخندا مشروطه،
قهفه نه چاخير واريدي، نه چاي،
استكان لاردا ايستي قان من ايديم

دنيزه دوغرو داشلانان چاي دا بير معلميله
بير گلين واريدي
چاي كناريندا سن بير اويرنجي، كورپو
اوستونده خان چوبان من ايديم

آخشام اوستويدو، بير بازيق كندی
گوشيه باغلاميشدي اثر مني لر
كنفلي گيرديكلرينده بير مچيده، قانلي
گولديستن اذان من ايديم

سئوگيلين له او سون اوپوشمك اوچون
بوينا ايپ سالاندا، جالددان-
بئش دقيقه زامان ديگر كن سن، قارا يئل
تک كنچن زامان من ايديم

سويا بير بومبا قوندو، قاييق لار بير به بير
اوچدولار گويون اوزونه
باكري گوز يوماندا... توپراق دان هاي
قويان- سرداريم اويان! من ايديم

آنامين قوللاري آراسيندان، آتامين نيشيني
آنميرديم
قورخودان اوچموش ائولر آلتيندان
سيزلايان قان دا ورزقان من ايديم

بير ايچيم سو تاپانمادان ياي دا،
سون «باليق چين» كوچنده مقصدسيز،
قورو دوزلاق دا او سون «آرتيميا» كي،
عطش دن ونيردي جان من ايديم

آه، آي اوزلوم! بو سئوگي شهرينده،
دلي سوو بير گونهباخان ديم من،
سن گلنده بيزيم باغا، گوشه دال
چئويرميش سنه باخان من ايديم

نه سو يود كؤلگسي آلتيندا
نه چاي نزدينده،
نه ياشيل باغلار ايچينده
مني باسديرما، ساقين!
نه مرمردن اولان بقعهده حبس ائيله مني
قوي گوي آلتيندا ياتيم
بير درمه، داغ-ه ياخين.

سرخابين قيرميزي داغلار اته بينده
بؤيودوم
وانون عطري مني مست ائلهدي
گنجليكده
سيرداشيم دير او قيزيل داغ
واناچيسيز درملر
گورموشوك بيز قارا گونلر، آجليق
بيرليكده؛
سالمادي سئوگي منه سايه بو عالمده
اينان
بير خيال تك قورو چوله اريديم هر
آخشام
من گونشدرله، ايشيقلارلا دانيشديم
نه گرک،
قارا توپراقدا قالام؟
كؤلگهلي يئرلرده ياتام؟
قوي گوي آلتيندا ياتيم
بوش درمه
داغ-ه ياخين.

هر سحر بير قوش اوياتسين مني آهنگيله
سرخابين داغ اته بينده
بوراخ آسوده ياتيم،
بويانيم رنگيله،
سرخابين داغ اته بينده
بوراخ آسوده ياتيم،
بوراخ آسوده ياتيم.

حبيب ساهير

صالح سجادی

دان يولو منظومه سيندن بير قصيده:

زامانين يوقوشوندان ائتميشديم، سن
داغ ايدين، سنه دومان من ايديم
دوغودان آت يهرلهديم باتي يا، گوش ايله
چيخيب، باتان من ايديم

دنيزه، اورمانا حوكوم سوردوم، دالغادان
باچ آليب امان ونرديم
نه يئل ايديم، نه ده بولود، نه ياغيش،
توپراغيم سيزلاياندا قان من ايديم

زامانين سون قيسيرليغيندا،- دوغوم!
تاريخين سون نفس لر بنده،- حيات
حياتين آن گوزل چاغيندا اولوم، دوغرو
من ديم، نجه يالان من ايديم

من، «روم» ون بينينه دولان سرطان،
بغدادين قلبنه دوشن سكته
اوز ايچينده قورد بين آغاجام، بنله
دوران دولانديران من ايديم

سو دوغوم گونلرين شيرين- آجيسي، آه!
نه گونلر داديب، داديزديرديم
ايشيق- ايدين گنجه-گونوزلرده، گنجه سي-
گوندوزو يامان من ايديم

بعضي گونلرده، دشمنه قارشى، قارداشيم
آرخاسيندا قان توكدوم
بعضي گونلر ده قارداشين تالاييب نيشي
اوستونده چالديران من ايديم

قبتليق اولموشدو، آجليق اولموشدو، كوچهده
ايتلري كسيب، يئديلر
بوغوشاركن اولومه اولمه مهيه، ايتلرين
ديش لر بنده جان من ايديم

بير خاني عزل انديب، رعيتيني،- كنده خان
فويدو «فوج نبي»، نه ايسه،
او رعيت ساتاندا فوج نبي ني، اوردا
خانليقدان عزل اولان من ايديم

نه لات ايديم، نه كنفلي، شاعير ايديم، اويسا
تيريزده هاردا بير قفه وار
اورادا هر ميزين سيناندا بئلي، او ميز
اوستونده استكان من ايديم

قونفادان ارکه پارتلاياندا شهر، كوچلردن

اوشاق ادبیاتیندا

اویون و ناغیل لارین تریبه وی تاثیر لری

اوشاقلارین دلینجه دانیشماق، بوتون آتا - آنالار، موعلیم لر، شاعیر و یازچیلار اوچون گرکلی، ها بنله اؤنملی مسئلهلر دندیر. کیمسه اونلارین دیلیجه دانیشاندان؛ دانیشیلان سؤزلر ساده و منهریبان حال دا اولورکن، اورمیه یاتیم و اؤزملیکله اوشاقلارین دوشونجه لری ایله اویغون اولمالی دیر. اوشاق ادبیاتی ساحه سینده یازیب یارالدانلار، اونلارین دونیاسینا قدم قویمالی، عین حالدا ایسه بیر اوشاق کیمی حیاتا باخمالی دیرلار. بئلنچی اولورسا اونلار اؤز باخیشلاریندان آسیلی اولاراق، یازیب یارتماقلاریندا بیر نجه آماجی الده انتمک اوچون چالیشمالی دیرلار. او جمله ده ن:

- 1- اوشاقلاری یاخشی یاشماق اوچون یاردیم انتسین لر.
- 2- حیاتیین چتین لیک لری ایله قارشیلانماق اوچون اونلاری حاضیرلا سینلار.
- 3- اوشاقلیق دونیاسینین اینجه لیک لری هابنله گؤز للیک لریندن داد آلماق ایمکانینی اونلار اوچون یارانتسینلار.
- 4- اوشاقلاردا یاخشی ایش گؤرمک دوشونجه سینی هابنله دو یغوسونو یارانتسینلار.

5- اوشاقلارین بوتون ساحه لرده باجاریقلارینی مطالعه انتمکله بیرلیکده بخرتسین لر.

6- اوشاقلارین سورغولارینا، سورغولو فیکیرلرینه آیدین جاوابلار و نرسین لر. قئید انتمه لی بییک کی، اوشاق ادبیاتی ساحه سینده چالیشانلار آرتیق و اؤزل مطالعه اندیب، فیکیرله شیب، سونرا یازمالی دیرلار، نییه کی بو ادبیاتی ساحه سینده چالیشماق بؤیوک بیر هنره و استعدادا مالیک اولماق لازیمدیر. چونکی بو ساحه ده یازیب یارالدان- لار، بوتون سؤزلرینی، دوشونجه لرینی بیر یئره توپلاییب، اوشاقلارین آنلایا بیلدیکلری کلمه لرله، اوشاقلارین بارلی و ثمره لی شکله بویاباشا چاتماقلاری اوچون اونلار تقدیم انتمه لی دیرلر و اونوتماق کی اوشاقلار هنج زامان بؤیوک کیمی یازی لاری، هر بیر ادبی اثری اوخویوب باشا دوشه بیلمه یه جک لر. اوشاقلار دونیاسینین بیر بؤلوموده اونلارین مشغول اولدوغو او یونلار دیر. اویناماق اوشاغین حیاتی دیر. بوتون اوشاقلار اویناماقلا بویا باشاچاتیرلار. اوشاغین اویون بولداشی- دا اولماسا اؤزو اوچون خیالیندا اویون بولداشی یارالدیب، اونولا اویناماغا باشلایار...

شیرین - شیرین سؤزلر دنییب، اونون سؤزلرینه ده قولاق و نرر. بو سؤزلرین بیر سیراسینا قولاق آسیب، بعضی لرینی ده بیر بهانه ایله رد انله ییب اؤز خیالیندا یاراندیغی اویون بولداشینی دانلماغا باشلایار...

دئمک اوشاقلار او یونلارلا، یاشاماغی یاشاییرلار (تمرین اندیرلر). اونلار چالیشیرلار، حیاتیین سیرلارینی آچیب، اؤزلرینی بؤیومه یه حاضیرلا سینلار. بو آرادا آتا- آنالار، موعلیم لر، شاعیرلر، هابنله یازیچی لار اوچون اوشاقلارین اؤز واسیطه لری ایله چوخ آیدین و گؤزل بیر اؤیرمنیش و اؤیرتمه جیغیری آچیلیر. اونلارین بنله لیک له راحتجاسینا بئلنچی یوللاردان فایدالاناراق، ایرملیه قدم قویوب، اونلارین بنجرمه سینده یاردیم انده ره ک اؤز فیکیرلرینده اونلارلا برابر، بیر- بیرینه قاتاراق، اؤز آماجلارینا

دکتر اکبر رضایی

گلن لردن سؤز آچیر و بو گون یئنی عصریمیزین فیکیر صاحب لری، عالیم لر، سیاستچی لر چالیشیرلار کی ناغیل دان فایدالانیب، یئنی نسیل لری اؤز فیکیرلری ایله اویغون بویا باشا چاتدیر سینلار. بو گونکو دؤوروموزده بویاش او قدر ایرملیه ییب دیرکی باشقا هنرلر هابنله یئنی ایزارلاردان او جمله دن «سینما، تیاتر، رساملیق، وسیله لر هابنله موسیقی و...» کیمی ایزارلاردان فایدالاناراق اؤز ایستک لرینه چاتماق اوچون ناغیللار فورماسیندان فایدا آپار سینلار. البته بیزیم اؤز کنجیمشدن بو گونه قدر چکین تاریخیمیزده چوخ بیلن آدمالار کی فرقیلی یئرلرده اونلاری خوجا، قوجا، قوشان، یانشاق، دده و بو کیمی آدلارلا آدلاندیریر میشلار، بو ناغیللاردان فایدالاناراق خالق یاشیلماقلا چاغیریب، اونلاری ساغلام دوشونجه صاحبی اولماغا دعوت اندیر میشلر.

عالیم لرین بیر چوخو ناغیللارین نه قدر اؤنملی و اهمیتی اولماسی حاقدا چوخو دیرلی سؤزلر دن میشلر، بو عالیملرین آراسیندا «افلاطون»- ون جومهورییت کیتابیندا ناغیللارین اهمیتی اولماسی حاقدا دندیگی سؤز داها بو مقاله مزده گتیر یلمه سی یئرلی اولای بیلر. «افلاطون» بوحاقدا دئییر کی: بیزیم آنالاریمیز، گرکلی دیرکی اؤز دوشونجه لریمیزجه اونلاری قبول انتدیگیمیز ناغیللاری اوشاقلارا دنسین لر. اونلار بونو بیلمه لیدیرلر کی بو ناغیللارین تاثیریندن اوشاقلارین روحوندا یارانان و هابنله وجودا گتیر یلن بنجریم (رشد) اونلارین جیسمی بنجه ریلرینده ن داهادا آرتیق اؤنملی دیر. هامینین، اوشاقلار، گنجلر و هله لاپ قوجالاریندا ناغیلا گوره اولان علاقه سیندن تجروبه سی واردیر. قئیده آلماق لازیمدیر کی، اوشاقلار ناغیللاردان معنوی، اخلاقی اوصول لاری، دو یغولاری، شنلیگی، غملی اولماغی، اوغرلو اولماغی و... بو کیمی دوشونجه لری اؤیره نیب، حقیقی حیات اوچون لازیملی اؤزل لیک لرین بیر حیسه سینی اله گتیر یرلر.

اوشاقلار ناغیل دا اولان عمل لرین یاخشی یاخود پیس اولماسینی دیققت له سچیرلر، اونلار اؤزلرینی چوخ زامانلار ناغیل دا اولان بیرینجی، اردملی ابرازلارین یئرینه قویارلار، انله اونون اوچون- ده ناغیل دان چوخلو تاثیرلر آلیب، اؤز ایچری لرینده بؤیوک یئنی لیک لر یاراندیر لار. یوخاری- دا سایدیغیمیز، فاکت لارا گوره اوشاق ادبیاتی نین، هدف لرینه چاتماق ایمکانی چوخدور. اما اوشاقلارین ظریف، اینجه دو یغولو اولدوقلاری اوچون، اونلاردا ذاتی مارق لار واردیر و بؤیوک لر بو مارقان اونلارین ایچری سینده اولان دو یغورلاردان فایدالانماقلا اوشاقلارین تربیه وی یوللاریندا اهمییت لی و اؤنملی یوللار آچیب دگرلی آتدیم لار گؤتوره بیلرلر.

اما تأسوف اولسون کی بیر سیرا بؤیوک لر، اوشاق ادبیاتی نین اونلارین باشینی قاتماق وسیله سی بیلیر. بو ناغیللار دگر و نر میرلر. نهایت بوکی بو ساحه نین چالیشانلاری چوخ دؤزوملو اولمالی، سرت قایلار تک اوزون زامان سرت دایانیب بو یولدا چالیشمالی دیرلار.

آرادا اینسانلارین باجاریلارینی نظرده آلاراق اونلار دگرلی بیر یاشام یوللارینی آچیقلاماق، اینسانین توپلومسال (ایجتیماعی) بیر موجود اولماسینی، و تک لیکه یاشاییرکن اینسان لیغینی الدن و نر مه سینی آچیقلامالی و اونون ان بؤیوک اوغرولاری الده انتمه سی و گله جکده بهرملی بیر یسی اولماغی و اینسانلیق یوللاریندا دگرلی آتدیملار گؤتورمه سی پالیز باشقا اینسانلارلا یاشاماقلا و اونلارلا ال- ال، قول-قولا گنتمک ده دیر، دوشونجه سینی یاراتمالی ییق.

دنییلن سؤزلری بؤیوک لر، اوشاقلارلا اویناماق، اونلار بو حاقدا قوشولان ناغیللاری دنمک له یئرینه یئتیره بیلرلر. انله محض بونون اوچون- ده بورادا ناغیل لار اؤزلرینه اساس یئری و نر یرلر. یئر اوزونده ناغیللاردان فایدالانمان تربیه یوللاریندا آتدیم اتان هنج بیر خالق تاپا بیلمه ریک. بوتون میللت لر اؤز فولکلوریک ناغیللاریندان فایدالاناراق اؤز اینم و دوشونجه لرینی اؤز اوشاقلارینا و یئنی یئتمه لرینین فیکیر قاتلارینا کؤچوروب اونلاری اؤز مدنیت لری، هابنله اؤز دگرلری ایله اویغون بویا باشا چاتدیر بیلار. بئلنچی مسئله لرله، تاریخی آراشدیر اندا، چوخلو میللت لرین یازیلی تاریخلرین اوخویاندان راستلاشیر یق. اونلار ناغیل دان فایدالانارکن، اؤز تاریخ لرینی اؤز اوشاقلارینا هابنله گله جک نسیل لره چاتدیر یب، اونلار بو کنجیمشله تانیش اولماق اوغرונدا یاردیم انتمیشلر. هر بیر میلته عاید اولان ساییسز ناغیللار، دگرلی و اؤنملی بیر علامت، هابنله نیشانه کیمی دیر.

بیز بو سیمگه لردن (نیشانه) فایدالاناراق، کنجیمشده هابنله معاصیر دؤوروموزده یاشایان میللت لرین نه درجه ده بو ناغیللاردان فایدالانماسینی اولجه بیلیریک. دنمک ناغیللار مارق گؤستر مه بی، سنومه بی، اونولا مارقانما دو یغوسونو، اولو تانریمیز اینسانلاری یاراندیغی گوندن اونلارین اورمینه قویوب، اونا گوره ده دینی کیتابلاردا، چنشیلتی ناغیللاردا مختلف خالقلارین هابنله اونلارین باشینا

چاتماق یولوندا آتدیم آتا بیلرلر. بؤیوک لر اوشاقلارین اوستون سویبه ده بارلی بنجرمه سی اوچون موختلیف اوشاق اویونلاریندان فایدالانا بیلرلر.

اوشاق ادبیاتی اوشاقلارلا عاید اولدوغو اوچون اوشاق اویونلاری ایله چوخ یاخین ایلگیسی واردیر. بو مسئله ایله ایلگیله نن لر باشقالاریندان داها آرتیق بو مسئله نی دوشونورلر. بو دوشونجه نین معناسی بودور کی بوتون اوشاقلار اوچون یازیلان اثرلرده گر مکیر کی اوشاقلارین دونیاسی اؤنملی درجه ده اهمییت لی ساییلمالی و رسمیه تانیمالی دیر. یارانان اثرلرده گر مکیر کی اوشاقلارین دوشونجه لری درجه ده، اونلارین دوشوندوکلری آنلاملاردان فایدالانمالی ییق.

اوشاق ادبیاتی اثرلری موختلیف یاشلاردا، یئرلرده و زامانلاردا یاشایان اوشاقلاری نظرده آلیب، یازیلاردا، سؤزلرده چنشیلتی (موختلیف) و دنییلن فاکتورلارلا اویغون اولمالی دیر.

نهایت بوکی اوشاق ادبیاتی بیر سیرا خصوصیت لری نظرده توتاراق ده یئرلی حیاتی، داوام و نر مه لی دیر. او جمله ده ن: 1- «اویون»- لار اوشاغین حیاتی دیر و بو حیات گره کلی دیر کی لذت لی و دادلی اولسون.

2- اوشاقلار بؤیوک آدمالارلا فرقلی دیرلر. اونلارین بؤیوک لرله فرق لری یاش باخمیندان- دیر. بنله دیرسه اوشاقلار، اوشاق دیلی ایله دانیشمالی ییق. اوشاقلار اوشاق کیمی یاشامالی ییق.

3- یاراندیغیمیز اثرلر، چالیشمالی ییق گله جکده حقیقی حیاتیین حاققیندا بیر پارا آنلاملار داشیسین. اوشاق ادبیاتی نین آماجلاریندان سؤز آچاندا، اینسانین دوغال (طبیعی) بیر موجود اولماسینا دایاناراق، اونون طبیعی و طبیعت له بیرلیکده یاشاماسینا اینانمالی ییق.

«اینسان بؤیوک بیر دونیادیر، کیچیک بیر موجود دییل» دنییه بئلنچی بیر آنلامدان قاینالاناراق اینسانین اؤنملی، اردملی اولماسینی آچیقلا ییب؛ ثبوت یئتیر مک، بو

«آلما یولو» دا گئدن مضمونا بیر باخیش

ابراهیم ساوالان

حسرت قالسین بیزی «شرابا، شاهماتا، شعره» هر نهمه حتتا موبارک قورد اوزونه حسرت قویانلار. تکجه «آجی گونلره» حسرت دنیلیک.

کیملیک شاعیر «باشلادی یول آراماغا» او یول «مین بیر یاماق بایراغا» چاتدی هنج ده چتین دنیلمیش. دیل سوزجویونو دیله گتیرمهدن ده دیلمیزده یازماق اولارمیش. بو قایتاریش بابکدن، قیلینجاندان، قیرآندان، شاهلاردان، یوخ؛ «بیر اسکی ماهنی» دان باشلامیش. «ماهنی نی ساتیب چورک آلانلار» بو یولون آز انلاریدیر. تبریزین، باکی نین یئرینه قومون کهک کندینه، زنگانین سهروردینه سؤیکه نیر. اولکه میزین اونودولموش بولگه لری نین «خیزانی» رقص اندیر. شاعیر بیر از دا درینه گندیر «عیراق تورکمن لری»، «شستون قادینی»، «سالور قیزی»، «نویانی نین تووز باغی» آریا گلدی کهجه، آلما یولو ورقلرینده تورک دنیاسی یاللی گندیر. آما شاعیرین «مین بیر یاماق» اولماسی بیلهدن آینه ایش وئیریر. اوزگه لری ن بو غداسی

قدیم اینسان اوزونو تانری یارانیشی دوشونهرک دینی اینانجلار و میفیک گلهنگلری ن چرچوه سینده دوستاق ایدی. بئله اینسان اولای لار حاققیندا دوشونمیب، بلکه اینانیب یاشاییردی. آما مودرن اینسان اوزگورلشدیکجه اوزونو یئنی دن تعریف اندیب، کیم اولوب، کیم لردن اولما سوروسونو باشقا کیملیکه یانیتلادی. بو یانیتلما سورجینده دینی اینانجا میفیک گلهنگ بیر داها باش قالدیردی، آما اینانج کیمی یوخ، تاریخی تجربهلر کیمی. بیر چوخ یازاریمیز تاریخی تجربهلرینی تورک کیملیکیندن یوخ، ایسلاما یاناشی گلن سامی میفلریندن آلدیلار. ائله شاعیر بیاتیندا «مین بیر یاماق» کیملیکینده، حوا، آدم، ابوالبشر، هابیل، قابیل، قارون، دانیال نبی و دورد خلیفه کیمی «اوزگه بوغلارینی اون انلهمه سی» گوز اونونده دیر.

و سونوندا جمال ثوریا فولکلورو شعره دوشمن دنمیش، چونکی شاعیرین یئنی لیگنه یول وئرمیب، شعره اوز کیلیشلرینده دوستاق اندیر. بیزه همه شه قیزی ساری، چایی آراز گورمک دارلیغی چنشدیلی بوروملار مئیدان اوخویوب. کیملری ده قیزی ساری گورمک دارلیغی نی آچسینلار دنیه هئلن، لندا، مارقاریتانی سورویوب بورا گتیریرلر. منیم بونلار دنمهلی سوزوم یوخ، آما یاشار کمال بئله سؤیله ییر: ایشلندیکیم سوزلر، چکدیگیم آدلار، بورادا یاشایان مینلر اینسانین اورتاق محصولو، هابئله یازارلا اوخوجونون سینماز کورپوسودور.

بیاتین شعرلری فولکلورسوز دنییل: «آبی گوروب دلی اولماق»، «ایلان ایلی»، «دده قورقود بویلاری»، «کورا و غویلا کنچل حمزه ناغیلی»، «قبر اوسته سینان کوزملر» و «زنگانین قافلانیمتیل ایستکلری». و باشقا اورنکلری گوزلجه سینه سطرلرده یورد سالمیش، آما باشا دیغی قدر کیلیشه لشمکدن اوزاقلشمیش. بورادا قیز سادهجه قیز دیر. «قاجیب آناسینا دئییر آنا او اعلان دلی دیر». بوردا قابیل سنویلیر، کورا و غویلا یالواریر، حتتا کیتابین قاییق آلما لاری آلیشدیغیمیز قیزیل آلما دنییل، ساری دیر.

یازار: ابراهیم ساوالان

گورمه لییم؟ آخی چوخ ادبیاتی دینجلیک آلانی دوشونور. بو «قالابلیق دونیادا» «منه بیر اوزانیم یئر وئردیکینه» اورکدن مینتدیرام «قهومچی قارداش». دؤغم- اولوم «سئوگی وار ایدی» دئین شاعیری اولدورسلر «گنجه شاهلارین»-ی قینامایاچام. آخی او شاعیرین بنیننده «بورغون قادین حیات دؤغمور» قادین ساچلارینی کیملرین آسپلماسینا گوره هوزور... گنجه شاهلاری بیلهمسین/ سولجودور منیم آنام/ سولجودور بو مزار/ او، منی بو دنیایا گتیردی/ سینه ساندیغین آجیب کنچمیش میفلریمی یئتیردی/ آنام دندی اویرندیم/ بوردان اوزاق اهردی/ اهر گوزل شهردی/ بوردان اوزاق ماراغا/ تئلیم گلیم داراغا/ بوردان اوزاق مییانا/ گول، سونوبله دایانا/ تبریز اوستو گونیدی/ کوچهلرینده منی دی/ آرازی آبیردیلر.../ ماهنی لارین سونوندا/ همه شه بو ماهنی نی/ حزین- حزین اوخودو/ او، دئییردی بیر زامان/ بو آیریلیق یوخودو/ یانی هوزوکلرله/ دار آغاجی باشیندا/ منه کندیر توخودو... بئله کی «دار آغاجلاری اوجدیر» اؤنلاری کسمه یه گوجوموز چتامدی، آما... حسرت «آلما آغاج لارینی کسیدک، آلانی یوخو» توت آغاجلارینی ایستین چوخودو. بیزیم بولگه ده: توت آغاجی سنید اوجاغی نین پای دیر دنیه مثل وار. بو مثل یارادیب یایانلار بیزی، بیزدن آیرماغی هر یولو دوشونورموش لر. قوپوز، تار، یالنیز توت آغاجیندان چیخار.

توت آغاجی کسلیب سنید اوجاغیندا یاندیرلسا «سونونجو ماهنی نی، یالنیز اوجاق انشیده مک» بوداغ ماهنی سیز قالسا، نهی «ساتیب چورک آلاچاق» چورک سیز قالاچاق، ساتقین سیز قالاچاق... بیزی، ماهنی سسینه حسرت قویانلار «لنیلانین هذیانینا قوناق» یوخ، کربلا سینا آغلادانلار، آنلامادیلار «دالغانماسا تئلر» «پرن- پرن اولاچاق شوشلر».

«اوشاقلیقا آی اللرینی آلداتمیشدی گولمه جه ده»؟ سندن اونجه ده چایدا شهر یاری آلداتمیشدی. شهر یار قوردون چایا دوشوش گوزونو گوروب قاجمیشدی. نئله سین بیلیمیش قورد اوزو موبارک اولار. گوروم هر نهمه

گونئی آذربایجان چاغداش شعره فورم باخیمیندان چوخ چنشدیلی دیر، آما بو چیلغین شعر مضمون باخیمیندان، قوتسال بیر مزارین گویرچینی کیمی داورانیر. هر یاندان اوچورسا، سونوندا بیر اوچ اوتاقلی اوجاغا سیغینیر. کیمین اوره ییندن قانادلانیرسا نهایت اورتاق بیر گونبده قونور. شاعیر انپیک روحلو اولسادا، بئله حماسه لرین سونو تراژدی اولور. لیریک روحلو اولورسا لیریزی رنال یاشاملا قول بو یون اولور. لیریزم شاعیرین ایچ دنیاسیدیر لیریزمه ان اونملی فاکتور شاعیرین شخصی کیملیگی دیر، گیزلین کیملیگی. آما سانکی همه شه چاخناشما دا اولان آذربایجان محیطی، شاعیره ایچ دنیایا قاپیلیب، گیزلین دویغولارینی کشف انتمک حاققینی وئر میر. بئله کیله لیریزم توپلومسال لاشیر و شخصی بیر رئالیزمه دوشور. بیر چوخ شاعیرین کونول گویرچینی بو گونذلی مزارین توپلوم ادلی اوتاغینا آدخالنیر. دنیا وارکن، باتی دان دوغویا گلیب- گئدن تورک شاعیرلری نین ایلك دوراغی توپلومدور. اوندان قاجماق ایستهملرده بئله، باتی اولکه لرینده سورگون یاشاسالاردا بئله، توپلوم پیسخولوژیسی، اونلارین ایچ دنیالارینا قالیب گلجهک. حبیب ساهیر، توپلومون آجی دنیاسیندا شاعیرانه یاشاماق ایستهدی آما توپلومون اولایلاری گوجل و درین انتکیلی اولدوغونا گوره اونو راحت بوراخمادی، شیخ محمد خیابانی خاطر میسی، رضاخان ایل لری، بیری گولوشلو بیری آغلابی شلی اذ ایلاری و سورگونلر گونلری اونون فردی اراده سینا قاندا لالیب اوز آردیجا سورودو. شاعیرین خیال قوشو بو اوجاغین توپلوم اوتاغیندان اوچوب کنچمیش دوراغینا قونور. کنچمیش بلکه ده توز اقدیر بلکه ده گلهجه یین یول بلدچی سی دیر. کنچمیش ساهیرده بیر انسان یاشامی قدر اوزانیر سهندده، دده قورقود ناغیلارینا قر بویلانیر. ایشیق تانری لاریندان گوج آلیر داها- داها اوزاقلار ایلکین یارانیشا آدخالنیر. بیری وار ایدی بیری یوخ ایدی قاراخان وار ایدی ایشیق قارانلیغین بطنیندن دوغور. همه قارانلیق وار ایدی همه اولوم؛ بعضن بیری باشقاسینی بو غور بعضن بیری بیریندن دوغور دو. یارانیش، دوغومو اولوم شاعیر لرمیزین اوچونجو دوراغیدیر و بو مزارین اوچونجو و سونونجو اوتاغی همین ایلکین چاغلاردا «بیز» اولدوغوموز حالدا باشقا شی دا وار ایدی و بو باشقاسی بیزی بو غمادیغی گونه قدر ساده جه باشقاسیدیر. بو قوتسال گونبذین قیراغیندا بیر اوزگه قویلاق. ایندیه بو اوچ دوراغی و بیر اوزگه قویلاغینی «سید حیدر بیات» بین آلما یولو کیتابیندان بیرلیکده اوخویوروق. ایکی دیرناق آراسیندا گلن پارچالار «آلما یولو» کیتابیندان آینمیش... «زینهلر اوزلرینی بلاق ساناندان» یاز گنجهلری یورغولو غومو درن شعره حسرت قالمیشدیم. اوزوم بیلهمه- بیلهمه، سنین «گورمسن هانسی عاشیق» سوزونو، گورمسن هانسی دمیر ایشیق اوخوموشدوم. هر یاندان تکرار- تکرار اوخونان، عاشیغا، دمیر عاشیق دئین شاعیرلرین سسی بنینمه هوموشدو. رنال دنیامیزدا عاشیغین دمیرلشمه سی آجی دیر، آما اوندان آجی سی جانلی جاسینا ائل- اوبانی دولاشان عاشیق لاری اونودوب، یالنیز او دمیر عاشیغی توتمامیز دیر. کیلیشه لشمیش دوشونجه لریمیز آراز قیراغیندا گزن اینکلری سوسوز قوبودو. چونکی آراز یالنیز آیریلیق سیمگه سی دیر. توتالیم هنج بو اولکه ده جانلی ایشیق یوخدو. هامی سی دمیرلشیب بو آجی دورومدان بیر ائلیق اولسا بئله، شعر دینجلیگینه سیغینماق ایستهم، کیمی

آذربایجان تورک موسیقی سینین اعتباری
RadioAzstar
www.radioazstar.com
GET IT ON Google Play
Download on the App Store
AzStar tv and radio
اپ استور و گوگل پلی - ده آختارین
۲۴ ساعات جانلی موزیک دینلین
آذربایجان تورک موزیک لری
AzStarTV
AzStar tv and radio

برای شرکت در برنامه تلویزیونی آشپزی
شبه (بفرما شام) به سه نفر نیاز مندیم.
عزیزانی که علاقمند هستند می توانند با
شماره زیر تماس بگیرند / آذ استار تیوی
۴۱۶۸۹۷۷۸۳۱

آغاجلارا بویا چکیرلر. نوروز کۆجه آدلای اۆزه ل یئمک بېشیریلر. - قیرقیزلار بایرامدا اود یاندیریب اوستوندن آتیلارلار، اۆزلرین و اطرافداکی مال - قارانی اودون توستوسونه وئریب اسکي ایلین پېسلکیري و خسته لیکلریندن تمیزلنمه لرینه دایر اینانج عادتینی حیاتا گنجیره رلر.

نوروز عادتلرینین اکثری قیرقیز تورکلرینده ده مؤوجودور. اونلار نوروز گونو نوروز کۆجه دنیلین بیر نؤو یئمک بېشیره رلر. چینه بئزلش شرقي تورکوستان اهالیسی - اویغور تورکلر ی ده یئنی ایلی طنطنه ایله قید اندرلر. ایلی سوندا خلق یئنی ایلی و باهارین شرفینه نوروزنامه دنیلین قوشغو و بئتلر حاضیرلار، بایرامین ایلك گونو بیر یئره توپلاشیب مختلیف اویونلار، دانس گؤستریلری حیاتا کنجیریلر، شعرلر اوخونار، اۆزه ل یئمکلر بېشیریلر.

اویغورلار آراسیندا گنج قیزلار نوروز صاباهی بولا ق باشینا گندیب، بورادا نیت توتار و گلّه جکلرینی آیدینلاشدیرماغا چالیشلارلار. "التای" تورکلرینده ده بایراملا باغلی ماراقلی مراسیملر مؤوجودور. "گون دوغاما باشلاپینجا انسانلار اوچاقلاریندا اود یاندیرار بایرام یئمکلرینی جاضیرلاماغا باشلار."

قبرس تورکلر ی ده یئنی ایل بایرامینی مختلف عادتله گنجیریلر. ایلك اوخول اوگرنجیلری معلمیلرینین نظارتینده چول و باغلارا چیخیب، سو قیراقلارینا گندی و قدیم بایرام عادتلرینی یاشادیرلار. او گون اوچون سوغان قابیغی و چیچکلرله یومورتا قایدیلیم بویانیر، مختلف یئمکلر بېشیریلر و اوشاقلار دوزلی سیرالارحالیندا ال-اله توتوشاراق ماهنیلار سؤیلر و تام بیر بایرام هاواسی ایچینده چول و باغ باغاتا گندیلر

رقیه صفری

قایناقلا: *** هفته نامه سهند تبریز - شماره ۳۷۵ بتاريخ انتشار: ۱۹ اسفند ۱۳۸۹

۱- آزاد نبیو " ایل آخیر چرشنبه لر" آذربایجان دولت نشریاتی، باکی ۱۹۹۲، ص. ۷ / ۲- آزاد نبیو " ایل آخیر چرشنبه لر" آذربایجان دولت نشریاتی، باکی ۱۹۹۲، ص. ۱۹ / ۳- آزاد نبیو " ایل آخیر چرشنبه لر" آذربایجان دولت نشریاتی، باکی ۱۹۹۲، ص.

۳۰ / ۴- آزاد نبیو " ایل آخیر چرشنبه لر" آذربایجان دولت نشریاتی، باکی ۱۹۹۲،

ص. ۴۲ / ۵- قمرشاه جوادف " اکتیجیلک مدنیتیمیزین سوراهی ایله" آذربایجان دولت نشریاتی، باکی ۱۹۹۰، ص. ۶ / ۱۲۹- آغلار میرزه " نوروز ناخیشلاری" بورچالی نشریاتی، باکی ۲۰۰۲، ص. ۳۰-۳۹ / ۷- پروفوسور اسماعیل حاجینو و پروفوسور ابولفضل قولو امان اوغلو " ناخچیوان مختار جمهوری تی نوروز قوتلامالاری"، اولوسلار آراسی نوروز سمپوزیومو بیلدییرلری" ترکیه جمهوری کولتور باکانلیغی ۲۱.۲۳- مارت ۲۰۰۰- آنکارا، ص. ۸ / ۴- " اوبزور " قزنتی ۱۸۸۰- نجی ایل

۸ مارت، تفلیس، م. شاهتاختیئسکی " نوروز بایرامی / ۹ - پروفوسور اورازبولاد اکابتو - باهارلی " یئنی ایلم - باغیمسز تورکمن انلیم " ، اولوسلار آراسی نوروز سمپوزیومو بیلدییرلری" ترکیه جمهوری کولتور باکانلیغی ۲۱.۲۳- مارت ۲۰۰۰- آنکارا، ص. ۱۰ / ۱۶- عبدالله قلیچ " آنادویدا نوروز قوتلامالارینا باغلی اولاراق یاشاتیلان خلق اینانیشلاری و اویقولاملارینا گنه ل بیر باخیش " ، اولوسلار آراسی نوروز سمپوزیومو بیلدییرلری" ترکیه جمهوری کولتور باکانلیغی ۲۱-۲۳ مارت ۲۰۰۰- آنکارا، ص. ۹۶ /

۱۱ - پروفوسور عبدالخالق م. چای " تورک ارگنه کون بایرامی- نوروز" آنکارا ۱۹۹۱، ص. ۱۴۴ / ۱۲ - پروفوسور عبدالخالق م. چای " تورک ارگنه کون بایرامی- نوروز" ا

تورکلرده یئنی ایل عادتلیری

اوزه ریندن اتلاماق آغیرلیغین، خسته لیکلرین اوددا یانماسی آنلامینی داشیمیشدیر. آذربایجاندا اولماق اوزره بوتون تورکلرده گنیش یاییلان عادتلردن بیر ده سوباشی عادتلیدیر. بولا ق باشینا، چای قیراغینا گنتمک، سو گؤتورمک، سویون اوستوندن اتلاماق، همین گونون سویو ایله چیممک وسایره چوخ یاییقین عادتلردن حساب اندیلیر. آذربایجانین مختلیف یئرلرینده بایرام قاباغی و بایرام عادتلریندن کوسا- کوسا، شاه بزه مه، کللیک - کللیک اویونو، گوزباغلیجا (۶) ، یومورتا بویماق، چاققیشدیرماق و سایر اویونلارا اشاره اتمک اولار. " گنج قیرلار اوزه للیکله قهوملارینین و یاخین قونشولارینین قاپیسینا پوسماغا(قاپی فالینا) گنده رلر. ایاقلارینین آلتینا اچار قویوب نیت اندر و انشیتدیگی سوزلردن فال توتارلار(۷) آذربایجاندا بایرام قاباغی اولری توكوب تمیزله بیرلر، سمنی گؤردیلر، هامی یئنی پالتارلارلا یئنی ایلی قارشیلییر و انسانلار بیر- بیرلرینه هدیه لر وئریر. کچن عصرلرده " تبریزده آذربایجان حاکیمی یئنی ایل مناسیبتی ایله شنلیک اشراکچیلارینا تحویل شاهیسی یعنی کنجید پوللاری آدلاندیریلان خیردا گوموش سکه لر پایلییر. بونولادا البته قیبدان یازا کنجید نظرده توتولور(۸) تورکمندرله ده یئنی ایل قاباغی و یئنی ایلهد بیر سیرا قید اتندیگیمیز عادتلیری حیاتا کنجیریلر. " گنجلر گنجه اود یاندیرار اویونلار اویانار، ماهنیلار اوخویارو اگلهنرلر. نوروزدا یئندی طعام آدیندا اۆزه ل یئمک بېشیریلر . دیگر نوروز یئمگی گۆچه (بوغدا یارماسی)، نوروز یارما، یئنی گۆیره ن یاشیل بوغدادان سمندییر(۹) تورکیه نین بیر سیرا یئرلرینده بایرام قاباغی اویانان اویونلارین بیره کوسا - کوسا اویونودور. بو اویون بیر سیرا بولگه لرده او جمله دن " وان بولگه سینده ۲۰ شوبات گنجه سی کویلرده اویانان بو اویون دوغوبیازیدده ۱۷ شوبات گونو اویانیر(۱۱)

بالکان تورکلرینده ده یئنی ایل بایرامی ایله باغلی عمومی و بیر سیرا اۆزه ل مراسیملر مؤوجودور. " بو گونون توره نلریندن بیر چول اکلنجه لریدیر. بیر گون قاپادان حاضیرلیق گؤرولور بیر سیرا یئمکلر حاضیرلانیر، سوغان قابیغی ایله یومورتالار بویانیر و حاضیرلانان یئمکلر اکلنجه یئینه گنیریلر. اکلنجه لر دوزنله نیر، ماهنیلار اوخونور، گنیریلن یئمکلر یئنیلیر. یومورتا قابیغی ایله عاتده گۆره دره و یا بولاقدان سو ایچیلیر."

کنجیش یوگوسلویا اراضیسینده یاشایان تورکلرده ده بیر سیرا اۆزه ل مراسیملر مؤوجودور. باشقا تورک توپلولوقلاردا اولوغو کیمی بونلاردا بایرام عادتلریندن مارتوفال آدلای اویون مؤوجودور. بایرام قاباغی قیزلار نیت توتاراق بو اویونو حیاتا کنجیره رلر.

قاشقای تورکلر ی ده نوروز بایرامینی طنطنه لی شکیلده قید اندیرلر. نوروز بایرامی مناسیبتی ایله هامی تزه پالتار آلیر، بایراما حاضیرلیق گؤرور، بایرام آخشامی یاخشی یئمکلر بېشیریلر و بایرام گؤنو بیر بیرلرینین گؤروشونه گندیلر. ایلین تحویلیندن قابق حنا ایسلادیب گنجه بایرام مناسیبتی ایله بیر - بیرلرینه هدیه لر وئریرلر. یئنی ایل بایرامی تورکوستان تورکلرینده ده چنشدیلی عادت عنعنه لرله کنجیریلیر. اویغور، قازان، اویا و میشر تورکلرینده نوروز گونو یاییلان توپلاتیلاردا اولدوقجا ماراقلی بیر عادت گؤرونمکده دیر. یاز گلدیگی زامان اؤزللیکله نوروز - ارگنه کون داستانی اوخونور. قازاق تورکلر ی نوروز بایرامیندا اولترین باشدان باشا تمیزله بیر، هامی یئنی پالتارلارینی گنیریلر، او گونون سمبولیک یئمکلری بېشیریلر و قوناقلارلا وئریلیر نوروز بایرامیندا مختلف اویونلار اویانیر، اود یاندیریلیب اوستوندن آتیلارلار و اسکي ایلین آغیرلیغی - خسته لیگیندن آیریلیرلار. بایرام بیر هفته دوام اندیر.

سو ایله باغلی مراسیملر کنجیریلیر. قازاق قایدیلری گونته سلام وئریر، بولا ق باشینا گندیب بولاغا باغ توكوب، یئنی اکیلن

بوتون دونیا تورکلرینده نوروز، یئنی گون، چاغان، اولوسون اولو گونو، ارگنه کون، بوز قورد و سایر آدلارلا قید اندیلن یاز بایرامی بیر سیرا اورتاق و اؤزل - اؤزونه مخصوص عادتله کنجیریلیر. یئنی ایل عادتلیری اساسا ایکی یئره بولونور: ایل باشی عنعنه لر و یئنی ایل عادتلیری. ایل باشی عادت - عنعنه لر ی بوتون تورکلرده کهنه ایلی یولسالماق و یئنی ایلی قارشیلماق مقصدی داشیر. آذربایجان و بیر سیرا تورک توپلولوقلاریندا یئنی ایلدن بیر آی قابق، بایرام ایی ویا بوز آی ادانیر. همین ایلا قدیم کۆکله مالیک اولان بیر سیرا عادت - عنعنه لر حیاتا کنجیریلیر. بوز آی و یا بایرام ایی آذربایجاندا اولدوغو کیمی بیر سیرا تورک توپلولوقلاریندا دا اوخشار و اؤزونه مخصوص فورمالاردا دوام اندیر آذربایجاندا بوز آی دؤرود چرشنبه یه بولونه رک هره سینین اۆزه ل آدی و عادتلیری وار. بوز آیین دورد مقدس چرشنبه لرینین بیرنجیسی ازل چرشنبه دیر. بو خلق ایچریسینده چوخ عزیزلنه ن، تزه دوغولان تزه گلّه ن چرشنبه لر دن حساب اندیلیر. خلق آراسیندا او اول چرشنبه، گؤزل چرشنبه، سو چرشنبه سی، سولار نوروزو، گول چرشنبه کیمی ده تانینیر. (۱) ایکینجی چرشنبه اود چرشنبه سیدیر. بونا خلق آراسیندا اوسگو چرشنبه، اوسگو گنجه سی، ایکینجی چرشنبه یا خود دا عزیزله مه مقصدیله آدی چرشنبه دنیلیر(۲) آراسیندا کولک اویانان چرشنبه، یئلی چرشنبه، کولکی چرشنبه، موغان بولگه سینین بیر سیرا کندلرینده ایسه حیدر چرشنبه آدلای ایله ده تانینیر. اسکي ایناملار گۆره بو چرشنبه ده اویانان یئل و کولک یئر اوزون گزیر اویانمیش سویو، اودو حرکت گنیریلر(۳)

و "نوروز بایرامی عرفه سینده کی چرشنبه لر دن سونونجوسو آخیر چرشنبه دیر. بو چرشنبه خلق آراسیندا ایل آخیر چرشنبه، تورپاق چرشنبه سی، یئر چرشنبه سی آدلای ایله تانینیر(۴) آذربایجان تورکلرینده اولدوغو کیمی بوتون تورکلرده اورتاق و قدیم عادت اولاراق تونقال قالانیر، اود یاندیریلیر و اودون اوستوندن آتلانیلیر. بو قدیم عادت تورکلرین قدیم میفیک تفکورلریندن ایرملی گلیر. لاکین یانلیش اولاراق بعضا بو عادت زرتشتیلیکله باغلانیرلار. " آذربایجانلیلار طرفیندن اجرا اندیلن همین عادت نه ایکی اسلام دینی ایله، هنج آتشیپرستلیکله ده باغلی دگیل، اوندان چوخ - چوخ قدیم دؤرولرین محصولودور. چونکی آتشیپرستلیکده اود مقدس ایدی. مقدس ساییلان بیر شینین اوستوندن تولانماق ایسه اولمازیدی. عکسینه اودون باشینا دولانار و اطاعت اندیریلر(۵) عینی زماندا بوتون تورکلرین میفیک تفکورونده اود یاندیریلی و تمیزله یی قوه کیمی تانیناراق اودون

amina porchidi - نشریه، [۲/۱۸/۲۰۲۴]

[am ۹:۰۴]

" کریم تورکلرینده گنج اوغلان و قیزلار آخشامدان سونرا قروپ - قروپ توپلاناراق کندین میدانیندا اود یاندیرارلار داها سونرا اودون اطرافینا توپلاشان گنجلردن بیر اوغلان سونرا بیر قیز، بیر - بیر هامیسی اودون اوستوندن آتیلارلار.

روز جهانی زبان مادری حسن راشدی

بیست و یکم فوریه که با دوم و گاهی سوم اسفند ماه همزمان است، را سازمان جهانی یونسکو «روز جهانی زبان مادری» نام نهاده است.

«روز جهانی زبان مادری» در سال ۱۹۹۹ و به درخواست کشور بنگلادش توسط سازمان جهانی یونسکو به این نام، نامگذاری گردید.

علت نامگذاری این روز به این نام، به زمانی بر میگردد که کشور مستقل بنگلادش کنونی جزئی از پاکستان بود و نام «پاکستان شرقی» داشت، اما زبان رسمی و تحصیل پاکستان (چه شرقی و چه غربی) «زبان اردو» بود. مردم پاکستان شرقی که منطقه بنگلادش باشد زبان «بنگالی» داشتند که متفاوت از زبان اردو بود.

در سال ۱۹۵۲ میلادی دانشجویان دانشگاههای «داکا» (پایتخت کنونی بنگلادش) از جمله دانشجویان پزشکی آن، تظاهراتی مسالمت‌آمیز در این شهر راه انداخته و خواستار

محققین از شهرهای مختلف دعوت به عمل آورده بودند که در روز مراسم، اجرای آنرا لغو کردند!

اما در دانشگاه علم و صنعت تهران، دانشجویان تورک، برای گرامیداشت این روز، توانسته بودند مجوز برگزاری را به سیزدهم اسفند ماه بگیرند که در این روز حدود هزار نفر از دانشجویان تورک دانشگاههای سراسر تهران و نویسندگان، محققین، ادیبان و دیگر فعالین فرهنگی تورک ساکن تهران گرد آمده به سخنرانی پرداخته و بر لزوم تحصیل به زبان مادری تاکید و رسمی شدن زبان تورکی به عنوان زبان اکثریت نسبی مردم ایران در کنار زبان فارسی را خواستار شدند!

در این برنامه، سخنرانی و بیانات حق‌طلبانه روانشاد دکتر جواد هئیت در ارتباط با زبان مادری تاثیر عمیقی بر حضار گذاشت!

تحصیل به زبان مادری، ابتدایی‌ترین حق انسانی است! «روز جهانی زبان مادری» بر همه مردم جهان با زبانهای متنوع و متفاوت، بخصوص بر ملل و اقوامی که زبانشان در حصارحاکمیت مطلق یک زبان، حق تحصیل و شکوفایی ندارد و در چهار دیواری و زندان محاوره با والدین و نزدیکان محبوس است گرامی باد...!

رسمی شدن زبان بنگالی در کنار زبان اردو در پاکستان شدند که با تیر اندازی نیروهای پاکستانی، تعدادی از دانشجویان تظاهر کننده کشته شدند! بعد از استقلال کشور بنگلادش و به درخواست این کشور، سازمان یونسکو در روز ۱۷ نوامبر ۱۹۹۹ تشکیل جلسه داده و ۲۱ فوریه را «روز جهانی زبان مادری» (International Mother Language Day) نامگذاری کرد.

این روز برای اولین بار در سال ۲۰۰۰ میلادی در «پاریس» پایتخت کشور فرانسه گرامی داشته شد و بعد از آن، همه ساله این روز در کشورهای مختلف جهان با برنامه های متنوع و مختلف در مورد لزوم تحصیل به زبان مادری پاس‌داشته میشود!

برای اولین بار در ایران هم، در سال ۱۳۸۲ هجری شمسی (۲۰۰۴ میلادی) و در بیست و یکم فوریه مطابق با دوم اسفند، مراسمی در سالن «دکتر مبین تبریز» توسط فعالین مدنی-فرهنگی آذربایجان و همزمان در «دانشگاه علم صنعت تهران» توسط دانشجویان تورک دانشگاههای تهران برگزار گردید.

در سال ۱۳۸۳ (۲۰۰۵ میلادی)، برای گرامیداشت این روز، فعالین فرهنگی تبریز برای روز پنجم اسفند، درخواست مجوز برگزاری مراسم کرده و از ادیبان و

آنجا تکلیف‌ریمیز:

۱ - دیلمیزی بیز قورومالیبیق. دیلمیزی دوزگون اویرنمهلیبیق. تاریخیمیز و ادبیاتیمیز تانیس اولمالیبیق. پروفیسور زهتابی دنمشکن: تاریخی بیلمهین بیر ملتی نوخود کیمی هر آشا توکرلر.

۲ - دیلمیزه صاحاب چیخمالیبیق. بو او دنمک دنیلدیر کی بوگونه قدر صاحاب چیخمامیشیق بلکه بوگون بوینوموزدا دها ارتیق بیر وظیفه واردیر. اوشاقلاریمیز لا تورکجه دانیشماق گرهمک، مغازالاریمیزا و شرکتلریمیزه تورک آد قویماقلا شهریمیزی بزیهیک،

۳ - شهریمیزه و هر یاندا آنادیلیمیزدن یارارلاناق.

۴ - دیلمیزی علمی سویهسینده اویرهنگ.

۵ - دیلمیزه دایاق دوروب و اونو دستکلهیک. تورکجه کتابلاری آلیب اوخویاق. کتاب آماق بیر تکلیفدیر. هر انوده بیر کتابخانا دوزلتمهلیبیق. بنلهیکله کتابلارین ساتیشی و یازارلاریمیزدان حیمایت ده یولونا دوشر.

۶ - اوشاقلاریمیزا تاپشیراق مدرسهده آنادیلریندن یارارلانسیلار و معلملردن تورکجه دانیشیغی ایستهسیلر.

۷ - بیر - بیریمیزه دایاق دوراق، عالیملر، یازارلار و شاعیرلریمیزی دستکلهیمک بیزه وظیفهدیر.

۹ - عائله ایچینده منطقی دانیشیقلاری زورلاندرماق گرکدیر. انومیز، دیلمیزه آلیماز بیر قالا دیر. سون سنگریمیزدیر.

هامییا آیدینلاشدیرمالیبیق: بیز بوتون دیللری سنویریق. فارس دیلینده آتا - بابالاریمیز مینلرجه شاهاترلر یارتمیشلار، بیز ده داوام اندهجیبیک. بیز فارسی دیلله دشمن یوخ بلکه دوستوق؛ آنجا دیلمیزی سنویریق و سنوهجیبیک. بیز واریق و اولاجاییق.

۱۰ - دیلمیز اوچون رسمی اولماغی ایستهپیریق.

۱۱ - سون سوزوم: اوخوماق، اوخوماق، اوخوماق و نهایتده قلم اله آلیب یازماق.

میلیونلارلا ساوادیسز آداملار واردیر. بو دوروم بیر حالدهدیر کی کوبادا تکجه ۹ آید، موزامبیک ده ۴ ایله ساوادیسزلیکده کوکدن کسیدلی، السالوادوردا ۷ ایله ملتین یوزه ۷۰ آکادمیک ساواد قازانمیش. اما بیزیم وطنیمیزده ساوادیسزلیق سایبسی میلیونلاردیر. چونکی ساوادیسزلیقدان چورک یینلر وار!!

دیلمیزین رسمی اولماغی گرکدیر. دیلمیزده فرهنگستان لازیمدیر. بونلار، ملی حقوقوموز ساحهسینده، اساس ایستکلریمیزدیر.

آنا دیلمیزین بوگونکو دورومو و تکلیف‌ریمیز

آنا دیلی، آنا سودو ایله انسانین جاتینا گریب، تکجه اولوم ایله جانندان چیخار. انسان آنا دیلینی آنا قاریندا اولان چاغدان اویرهیر. علم و عالیملر اثبات اتمیشلر: انسان آنا قاریندا اولدوغو زماندان آنانین اورک دویونتورلریله آنا دیلینی ده اویرهیر، آنا هر زمان دانیشیر، هر دیلده فکر اندیر اوشاق دا اونو حیس اندیر. حتا بیدگی هانسی غذانین تامینی آنا بیهنیره، اوشاق دا اونو خوشلاییر. اوشاق بو اویرندیگریله بو دونیایا گلیر. دنمهلی، آنا دیلی بیر نوع فطرته باغلیدیر.

دیل، بیر لوکومتودیر کی اوزو ایله واگونلاری ایرهلی چکیر. بو واگونلارین مختلف یوکلری وار: بیر فرهمک، بیر دیلر و عنعنهلر، بیر تاریخ، بیر دوشونجه و فلسفه و... هر بیر انسانا باغلی اولان معنویت داشییر.

کیملیک مسالهسی ایراندا ائله آغیر بیر سوز اولوبدور کی هویطلب دیننده سانکی بیر خارقالعهده انسانلار طرفدیرلر. اوز آنادیلینه محبتی اولان کیمسهنی تجزیهطلب آدلاییب «پان تورک» بیلیرلر. آنجا دوزو بودور کی بو گورکملی انسانلار انسانین ایلکین حق اولان آنادیلینه باغلیدیر و السلام. دیلینی سنویر و دیلیندن یارارلانماغی اوز انسانی حق بیلیر: ایستیر آنادیلینده یازیب - اوخوسون. بوگون چولو اولکهلرده نچه دیلی اولماقلا گوسترمیشلر: بیر اولکهنین بیر پارچا اولدوغو دیلین بیر اولدوغوندان آسیلی دنیل، بلکه حققرینین بیر سایلماسیندان ایرهلی گلیر. ایراندا اساسن تجزیهطلب اولاندیرلار کی فارس دیلیندن باشقا دیللرین یوخ اولماسینا چالیشیرلار.

آنادیلیمیز اوغروندا تکلیف لریمیز رضا کسگین

آنایاسانین اجرا اولماسینا چالیشیق گوسترمیر.

دیل بیر وسیلهدیر انسانلار آراسیندا ایلگی قورماق اوچون، آما تکجه وظیفهسی بو دنیلدیر. دیل: بیلیم، تاریخ، دب و عنعنلری، دوشونجهلری، حکمت و فلسفهنی بیریندن باشقاسینا چاتدیرماق وسیلهسیدیر. باشقا سوزله: دیل، دوشونجه وسیلهسیدیر. انسانین باشقا حیوانلارا امتیازی، اونون دوشونجهسینین وارلیغیندان آسیلدیر. دیل اولغون اولدوقجا دا دوشونجه اولغونلاشیر. دیل بیر لوکومتودیر کی آردیجا یوزلرجه واگونی چکیر و بو واگونلاردا تاریخ، ادبیات، دیلر و عنعنلر، گلنکلر و گورهنکلر، فلسفه و باشقا کولتورلری داشییر. آنجا لوکومتویو دایاندیقدا بوتون واگونلار دا دایانیر. بیر دیلین دایانماسیلا بیر قاتار بشریتدن دایانیر. هنج بیر دوشونجهلی انسان بونا راضی اولما بیلیمز.

بیلیم دونیاسینین عاوملیقلا ایشی یوخ، شرافتله باشماق و انسان کیمی داورانیش، علم و منطقه ایلگیلدیر. راسیسم، نژادپرستی - عرقچیلیک دؤورانی توکهنیب؛ بنله فیکرلر هله بیزیم اولکهد و اردیسا، تاریخین اشغالینا قویلانمایدیرلار.

آنادیلیمیز تورکجهنین اوزونه مخصوص اوزللیکلری و گوزللیکلری واردیر. بو گوزللیکلر و اوزللیکلری تکجه بیزلر دنمهپیریق بلکه دونیا بیلگینلری، مخصوصا دیلچی لر بو گوزللیکلر قارشیندا باش اگمشلر.

دیلین اؤنملی رولونو دوشونمک لازیمدیر. ساوادیسزلیغی آرادان قالدیرماق اوچون آنادیلی ان دیرلی وسیلهدیر. ساوادیسزلیغی آنادیلی ایله بیر ایل سورمسینده آرادان قالدیرماق اولار. تأسوف بوراسی دیر کی اسلام دینی نین کتابی - قرآن دیر. قرآن یعنی اوخومالی. اسلام اقرأ - یعنی اوخو! کلمه سیله باشلانمیشدیر. آما نه یازیق کی ۴۵ ایلدن سونرا ایراندا اسلام اولکهمی اولدوغونو ادعا اندهرک هله ساوادیسزلیق آرادان گنتمهیمش،

اسفند آیینین ایکیسی یونیسف طرفیندن «دوینا آنا دیلی گونو» تعیین اندلمیشدیر. آنادیلینده تحصیل آماق حق، هر بیر اینسانین دوغال حقیدیر. دنمک اولار بو حق بوتون اینسان حققری کونوانسیونلاری طرفیندن دوغال حق کیمی تانینیر. بیلدیریلر کی چوخ میللتلی اولکه لرده، اوشاقلار مدرسه لرده اوز آنا دیلرینده تحصیل آماق حقینه مالیکدیرلر.

«خانیم «ایرنا بیرووا» یونسکونون باش کاتبی آنادیلی حاققیندا بنله دنیر:

«دیل، دوشونجه و احساسات بیزیم ان قیمتی دیرلریمیزدن دیر. کولتورون گلیمهسی، دیلوق و صوحتلر دیله حوزمتدن ایره لی گلیر. دیل بیر شخصین کیملیبی و حتا او شخصین کولتورونون محافظیدیر.» آنادیلی هر کسین آنادان اولدوغوندان اعتباراً، اویرهندیی دیلدیر.

آنادیلی انسانین وارلیغینی، شخصیتینی یارادان بیر عنصر و عاملدور. انسانین دوشونجهسی و دونیا باخیشی آنادیلی ایله یارانیر. آنادیلی بوگون دونیادا انسانلارین اساسلی و بیرنجی حققرینی تشکیل اندیر و آنادیلینی بوغانلار نسلکشی اتهامینا محکوم دورلار. تاسوفلر اولسون کی ۱۰۰ ایلدیر غیرفارس دیلر ایراندا یاساق اولموشدور. بیر دیل کی مدرسهلرده اوخونماسین، رادیو تلویزیوندا سسلنمسهین، سراسری بیر تریبونو اولماسین یاساق سایلییر. ۴۰ میلیون تورک دیلی خالقیمیز بوگون آنادیلی نین گوزللیگیندن و نعمتیندن محروم دورلار.

بوگون دونیادا، بوتون انسان سنورلر و بیلگینلر هنج بیر دیل ایله دشمن اولمازلار. یونسکو سازمانی آنادیلینین اویرهمنهسینی بیر تکلیف کیمی دولتلرین بوینوندا بیلیر. تاسوفله دونیادا تکجه بیزیم اولکهمیزده آنادیلی ایله مخالف اولانلار چوخلوق گوستهیر و بوتون دا سببی شوونیست عنصرلرین قدرت تاپماسی نین نتیجهسیدیر. آنایاسامیزدا بو حق بوتون ایرانلیلارا وئرلیدیگی حالدا، هنج کیم

«قدیم آدلاریمیزین کوکو» کتابی چاپ اولوندا

بو کتاب، تخصصی اولاراق، ایتمولوژی مبحثلرینده رحمتلیک «عزیزخان تانری وئردی» نین قلمی ایله یازیلان اثر دیر. «اورخون-یننی سنی عابدملری»، «دده قورقود کتابی»، «ماناس داستانی» «دیوان لغات التورک»، «قوتادغو بیلک»، «آلمیش» و «دفتر مفضل ایالت تفلیس» اثرلرینده اولان آدلار، تحلیل سوزگچیندن کنجیریلیر.

تخصصی بیر کتاب اولدوغونا گؤره، نرمال اولاراق علمی تترمینلر ده چوخ ایشلمیشدیر. بو اوزدن او ترمینلرین ایضاحینی کتابین سون صفهلرینده (ص ۴۰۱-الی: ص ۴۱۸) بیر سوزلوک کیمی تقدیم ائتمیشیک. مؤلف اسکی توپونیملریمیزین (بئر آدلاری) ایندیکی یاشادیغینی اوتای آذربایجانین کندلریندن، شهرلریندن، داغلاریندن و چایلاریندن اؤرنک گئیرسه ده، بیز ده ایراندا یاشایان توپونیملرین آدلارینی اتک یازی لاردا گئیرمیشیک. بئر پارچاسین تقدیم ائدیرم:

«اولاش اوغلو سالور قازان» آدی حاققیندا، اولاش و قازان آدی آنتروپونیملریمیز (شخص آدلاریمیز) سیستمینده محافظه اولونماییدیر. آنجاق توپونیملریمیز (بئر آدلاری) سیستمینده هر ایکی آد یاشاماق دیر. بیز بوردا اولاش حاققیندا اولانی گئیریریک. مؤلف یازیرکی: مثلاً، اولاشلی (بورچالی، قوبادلی)، سالنر (شمکیر)، قازانزیمی (جبرائیل)، قازان گؤل، قازانگؤل دوزو (تووز)، قازان بلاق (گوران بوی)، قازانگؤل یایلاسی، قازانگؤل آشیریمی (ناخچیوان) و س.

بیز ده اتک یازی دا گئیرمیشیک: قوزنی خوراسان ماحالیندا، شیروان شهری نین تابعیندن اولان «اولاشلو» کندی مشهور دور و بو آد توپونیملریمیز سیراسیندا یاشانماق دیر. کتابدا دده قورقود و دیوان لغات التورک کتابیندن گئیریلن جملهلر، سهوی چوخ اولدوغونا رغماً اصلی نسخه ایله توتوشدورولوب، عیناً کتابت اولموشدور. او جملهلرین اوخونشو دا بیزه عاندیر و بوگونکو مصداق لاریندن دا اتک یازی لاردا قید ائتمیشیک. «کتابین ۱۴-جی فصلی ایسه «دوکومنتینا پولوونوکوم آزیکه» XVI V کتابیندا آنتروپونیملر کتابینا اختصاص وئرلمیشدیر. مؤلفین بو حاقدا یازیبندان بئر پارچا تقدیم ائدیریک:

سون ایللرده ارمنی لری تورک معنوی ذبیرلرینی منیمسهیب دانماسیندان، تاریخی حقیقتلری خانجه سینه ساختالاشدیرماسیندان بحث اندن یازی لارا آذربایجان و دنیا مطبوعاتیندا تنز-تنز راست گلمک اولور. لاکین ارمنی لری حیله گرلیکله بشریتته، خصوصاً ده تورک دونیاسینا ووردوغو یارالارین کوکو او قدر درین و چوخ شاخه لیدیرکی، اولارین حاققیندا جلد-جلد کتاب لار یازلسا دا، کفایت ائتمز. بو معنادا ارمنی ساختار کارلیغی ایله باغلی تقدیم ائدیگیم بو یازی نه آر، نه چوخ، دوز ۲۹ ایل بوندان اول - ۱۹۶۷-جی ایله یازیلما ایدی. همین ایله ساوت تورکولوگیاسینی «آغ ساققال لاریندان» حساب اولونان ای.و. سیورتیانین رهبرلیگی ایله موسکوا نین «ناوکا» نشریاتیندا «دوکومنتینا پولوونوکوم آزیکه» XVI V آدی کتابی ایشیق اوزو گوروب. کتابدا اوکر اینانین کوموننتس-پودولسکی شهرینده اجماع شکلینده مسکونلاشان ارمنی لری ارمنی گرافیکاسی ایله قیچاق (پولووس) دیلینده یازیلماش محکمه سندلری نین (۱۶-جی عصر) روس قرافیکاسی ایله ترانسکرپسیاسی، ترجمه سی، لغتی، متن لرده کی شخص آدلاری و جغرافی آدلارین سیاهیسی وئرلمیشدیر.»

کتاب ۴۲۰ صفحه ده ۳۰۰۰۰۰ ت ذیری ایله چاپ اولونموشدور. ایتمولوژی مبحثلرینه علاقه لی اولان لار و قدیم آدلاریمیزین کوکونو بیلک ایستینلر بو کتابی بیزدن آلا بیلرلر.

شاهین مرادی

دوست و دوستلوقلا ایلگیلی نچه آتالار سوزو

دوست دوستا تن گرک

!تن اولماسا، گنن گرک

دوست سوز اینسان-قانادسیز قوش

دوست مین ایسه آز دیر، دشمن بئر ایسه-چوخ دور

دوست مین اولار، جانان یانان بئر

تیکه ایله دوست اولانلار ایلر ایله کوسولو قالار

دوست آراسی سوز سوز اولماز

دوستلا سو ایچ، دشمنله بال یئمه یه اوتورما

بیر ایل ده نچور یوز کتاب اوخویاق!؟

کؤرپه نیزه سوت وئردیبینیز ده. یئمک ییننده. دوکتور لارین مطبلرینده. ایش یئرینیز ده.

هر نهدن مهم، یاخین لارینیز یوز اوتوزونجو دفعه اینستاگرام و تلگرام صحیفه لرینی یوخلایاندا (چک ائنده)، اخبارا باخاندا، سیز کتاب اوخویون.

بو یوللا، بئر ایل ایچینده، یوز کتاب اوخویا بیلر سنینیز. چوخ آدم، بئر ساعتین ایچینده، بئر معمولی کتابدان الی صحیفه اوخویا بیلر، بس، سیز ده، بئر هفته ده اون ساعات کتاب اوخوسانیز، ایل ده ایگیرمی آلتی مین صحیفه اوخویا بیلر سنینیز و هر کتابی، ایکی یوز الی صحیفه گوزه آلساق، تقریباً یوز دورد کتاب بئر ایل ده اوخویا بیلر سنینیز.

بئر ایلین ایچینده، ایکی هفته ده قاباغینیزا ایش چیخسا، یوز کتابی اوخویوسونوز. بو دا، کتابا خرج له دیبیینیز سرمایه نین قایتماسیدیر.

علاقه نیز اولان موضوع لارا گیریشین گومان، سیز ده گوروبسونوز، بعضی کتابلارین چوخ تعریف ائیبلر، آما سیز او کتابا باخاندا خوشونوزا گلمه ییب! من، شخصاً آیری لارینین خوشونا گلن کتاب لارا ساری چوخ گنتمرم.

بوتون کتاب لار، بوتون اینسان لارا چکیجی (جذاب) دئییلر. اولابیلر، بئر کتاب چوخ ساتیلان کتاب اولسون، آما سیزی اوزونه ساری چکمه سین و اولابیلر، او کتابی اوخوماق حال-هاواسیندا دئییل سنینیز. بس علاقه نیز اولان کتاب لاری آلیب اوخویون.

بئر زاماندا، مختلف کتاب لارا برنامه توکون کتاب اوخوماغا هنج بئر قانون یوخ دور. بئش کتابی بئله (حتی) بیردن اوخویا بیلر سنینیز.

سحرچاغی، بئر کتابدان الی صحیفه اوخویورام و گون اورتاندا سونراسی آیری کتاب اوخویورام. مساله سیزین سنجمه نیزه قالیب. چتین بئر کتابی اوخودوغونوز زامان، یانیندا بئر ساده کتاب دا اوخویا بیلر سنینیز. من اوزوم، گنجه چاغلاری رومان اوخوماغی سئورم. هانسی کتابدان نوت گوتورمک لازم اولسا او کتابی یاتان وخت اوخومارام.

اله گتیردیبینیز بیلگی لری ساخلا بیلر کتاب اوخوماقدان اله گتیردیبینیز بیلگی لردن فایدالانین و گوندملیک یاشاییشینیزدا بو معلوماتی ایشله دین. هانسی کتابی اوخودوزنو، دوشونون و گورون نه دندی و نه لر اویرن دینیز.

بئرله چوخ ساده دیر! ائوینیزده چوخ کتاب اولسا، سنجیب، اوخوماغا دا چوخ سنجمه گینیز (گزینه ییز) اولماق دیر.

اوخودوغونوز کتابلار اولابیلر بئر بیری ایله فرقلی اولسون، آنجاق یاخجی اولار، اوخودوغونوز کتابین موضوع سوندا او بیری کتابلاری دا اوخویاسینیز.

همیشه کتاب اوخوماق دا اولون دیوید ممت-ین «گلن کری، گلن گراس» نمایشنامه سینی اوخوساز، اوراداکی ساتیجی دئییر: «همیشه باغلی دیر». بو شعار، ساتیجی لارلا ایش یارادانلارین ایشینه گلر. من ده فرقلی بئر شعار ایله یاشاییرام: «همیشه (کتاب) اوخو.»

ایندی، هفته ایچی گون ده بئر ساعات کتاب اوخویورام و هفته سون لاری ایله تعطل لرده بوندان داها چوخ. اوز حیاتی نین شرايطینه گوره اوزونوز یاخجی یول لار تاپا بیلر سنینیز و اون دا، یورقونلوق، وختین اولما زلیغی و.. ده

بنی نینیزدن سیلینر. همیشه کتاب اوخوماق بو آنلامدادیر: قاطر ایله مترو دا.

سیز ده سئویر سنینیز، ایل ده اوخودوغونوز کتابلارین لیستی اوزون اولسون! اولوبدور آدیغینیز کتابی اوخویاسینیز! بو عمل، ایل ده چوخلو کتاب لارین باشینا گلیر!

سیز ده، ایستدیگینیز قدر، کتاب اوخورمورسونوز سا، بیلین کی تک دئییل سنینیز. کئچن ایل، اوز شخصی صحیفه باش چکنده گؤدوم فقط بئش کتاب اوخوموشام. بو نتیجه دن چوخ اومیدسیز اولدوم. بونا گوره، چاره یوللارین تاپماغا باشلادیم.

بئر ایل ده نچه یوز کتاب اوخویاق! اولابیلر، جواب ده بو اولسون! بیسمارک دنمه لی، آخماق لار، تجربه اندر اویره نرلر، آنجاق من، آیری لارینین تجربه لریندن اویره نیرم کتاب چوخ آلین کتابا وئردیبینیز پول، دنمک کتابی اوخوماغا هزینه ائتمک دیر. هر کس، اوزو اوچون، بئر کتاب اوخوما زامانی آیرا بیلر. سیزین پولونوز یوخ دور سا، آیری زادلاردان کسب کتاب آلا بیلر سنینیز.

هلندلی اراسموس بئر بئره دئییب: پولوم از اولاندا، کتاب آرام، قالانی ایله ده بئمکله پالتار آرام. آرخابین اولون، کتابا وخت ایله پول قویماغین دهیری وار دیر. من بوندان یاخشی سرمایه یاتیرتماق یولونو بیلیرم. فقط، کتابی آلیب اوخومادیغینیز زامان بو سرمایه باتماق دیر.

ORGANIZED BY THE TORONTO AZERBAIJANI HOUSE

Orxan İslamov

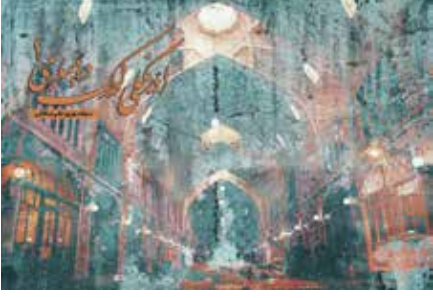
SUNDAY: 13:00

LEARN TRADITIONAL AZERBAIJANI DANCE

ADDRESS: 156 SHEPPARD AVE W, NORTH YORK, ON M2N 1M8

4168276743

اؤرنکلی تورک دئیملری کتابی،
ایکی جیلده و ۱۰۸۳ صفحده چاپ
اولونوب.

بو کتابدا، تاریخین آن اسکی و
مدنی مآلتلریندن ساییلان، اورهی
سئوگی و خوش گؤرولده دولو
اولان تورکون اوکئان قدر اوجسوز-
بوجاقسوز و زنگین دیلینین ماراقلی
دئیملریندن دامالار توپلانمیشدیر.
تورک ائللرینین بؤیوک چوخلوغو
آغیر بیر دیره نیشدن سونرا، انسانی
تائرینین اولادی سایان، شامان
دوشونجه و اینانچ سیستمیندن ال
چکرک اسلامی قبول اندیب و اونو
شرفین، حتی اوروپائین بیر سیرا
اؤلکه لرینه آپارماق لا تورک دیلینی
اسلام امپراطورلو غونون رسمی دیلی
کیمی یایمیشدیر.

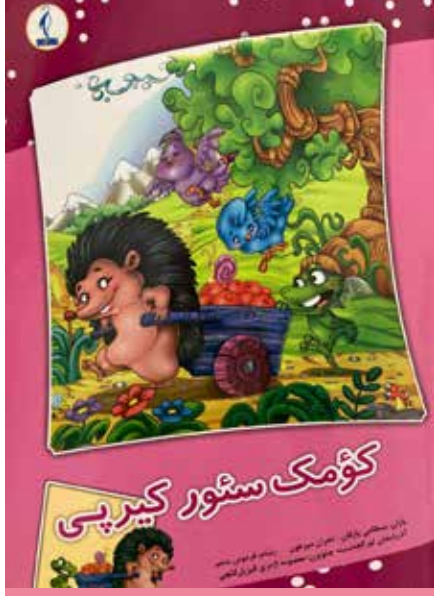
دئیملر، هر ملتین مئی دو یغو و
تفکرونون ان دیرلی فیدان لاریندان
حساب اولونور. «پ.ح. حسن اوف»
یازیر: هر بیر دیلده اولدوغو کیمی
بیزیم آذربایجان تورکجه سینده ده اصل
معناسیندان باشقا، ایکینجی معنا ایفاده
اندن بیر چوخ کلمه و جمله لر واردیر.
مثلاً «گؤی ادم». گؤی سوزو سما،
یاشیللیق و معین رنگه اشاره اولدوغو
کیمی، دئییمده ایشلننده خسیس- قیتیمیر
آدام معناسیندا دا ایشلنیر.»

حسین نیهال آتسیز دئیملر حاققیندا
بنله یازیر: «دئیملر، چوخ زامان
گئرچک معناسیندان علاوه باشقا
معنا داشییان، ان آز ایکی سوزدن
یارانان گلیب ایشمیش سوز، یا دا سوز
بیرلشمه لریدیر»

تقدیم ائتدییمیز پارچالار، کتابدا
۹۲ صفحلیک اولان اؤن سوزون

گیریشی دیر.
کتابدا قاشقای، خوراسان تورکلری،
آنادولو، اوزبک، قازاق، قیرقیز و
تورکون مختلف مآلتلریندن دئییم
گتیریلیدیر.

بو کتابین کؤچورمه، تصحیح و
تحشیه سی «شاهین مرادی» نین قلمی
ایله اولموشدور.

کؤمک سنور کیرپی

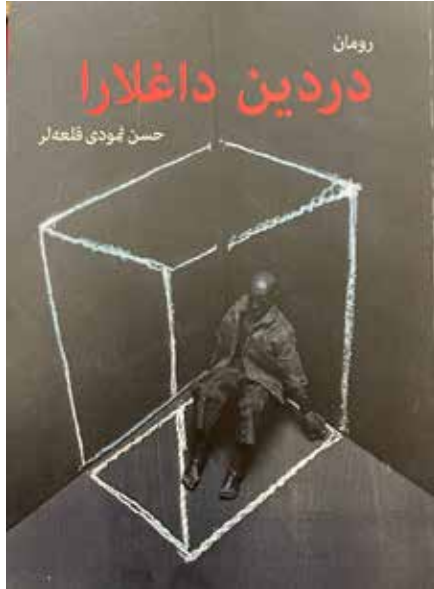
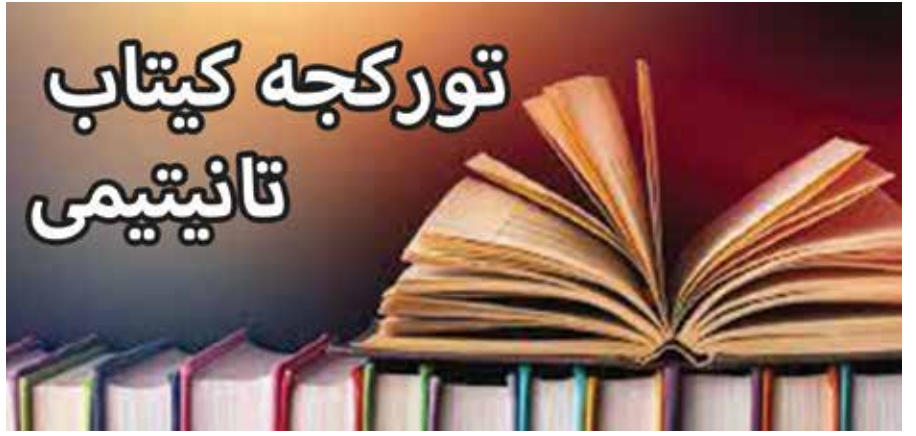
یازان: بسطامی یازقان-نجران میرهون
رسام: فردوس منعم
آذربایجان تورکجه سینده چؤیرن: معصومه
اژدری قیزیل کئچی
ناشر: دنیز چین
صفحه سای: ۱۲
قیمت: ۳۰۰۰۰ تومن

بو کیتاب چوخ شیرین و ساده بیر دیلده
اوشاقلارا کؤمک سنورلیک قاورامینی
اؤیرتمه یه چالیشیدیر. هم ده بو کیتابلا
اوشاقلار مئشلرده یاشایان بعضی حیوان
آدلارینی دا اؤیرنه بیلرلر. آیریجا کیتابین
گؤزل رنگلرله ایشلنمیش رسیملری
اوشاقلار اوچون چکجی و خوشا گلیمدیر.
ایندی ایسه کیتابین ایچیندن نچه سطیری
بیرلیکده اوخویاق:

« کیرپی بازارا گنتمک اوچون بولونا
دوام ائتدی. بیر آز گنتمیشدی کی، بولداشی
سینجابی گوردو. سینجاب کورمینه آغیر
بیر توربا داشیییدی... »

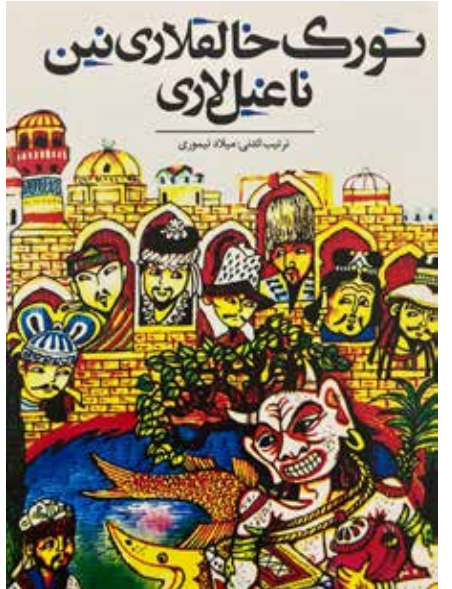
#بئنی چاپ اولان کتاب لاریمیز
کتاب آدی: #تقدیم آدلاریمیزین کؤکو
مولف: #عزیزخان تانری وئردی
تنقید، تحشیه و کؤچورن: #شاهین مرادی

دردین داغلارا
یازار: حسن ثمودی قلعلر
ناشر: انتشارات پایتخت
صفحه سای: ۱۴۸
قیمت: ۵۰۰۰۰ تومن

هر اینسانین اوزونه اوزل درد یا دردلری
واردیر. بعضا بو دردلرین بیریکیمی
اوزو بیر درد داغی کیمی اینسانین ایچینده
داشیدیی یوک اولور. دانشماق ایستهییب
دانشایلمیر. ان چوخ دا سوسدوقلاری
بو دردلر اونو ایچمیردن بییرادیب،
سارسیدیر. دردین داغلارا کیتابیندا
هامیمیزا تائیش اولابیلن بیر سانجی
بیر آغری ایزی واردیر. اینسانلارین
اوزلرینده بؤیوتوکلری نیفرتلر، بیربیرینه
یاشاتدیقلاری دردلر، اولدورمعدن
اولدوردوکلری آدمالارین ایزی!
ایندی ایسه کیتابین ایچیندن نچه سطیری
بیرلیکده اوخویوروق:

« دورد نفری اولدورموشم. هن،
اولمکلرینه من باعث اولدوم. نه الیمه
پچاق آلدیم، نه آغاج، نه چکج. هئچ
کیمی بوغمدیم. دوزدور چکجی بیر
نفرین باشینا چیرپماق، اولدوروب، قانی
تمیزله ییب باشماغیمی او ایستی یئره
سالماق؛ قافانی بوشالیدی الیمی سالیب او
خیریم-خیردا سوموکلری دردسیز قافادان
انشیبه آتماق فانتزیرلیرمدن بیریدیر... »

تورک خالقلاری نین ناغیل لاری
ترتیب اندنی: میلاد تیموری
ناشر: آناس
صفحه سای: ۷۷
قیمت: ۵۵۰۰۰ تومن

اینسانلار تا قدیمدن طبیعت گولرینی
اداره ائتمگه، دونیادا باش وئرن
حادثه لری باشا دوشمگه چالیشمیش،
آزاد آمک، عدالت، خوشبختلیک حاققیندا
خیال لارا دالمیشلار. بوتون اولکه لرده
آدمالارین آرزو و ایستکلری بیر-بیرینه
بنزمیش، آنجاق هر خالق اونلاری آیری
جور آنلامیشدیر. خالقین بو خیال و
اومیدلریندن ایسه سحرلی ناغیل دونیاسی
یارانمیشدیر. بو کیتابدا ۷ تورک خالقیندان
۷ ناغیل توپلانیب.

بو کیتابی اوخوماغی اوزللیکله
بئنی یئتمه لریمیزه و کلاسیک قیسیا
ناغیللار اوخوماغی سونلره اؤنریریک.
ایندی ایسه کیتابین نچه سطیرینی
بیرلیکده اوخویوروق:
«قدیم زامانلاردا بیر کاسیب قوجا کیشی
واردی. بو قوجا درینان قیراغیندا اوغلو
ایله یاشاییدی. بونلارین دولانیشیغی
دریادان توتدوقلاری بالیقدان چیخیدی.
قوجانین وار-دولتدن بیر قاییق،
بیرده کؤهنه توردان باشقا هئچ نمی
بوخایدی... »

MADO
A REAL TASTE FEAST

Turkish Restaurant
Step into a world of flavour
3300 dufferin street

WWW.MADOCANADA.COM 647 559 6236

قارداش آندی

QARDAŞ ANDI
Ehli Qardaşlar Kitabı

بولود قاراچولو
یونون شعرلر

قارداش آندی / بولود قاراچولو (سهند) / بوتون شعرلر / ۱۱۰۰ صفحه

تورکلرده یئنی ایل عادتلی

آدی و عادتلی وار. بوز آیین دورد مقدس چرشنبه لرینین بیرینجیسی ازل چرشنبه دیر. بو خالق ایچریسینده چوخ عزیزلنه ن، تزه دوغولان تزه گلنه ن چرشنبه لرین حساب اندیلیر. خالق آراسیندا او اول چرشنبه، گوزل چرشنبه، سو چرشنبه سی، سولار نوروزو، گول چرشنبه کیمی ده تانینیر. (۱)

ایکینجی چرشنبه اود چرشنبه سیدیر. بونا خالق آراسیندا اوسگو چرشنبه، اوسگو گنجه سی، ایکینجی چرشنبه یا خود دا عزیزله مه مقصدیله آدی چرشنبه دنیلییر (۲)

آراسیندا کولک اویادان چرشنبه، یئلی چرشنبه، کولکی چرشنبه، موغان بولگه سینین بیر سیرا کندلرینده ایسه حیدر چرشنبه آدلاری ایله ده تانینیر. اسکی ایناملارا گوره بو چرشنبه ده اویانان یئل و کولک یئر اوزون گزیر اویانمیش سویو، اودو حرکت گتیریر (۳)

بوتون دونیا تورکلرینده نوروز، یئنی گون، چاغان، اولوسون اولو گونو، ارگنه کون، بوز قورد و سایر آدلارلا قید اندیلن یاز بایرامی بیر سیرا اورتاق و اوزل - اوزونه مخصوص عادتله کنچیریلیر. یئنی ایل عادتلی اساسا ایکی یئر بولونور: ایل باشی عنعه لر و یئنی ایل عادتلی. ایل باشی عادت - عنعه لری بوتون تورکلرده کهنه ایلی یولسالماق و یئنی ایلی قارشیلماق مقصدی داشییر. آذربایجان و بیر سیرا تورک توپولوکلاریندا یئنی ایلدن بیر آي قاباق، بایرام آي ویا بوز آي آدلانیر. همین آيدا قديم کؤکلره مالیک اولان بیر سیرا عادت - عنعه لر حیاتا کنچیریلیر. بوز آي و یا بایرام آي آذربایجاندا اولدوغو کیمی بیر سیرا تورک توپولوکلاریندا دا اوخشار و اوزونه مخصوص فورمالاردا دوام اندیر. آذربایجاندا بوز آي دورود چرشنبه یه بولونه رک هره سینین اوزه ل

معمای سفره تحویل سال ناصر منظوری

آنچه که امروزه از طریق تفسیرهای غیرمعتبر از لحاظ تاریخی، مردم شناسی، فولکلورشناسی و اسطوره شناسی به عنوان هفت سین در جامعه معروف شده و در سفره تحویل سال گذاشته میشود نیز مطلبی است که بعدا مورد بحث قرار خواهد گرفت. با این تفاوت که در اینجا بیشتر بحث واژگانی و زبانی خواهد شد ولی در آنجا از دیدگاه تفکر اسطوره ای.

در بحث از اصطلاح «هفت سین» لازم است که پسوند «-سین» در ترکی توضیح داده شود. همانگونه که همه زبانشناسان میدانند در پاره ای از زبانها از جمله زبان لاتین، زبان یونانی، زبان روسی، زبان ترکی . . . اسم و صفت صرف میشود که به declension موسوم است.

(سو چرشنبه سی)

یازان و توپلایان: علی. برازنده. تورک

ضرورت تشکیل فرهنگستان زبان ترکی

دکتر محمدرضا کریمی

زبان ترکی دارای قدمت بالایی در سرزمینهای ایران امروزی است. حکومتها و مدنیت بزرگی در تاریخ چون گوتی ها، هورری ها، آراتی ها، مانناها و مادها دارای ریشه های استوار در این سرزمین بوده اند و تمرکز بیشتر این تمدنها آذربایجان بوده است. امروز آثار فراوانی از این تمدن ها در حوضه های تاریخی، موزه های ایران و جهان موجود است. همین اشیا اندکی که در داخل کشورمان مانده است نشان می دهد که تمدنی عالی با هنر و ادبیاتی غنی از سده های دور و دراز در این سرزمین وجود داشته است. هنوز ستونها و دیوارهای ماننا، کتیبه های اورارتو، سنگنوشته های اوغوزها و... در آذربایجان موجود است.

روز جهانی زبان مادری

بیست و یکم فوریه که با دوم و گاهی سوم اسفند ماه همزمان است، را سازمان جهانی یونسکو «روز جهانی زبان مادری» نام نهاده است.

«روز جهانی زبان مادری» در سال ۱۹۹۹ و به درخواست کشور بنگلادش توسط سازمان جهانی یونسکو به این نام، نامگذاری گردید.

علت نامگذاری این روز به این نام، به زمانی بر میگردد که کشور مستقل بنگلادش کنونی جزئی از پاکستان بود و نام «پاکستان شرقی» داشت، اما زبان رسمی و تحصیل پاکستان (چه شرقی و چه غربی) «زبان اردو» بود.

مردم پاکستان شرقی که منطقه بنگلادش باشد زبان «بنگالی» داشتند که متفاوت از زبان اردو بود.

در سال ۱۹۵۲ میلادی دانشجویان دانشگاههای «داکا» (پایتخت کنونی بنگلادش) از جمله دانشجویان پزشکی آن، تظاهراتی مسالمت آمیز در این شهر راه انداخته و خواستار رسمی شدن زبان بنگالی در کنار زبان اردو در پاکستان شدند که با تیر اندازی نیروهای پاکستانی، تعدادی از دانشجویان تظاهر کننده کشته شدند! بعد از استقلال کشور بنگلادش و به درخواست این کشور، سازمان یونسکو در روز ۱۷ نوامبر ۱۹۹۹ تشکیل جلسه داده و ۲۱ فوریه را «روز جهانی زبان مادری» (international mother language day) نامگذاری کرد.

آنا دیلی، اینسانین کیملیگین گورس دیر

زبان مادری هویت انسان را نشان می دهد

MOTHER LANGUAGE

۲ اسفند

دونیا آنا دیلی گونو

روز جهانی زبان مادری

INTERNATIONAL MOTHER LANGUAGE DAY

21 FEBRUARY

شرکت مسافرتی اکسپرس

(416) 924 2525

3200 Dufferin St, North York,

رستوران تورکی مادو

3300 duferin street

WWW.MADOCANADA.COM